

Dr. S. S. S.

๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓
กรมการแพทย์
กรุงเทพฯ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY



3961116455

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นาย มงคล สุนทรขจร ป.ม.

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส

วันจันทร์ที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2523

หน้าว่าง

หมายรับสั่งที่ ๕๐๙๔



(แบบ ข.)

สำนักพระราชวัง

๔ มิถุนายน ๒๕๒๓

พระราชทานเพลิงศพ นายมงคล สุคนชจรร ป.ม. รองประธานสภา
ผู้แทนราษฎร คนที่ ๑ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันอาทิตย์ ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๔.๓๐ น. เจ้าพนักงานจัดการ
เปลื้องเครื่องสูกำศพ ณ ศาลาคำรฆรรณ วัดเทพศิรินทราวาส แล้วเชิญศพไปเผา
ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันจันทร์ ที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ
แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินทรงจุดผัดแคพระราชทานเพลิง

วันอังคาร ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓ เวลา ๙.๐๐ น. เก็บอัฐิ.

บุญสม/พิมพ์/ ๑๗ /ทาน.

วัน	หน้าที่.....พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายมงคล สุคนชจรร
	เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงาน
	ที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

โดยหน้าที่ราชการ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่ง

ผู้รับสั่ง

๕

หมายรับสั่งที่ ๕๐๙๓



(แบบ ข.)

สำนักพระราชวัง

๔ มิถุนายน ๒๕๒๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
จะเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ นายมงคล สุนทรขจร ป.ม. รองประธาน
สภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๑ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันจันทร์ ที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๙.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนิน
ขึ้นสู่พลับพลาอิสริยาภรณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตรของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ๕ ไตร และของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ๕ ไตร ในทวยหา
นำไปทอดที่โกศศพ พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เสร็จแล้ว ทรงจุดผัดแคพระราชทานเพลิง สมควร
แก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

สฤษดิ์ เกษ/พิมพ์/วิศ/ทน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายมงคล สุนทรขจร
	เพื่อทราบ...

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๓๕๑๑



สำนักพระราชวัง

๑๔ เมษายน ๒๕๒๓

นายมงคล สุนทรขจร ป.ม. อายุ ๕๙ ปี รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๑
สังกัดเลขาธิการรัฐสภา ถึงอนิจกรรมด้วยโรคมะเร็ง ณ โรงพยาบาลพญาไท กรุงเทพมหานคร
วันจันทร์ ที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๑.๔๔ น.

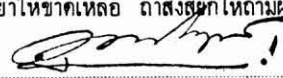
วันเดียวกันนี้ เวลา ๑๙.๐๐ น. พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศ
ประกอบศพ ณ ศาลาคำรณรงค์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ จักรเบญจาคังประดิษฐาน
ที่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม กำหนด ๓ คืน.


บุญสม ทัพ.
วิสา ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายมงคล สุนทรขจร
	เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้และเจ้าพนักงาน
	ที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ควรถวายค่าใช้จ่ายใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ


ผู้รับสั่ง



รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เนื่องในมรณกรรมของนาย มงคล สุนทรขจร

เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓

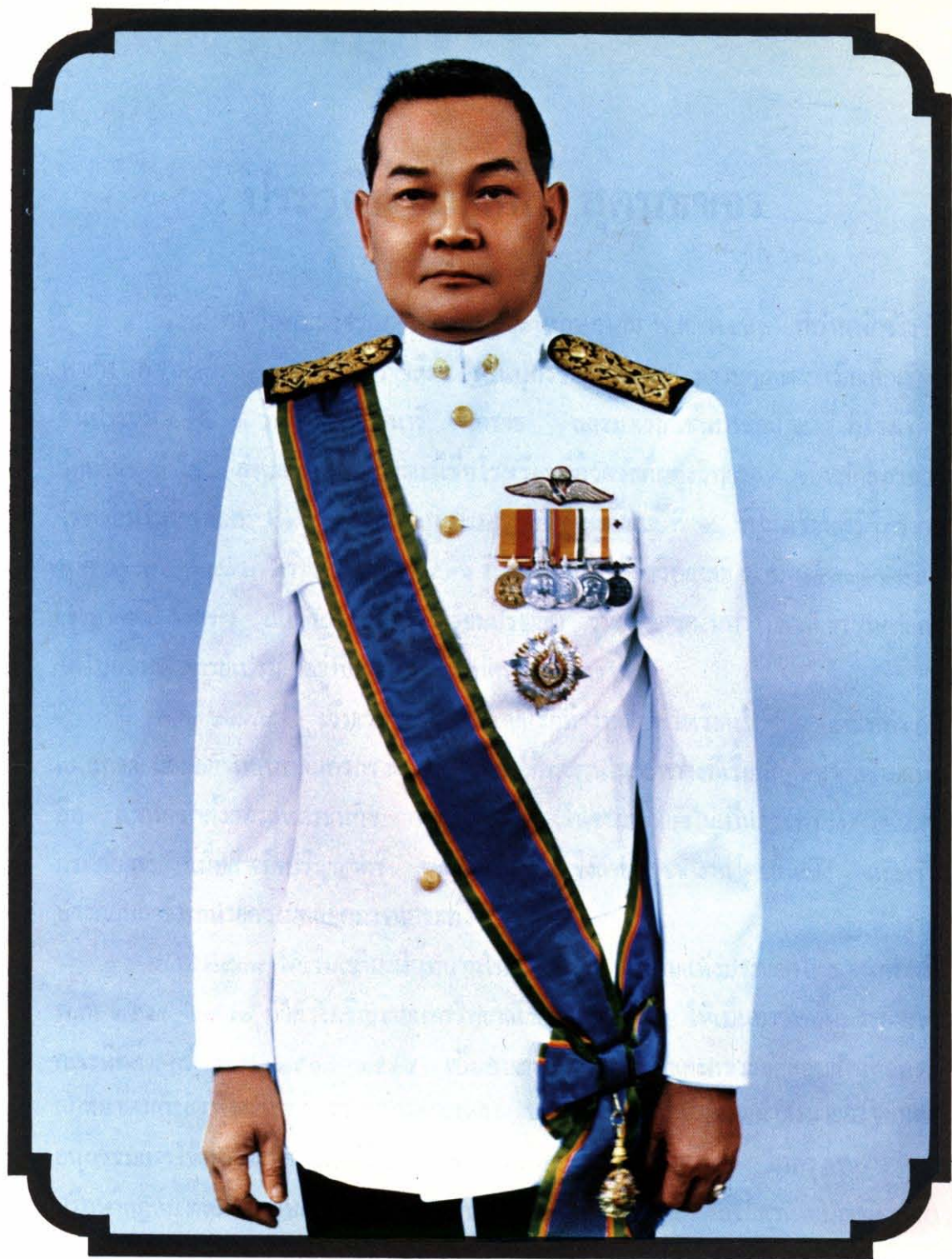
ความทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ จัตุรเบญจางตับประดับ พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมกำหนด ๓ คืน

ทั้งนี้^{๕๕}เป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ นับเป็นเกียรติยศอันสูงสุด หากนายมงคล สุนทรขจร จะยังทราบได้ โดยญาณวิเศษใด ก็คงจะมีแต่ความปิติโสมนัส สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้า ภริยา และบรรดาทายาทของนายมงคล สุนทรขจร ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคม ณ เบื้องพระยุคลบาท ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และขอเทิดทูน พระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม และขอถวายความจงรักภักดีตราบเท่าชีวิตจะหาไม่

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ภริยา - บุตร - ธิดา



นายมงคล สุกนธขจร ป.ม.

ชาติ 31 พฤษภาคม 2466
มรณะ 14 เมษายน 2523

หน้าว่าง

ประวัตินายมงคล สுகนธขจร

นายมงคล สุกนธขจร เกิดวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ที่บ้านพักข้างวัด พายัพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นบุตรของนายเทพ นางบุญภพ เมื่อเล็กเรียนชั้นประถม ๑-๒-๓ ที่โรงเรียนสุนารี โคราช และมาเรียนชั้นประถม ๔ ที่โรงเรียนวัดบ้านบึงลำไย อำเภอสีคิ้ว (ขณะนั้นชื่อโรงเรียนสีคิ้วสวัสดิ์ผดุงวิทยา) จบหลักสูตรของโรงเรียนในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ พ.ศ. ๒๔๘๐ ไปเรียนมัธยมปีที่ ๔ ที่โรงเรียนศิริวิทยากร พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๒ เรียนมัธยมปีที่ ๕-๖ ที่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๔ เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ แล้วสอบเข้าเรียนเตรียมปริญญา รุ่นที่ ๓ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ไปอาศัยอาศัยอาจารย์เปรม อยู่ที่คณะ ๗ วัดสุทัศน์เทพวราราม

พ.ศ. ๒๔๘๕ เริ่มเรียนกฎหมาย ปีแรกทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย งานที่ทำคือแผนกขยะมูลฝอย เทศบาลนครกรุงเทพฯ ต่อมาได้ทำงานในระหว่างที่เรียนกฎหมายหลายแห่งคือ แผนกจัดตั้งกองสหกรณ์กิจ กรมสหกรณ์ (ในขณะนั้นยังไม่เป็นกระทรวง) ร.ส.พ. กรมอัยการ เมื่อสำเร็จปริญญาตรี พ.ศ. ๒๔๙๑ จึงลาออกจากงานโดยสิ้นเชิง และเริ่มประกอบอาชีพทนายความตลอดมาจนกระทั่ง

พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๗ ก็ได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เป็นอาจารย์ผู้บรรยายในคณะนิติศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ เป็นอาจารย์ออกข้อสอบและตรวจข้อสอบสำนักอบรมกฎหมายเนติบัณฑิตยสภา กรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี อนุกรรมการให้คำแนะนำและปรึกษาทางคดี สมาคมชาวนครราชสีมา ในกรุงเทพฯ ที่ปรึกษากฎหมายสมาคมศิษย์เก่าราชสีมาวิทยาลัย (ศนร) กรรมการสโมสรเนติบัณฑิตยสภา กรรมการพิจารณาบรรณาททนายความของเนติบัณฑิตยสภา บรรณาธิการวารสารทนายความ กรรมการสมาคมธรรมศาสตร์ ได้รับเกียรติทางราชการให้เป็นผู้แทนนักกฎหมายของประเทศไทย ไปประชุมต่างประเทศ ๕ ครั้ง คือ.-

– เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นผู้แทนสมาคมทนายความฯ ไปประชุม นักกฎหมายภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (Law Asia) ที่นครมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์

– เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๔ เป็นผู้แทนนักกฎหมายไทยไปประชุมกฎหมายเพื่อ สันติภาพแห่งโลก (World Peace Through Law) ที่นครเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย

– เมื่อเดือนกันยายน-ตุลาคม ๒๕๑๕ เป็นผู้แทนเนติบัณฑิตยสภาไปประชุม เนติบัณฑิตยสภาสากลที่เมืองมอนติคาโล ประเทศโมนาโก

– เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๖ เป็นผู้แทนนักกฎหมายไทยไปประชุมนักกฎหมาย ภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (Law Asia) ที่เมืองจาร์การ์ตาร์ นครหลวงของประเทศอินโดนีเซีย

เป็นต้นว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้ของบประมาณมาบูรณะวัดต่างๆ ของอำเภอปากช่อง สีแก้ว ตำบลขุนทด และบักธงชัย ได้ทำถนนเข้าหมู่บ้านวังไทร ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอ ปากช่อง เป็นระยะทางยาวประมาณ ๔๐ กิโลเมตร

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้ของบประมาณสร้างโรงพยาบาลประจำอำเภอปากช่อง และ อำเภอคำานขุนทด

เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๘ เป็นผู้แทนสมาคมทนายความไปประชุมนักกฎหมาย ภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (Law Asia) ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

ได้ประกอบอาชีพทนายความมานานจนเป็นผู้มีชื่อเสียงรู้จักดีในวงการนักกฎหมาย จนกระทั่งได้รับเลือกตั้งจากทนายความทั่วประเทศไทยให้เป็นนายกสมาคมทนายความฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒

นายมงคลหันเหชีวิตมาเล่นการเมืองโดยร่วมกันจดทะเบียนก่อตั้งพรรคชาติไทย โดย ลงสมัครเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร ของจังหวัดนครราชสีมาและได้รับเลือกตั้งต่อกันสามสมัย คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ พ.ศ. ๒๕๑๙ และ พ.ศ. ๒๕๒๒

ในชีวิตการเมืองนับว่าคุณมงคล ได้รับความสำเร็จพอสมควร คือ เมื่อได้รับการ เลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองโฆษกประจำ สำนักนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช วันที่ ๑๙ เมษายน ปี พ.ศ. ๒๕๑๙

ได้รับเลือกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ขณะ
ดำรงตำแหน่งได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนรัฐสภาไทย

วันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ (ปัจจุบันนี้) ก็เช่นเดียวกันคือได้รับเลือกจาก
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๑

๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๒ เป็นที่ปรึกษาของหน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่าง
รัฐสภาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน (AIPO)

ในระหว่างที่เป็นผู้แทนราษฎรคุณมงคลได้ทำหน้าที่ของผู้แทนอย่างเต็มที่สมกับที่
ราษฎรได้เลือกเข้ามาเป็นผู้แทนได้บำเพ็ญคุณงามความดีของราษฎร ซึ่งหากจะกล่าวโดยละเอียด
แล้วก็จะยืดยาว

ได้เสนอกฎหมายและแก้กฎหมายสำคัญๆ หลายฉบับ อาทิเช่น ขอแก้พระราชบัญญัติ
ทนายความ และกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมอีกหลายฉบับ ฯลฯ

ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเกียรติยศต่อวงศ์ตระกูล ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘ ได้รับ
พระราชทานทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย ๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ ได้รับพระราชทานปัทมาภรณ์
มงกุฎไทย

การดำรงตำแหน่งรองประธานสภาฯ ครั้งนี้คุณมงคล ได้แสดงให้เห็นสมาชิกและ
สื่อมวลชนเห็นความสามารถในการรักษาระเบียบข้อบังคับและความแม่นยำจนสามารถรักษา
ความสงบเรียบร้อยในห้องประชุมสภาได้เด่นเหนือคนอื่น ๆ แต่ในระยะหลังๆ ไม่ค่อยได้มา
ประชุมเพราะป่วยกระเสาะกระแสะอยู่เสมอ จนกระทั่งได้เข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลพญาไท
ครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ศกนี้ แพทย์ได้ตรวจพบว่าคุณมงคลเป็นมะเร็งที่ปอดสุดท้าย
แพทย์จะทำการเยียวยาให้หายได้ จนกระทั่งวันจันทร์ที่ ๑๔ เมษายน เวลา ๑.๔๔ นาฬิกา
คุณมงคลก็ได้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยอาการอันสงบ

@@@@@@@@@@@@

ส่วนหนึ่งของผลงาน

ประมวลภาพ เมื่อคราวที่สมาคมทนายความ
แห่งประเทศไทย โดย นายมงคล สุคนธขจร
นายกสมาคม จัดสัมมนาวิชากฎหมายเกี่ยวกับ
“การเลือกตั้ง ปี ๒๕๒๑” ที่ห้องประชุมกรม-
ประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑
ซึ่งผลจากการประชุมสัมมนาในครั้งนั้น ได้เกิด
ประโยชน์มากหลายต่อกฎหมายเลือกตั้ง ฉบับปี ๒๕๒๒



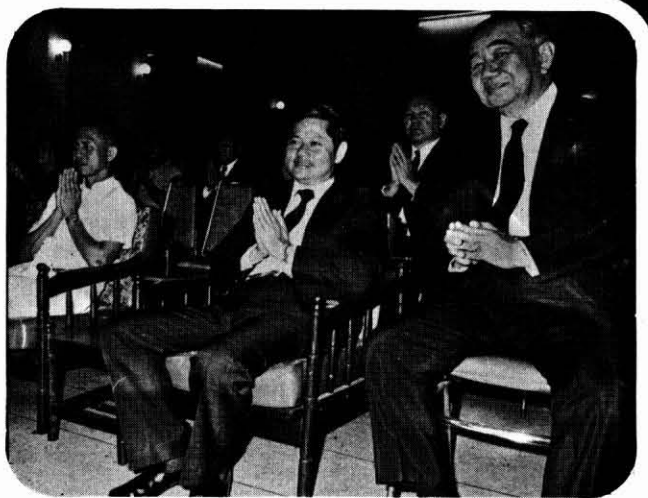
สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย สัมนาทางวิชาการ ครั้งที่ ๑ เรื่องเกี่ยวกับ การเลือกตั้ง 2521



การเสิมนา ส.ท.ท. ทางวิชาการกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง 2521







เมื่อ 'ป้า' อยู่ 'ป้า' สู เพื่อหน้าที่
แต่พอถึงวันนี้ ไม่มีป้า
'คนอยู่หลัง' เสร้าใจอาลัยลา
มาร่วมงานศพ 'ป้า' ด้วยหัวใจ



หมายกำหนดการ

สวดพระอภิธรรม

นายมงคล สุกนธขจร

๑๔-๑๖ เม.ย. ๒๕๒๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์

๑๗ เม.ย. ๒๕๒๓ พรรคชาติไทย กรุงเทพมหานคร

บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ - เจ้าภาพ

๑๘ เม.ย. ๒๕๒๓ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา - เจ้าภาพ

๑๙ เม.ย. ๒๕๒๓ น.ส.พ. แนวน้ำ ต:ม.ร.ก. รุ่น ๓ - เจ้าภาพ

๒๐ เม.ย. ๒๕๒๓ สมาคมนายความ สำนักงานจักรพรรดิทนายความ-เจ้าภาพ

หลังจากสวดครบ ๗ วันแล้ว ได้มีการเปิดสวดทุกคืนวันจันทร์ โดยมีหมาย
กำหนดการดังนี้

จันทร์ที่ ๒๘ เม.ย. ๒๕๒๓ ประเสริฐ จิตต์จารึก, สันติ ชัยประภา - เจ้าภาพ

จันทร์ที่ ๕ พ.ค. ๒๕๒๓ ประสาร ด้านกุล ส.ส. โคราช - เจ้าภาพ

จันทร์ที่ ๑๒ พ.ค. ๒๕๒๓ ฟุ้งองค์ตระกูล 'สีหะพันธ์' และเมธา รัชตะปติ - เจ้าภาพ

จันทร์ที่ ๑๙ พ.ค. ๒๕๒๓ สมาคมนกเขาขวาฯ และพจน์ พินิจ - เจ้าภาพ

จันทร์ที่ ๒๖ พ.ค. ๒๕๒๓ ม.ร.ว. กิจฤทธิ์ ปราโมช, พรรคกิจสังคม - เจ้าภาพ



รายนามพวงหรีดการเวชพ

นายกรัฐมนตรี

มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หน. พรรคกิจสังคม
พรรคชาติไทย

พรรคสยามประชาธิปไตย

พรรคประชากรไทย

รัฐสภา

พลตรี ประมาณ อภิเรณสาร และคุณหญิง

พลตรี ชำนิชัช ชุณหะวัณ และคุณหญิง

มูลนิธิอุฎฐุมราชานন্দ

บรรหาร-แจ่มใส ศิลปอาษา

ประเทือง-วันดา กิตติบุตร

พลเอก สันต์-คุณหญิงวลี จิตรปฎิมา

พลเอก เกียรติศักดิ์-คุณหญิงวิรัตน์ ชมะนันทน์

พลเอก เสริม-คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

ชวน หลีกภัย

บัญญัติ บรรทัดฐาน

พลเอก สำราญ-คุณหญิงสำหรี แพทยกุล

บุญแห่ง ทองสวัสดิ์

พ.อ. พล-เพ็ญศรี เรืองประเสริฐวิทย์

ร.ท. ทินกร-วิบูลวรรณ พันธกระวี

เทียม ไชยอนันต์

พรรคประชาธิปไตย

ดร. อนุวรรณ วัฒนพงศ์ศิริ และภริยา

ส.ส. สอาด บัณฑิต

คุณหญิงอำไพ สิริโยธิน

พล.ต.ท. สุวรรณ-ศิริพร รัตนชัย

พล.ต.ท. เสน่ห์-จิตรจรัส สิทธิพันธ์

น.ส.พ. บ้านเมือง

น.ส.พ. แนวหน้า

ขิงขัย มะโนทัย และภริยา

เกษม-พรทิพย์ ณรงค์เดช

ม.ล. ปิ่น มาลากุล

วัฒนา อัสวเหม

รัตน์-บุญทาทิภา ศรีไกรวิน

ปราณี-ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ

เขาวนวิทย์-กมลทิพย์ สดลาภา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

คณิง-สมบุญ ณ อยุธยา

สำนักงานมารุต บุญนาค

ดร. สมภพ โหตระกิตย์

สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย

คณะทนายความศาล จ. ปราจีนบุรี

คณะผู้พิพากษาศาล จ. ปราจีนบุรี

ผู้ว่าราชการ จ. นครราชสีมา

หมู่บ้านสุนทรี นิวเซ็น

ปรีดา พัฒนถาบุตร และภริยา

สำนักงานคลังบัณฑิต ทนายความ

สำนักงานจักรพรรดิ ทนายความ

น.ส.พ. มติชน-ประชาธิปไตยธุรกิจ

ศจ. น.พ. สุจินดา-ดร. ยุกา อุดมศักดิ์

ยศ-ยุพวัลย์ อินทรโกมาศย์สุด

อภัย พิมพ์น

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น

เปรม-สันทนา มาลากุล

ต.ม.ธ.ก. รัน ๓

ร.พ. พญาไท

มารุต-พันธ์พา บุญนาค

อ.ส.ม.ท.

ไพโรจน์ คิยะวานิช และภริยา

U.S. SUMMIT

ส่วนการเงิน ธนาคารกสิกรไทย

ดร. พร้อม ลุจิตานนท์

สอน ชูจินดา
 ชัยนคร หนายความ
 จำรูญ ปิยะมิตร
 น.พ. อุตม แดงมีเขววัน
 สุรพล-รัตนา หาญสกุล
 ทางเขนทรล
 สุธรรม-สวลไล ถวัลย์วิวัฒนกุล
 วิบิต บุญศิริวมล
 มาโนช-อรมาศ และภริยา
 เสน่ห์ และบุตร ธิดา
 สโมสร โลออนสตันบุรี
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ศุภติ-สุเทพ วงศ์กำแหง
 รัชทัต-วิมลศรี อนุะมาน
 พ.ต.อ. สัญชัย ชวาลวิวัฒน์
 ยงยศ อติเรกสาร
 วันนวิติ-จิรพันธ์ ศรีไกรวัน
 คีสมโชค
 สงวน วานิชสมบัติ
 พงศ์ศักดิ์ บุญยาธิวะ
 สำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง
 บริษัท อายิโนะโมโตะ จำกัด
 สำนักงานกฎหมายบางกอกอินเตอร์เนชันแนล
 ชมรมนักรกฎหมายอีสาน
 บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อุตสาหกรรม จำกัด
 สอน ศรีแก้วแดง
 สำนักงานโชติพัฒน์ หนายความและการบัญชี
 สโมสร โลออนสตันบุรี
 สำนักงานเรวดีวัฒนากรณ หนายความ
 สำนักงานผูกพัน หนายความ
 สถานทูตอเมริกัน
 คณะหนายความศาลจังหวัดปราจีนบุรี
 สมาคมนกเขาชวาแห่งประเทศไทย

บิยะ อิงกินันท์ และภริยา
 โรงนมเอเซีย
 พ.ต.ท. บุญเลิศ เลิศปรีชา
 บิตศิริ-พนันวิวัฒน์ เกษมสันต์
 กำลาภ-จินตนา เสรีภูภักดี
 อาพรณ-เปล่งศักดิ์ ประกาศเกสย์
 พ.ญ. น้อย เสวตโยธิน
 อรุณ แสนโกศิก
 เทพศรีพรต
 เฉลิม-แจ่มจันทร์ สดุนธจร
 นอ. อิสระ-ยุพิน อิศววงศ์
 ทองอินทร์ สกลนิวัติ
 รพ. พญาไท ชั้น ๓
 พ.จ.ก. เรน โบลัว
 พ.จ.ก. ต้นติกร
 เทคนิคไทยสุริยะ
 วิไลวรรณ วัฒนพานิช
 ประจวบ ตั้งชัยศักดิ์
 กิตติรัตน์ ศรีวิสารวาลา
 ข้าราชการ พ่อค้าประชาชนอำเภอเสด็จ
 กรรมการวัดโคกรักษ์ จ. นครราชสีมา
 พ.จ.ก. จี เอส ยูไนเตค ดีเวลลอปเม้นท์
 นายเฉลียว สุวรรณกิตติ
 จำเนียร ปฏิเวศวรรณกิจ
 รพ. เคษา
 เฉลียว-สำรวย วัชรพุก
 เบรค-อลิษาเบธ แอ็คเคอริน
 ห้องเสริมส่วยวรรณภา
 ศิริวิภา เกษะวิภาค
 พรรณสมบุรณ มิตรภักดี
 เสาวนิจ ทัตตะวร
 สาคร ศรีตานนท์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY



3961116455

อาลัย

มงคล สุกนธขจร

หน้าว่าง

อนุสรณียกถา ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

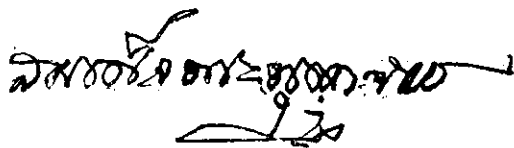
มงคล เป็นเด็กวัดสุดท้ายในระยะเวลาที่อยู่ในวัดศึกษา แม้จะมีโชติชัยโดยตรง แต่ก็อยู่ในคณะเดียวกัน ได้ใกล้ชิดคุ้นเคยและใช้สอยอยู่เสมอ มาทั้งกันตอนทรงกลจบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพดำเนินชีวิตตามประเพณีโลก ซึ่งในระชนั้น เธอปลื้มเวลาหาหนาน ๆ ครึ่งบ้างได้รับทราบข่าวจากศิษย์รุ่นเดียวกันบ้าง และเมื่อได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก ก็ได้ไปหาบอกว่าขอรับพรและโอวาท ซึ่งอาตมาภาพก็ได้ให้พรและเตือนให้ระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรม เพราะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ซึ่งมีโอกาสจะช่วยเหลือบ้านเมืองในขณะที่ประเทศเรากำลังต้องการความสามัคคีกลมเกลียว ร่วมใจกันทะนุบำรุงให้เบญจกัณฑ์และเจริญก้าวหน้าทั้งอารยประเทศทั้งหลาย

มงคล มีส่วนในงานของมูลนิธิอุทกบริหารราษฎร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในระยะเริ่มก่อตั้งด้วยคนหนึ่ง ในตำแหน่งรองประธานกรรมการบริหาร อันเป็นการแสดงถึงกตเวทิตาธรรมที่มีอยู่ในตัว แต่เนื่องจากมีพยานภัยเบียดเบียน จึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้อื่นบริหารในโอกาสต่อมา

เท่าที่ทราบ มงคล เป็นผู้ที่เคารพและมีความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นอย่างยิ่ง ได้นำบิดามารดามาอยู่ด้วย และรักษาพยาบาลบิดาซึ่งชราและป่วยอย่างเต็มกำลังความสามารถ เมื่อบิดามีความประสงค์จะอุปสมบทหาความสุขในทางธรรม ก็ได้จัดการให้อย่างเต็มใจ และปฏิบัติบำรุงด้วยความเอาใจใส่เป็นอันดี แม้กระทั่งอวสานแห่งชีวิตของบิดา ก็ได้จัดการศพตามขนบประเพณีโดยสมเกียรติทุกประการ ดังเป็นที่ทราบกันในหมู่ผู้รู้จักคุ้นเคย

ในปี ๒๕๒๒ มงคล ได้มาอาธนาไปในงานมงคลสมรสบุตรสาวที่บ้าน และในป้ต่อมาก็ได้ทราบข่าวว่า มงคล สิ้นชนขจร ถึงแก่อนิจกรรม อันเป็นการสิ้นสุดในชีวิตการงาน ซึ่งความจริงมงคลยังอยู่ในวัยที่จะครองเรือน และบำเพ็ญประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้อีก แต่สรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ย่อมเป็นไปตามอำนาจแห่งกรรม ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงได้ ไตรลักษณ์อันเป็นพุทธวจนะ เป็นธรรมะที่จริงแท้แน่นอนเห็นปานฉะนี้

การโอกาสที่มารดา ภริยา บุตร ธิดา ได้พร้อมใจกันจัดการเกี่ยวกับการศพตามประเพณีนิยมครั้งที่สุดน อาตมาภาพหวังว่า ด้วยกุศลบุญราศที่มงคลได้สั่งสมไว้ และทักษิณานุประทานที่ผู้อยู่ข้างหลังได้บำเพ็ญอุทิศให้ จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้วิญญาณของเธอได้สถิตอยู่ ณ สุกตอันควร แก้วสย



(สมเด็จพระพุฒาจารย์)



พลอากาศเอก หะริน หงสกุล ประธานวุฒิสภา และ ประธานรัฐสภา

คุณมงคล สุกนธจร รองประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็น “มือเก่า” ในวงการเมืองคนหนึ่ง งานทนายความของท่านเมื่อก่อนได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร ก็ได้รับความยกย่อง เมื่อท่านได้รับเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ ก็ได้ทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรอย่างดียิ่ง ต่อมาจึงได้เป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และได้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร อีกด้วย

ในสมัยนี้ ท่านได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรอีกครั้ง และได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนสมาชิกทั้งหลายให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนท่หนึ่ง จึงได้มีโอกาสร่วมงานกับผมโดยใกล้ชิด

คุณมงคล เป็นผู้มีความสามารถและมีประสบการณ์ในทางการเมืองเป็นอย่างดี ในเวลาที่ท่านทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร ท่านสามารถดำเนินการประชุมได้อย่างราบรื่นเป็นผลดี แม้นยำในข้อบังคับ วางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดและได้รับความเคารพเชื่อถือจากบรรดาสมาชิกเป็นอย่างดี

การทำงานต้องมาจากพวกเราไปก่อนเวลาอันสมควร จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ประเทศไทยได้สูญเสียนักการเมืองที่ดีไปคนหนึ่ง และในวงการรัฐสภาก็ขาดผู้ดำเนินงานที่สามารถและเข้มแข็งไป ในส่วนตัวผมเองก็ขาดเพื่อนร่วมงานที่ “พูดกันรู้เรื่อง”

แต่เมื่อชีวิตของเราทุกคนเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลีกเลียงกฎแห่งกรรมไปไม่พ้น ก็ต้องตัดใจด้วยความอาลัย และหวังว่าผลแห่งการทำคุณงามความดีของคุณมงคล จะดลบันดาลให้วิญญานของคุณมงคลไปสู่สุคติในสัมปรายภพอันควรแก่กตวิสัย

ในนามของสมาชิกรัฐสภา ผมขออุทิศกุศลผลบุญที่พวกเราได้บำเพ็ญมาให้แก่ท่าน อดีตรองประธาน มงคล สุกนธจร หากท่านจะมีบุญวาสนาใดที่จะพึงทราบ ขอจงได้รับทราบความรักและอาลัยจากพวกเราโดยทั่วกัน

หะริน หงสกุล
ประธานรัฐสภา

คำไว้อาลัย

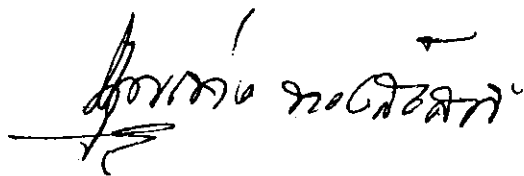
คุณมงคล สุนทรขจร เข้าสู่การเมืองโดยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมาเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘ แต่ผมรู้จักคุณมงคลมาก่อนหน้านานแล้ว เพราะเราต่างประกอบอาชีพทนายความเหมือนกัน

เมื่อคุณมงคลได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่งเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ผมได้ใจที่ได้เพื่อนร่วมงานที่เข้มแข็ง เนื่องจากได้เคยเห็นผลงานของคุณมงคลมาแล้ว สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๘

ในช่วงเวลาที่เราร่วมงานกันมา ผมประทับใจในความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ของคุณมงคลเป็นอย่างยิ่ง คุณมงคลนั้นแม้จะเจ็บป่วยอย่างหนักแต่เมื่อพอทะเลาะลงบ้าง ท่านก็อดสูห์มาประชุมสภาและทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมได้เป็นอย่างดี ดังเป็นที่ประจักษ์แก่พวกเราสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกันแล้ว และขอบันทึกไว้ด้วยว่าคุณมงคลเป็นผู้หนึ่งที่น่าเคารพในข้อบังคับการประชุมสภาเป็นอย่างยิ่ง และท่านได้ให้คำปรึกษาตดเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการประชุมสภาแก่ผมอยู่หลายครั้ง

น่าเสียดายที่คุณมงคลด่วนจากพวกเราไป เพราะบุคคลที่เปรียบพร้อมไปด้วยความสามารถ ความสุจริตใจ ความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ และความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่นคุณมงคล สุนทรขจร หาได้ยากยิ่ง

ด้วยกุศลบุญราศร์ที่คุณมงคลได้บำเพ็ญมาตลอดชั่วอายุขัยของท่าน ขอดวงวิญญาณของคุณมงคล สุนทรขจร จงสู่สุคติสุขในสัมปรายภพเทอญ.



(นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์)
ประธานสภาผู้แทนราษฎร

๑๕ พ.ก. ๒๓

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักกับคุณมงคล สุคนธขจร ตอนที่ได้มาร่วมงานในมูลนิธิอัฐม-
ราชานุสรณ์ ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ โดยคุณมงคล ได้รับเลือกให้เป็นรองประธานกรรมการ
บริหาร และได้ช่วยเป็นเจ้าภาพจัดงาน เดินขึ้นไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ณ ยอดบรมบรรพต
วัดสระเกศ เมื่อ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๕ แทนข้าพเจ้าซึ่งมีราชการจำเป็นไม่สามารถจะมาร่วมงานได้
ผลงานครั้งนั้นช่วยให้อัฐมราชานุสรณ์ เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ข้าราชการและประชาชนทั่วไป
เพราะงานนั้นมีดารามาร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่อมานางสาวบุญลือฯ จึงมีชื่อเรียกกันติดปาก
ว่าดาวดารานี้ เนื่องจากเป็นงานถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙
งานหนึ่ง

คุณมงคล ได้มีส่วนช่วยงานมูลนิธิอัฐมราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในระยะ
เริ่มแรกเป็นอย่างมาก โดยเจ้าตัวบอกว่ายังถือว่าเป็นศิษย์วัดสุดท้ายอยู่เสมอ แต่เนื่องจากมีภาระที่จะ
ต้องประกอบอาชีพ และดำเนินชีวิตการทำงานตามครรลองของนักการเมือง มิได้ตอบแทนคุณแก่วัด
สุดท้ายนี้ จึงพยายามสละเวลาในระยะหลังนี้ให้แก่มูลนิธิมากขึ้น และเป็นเหตุเชื่อว่าจะได้เข้ามา
คลุกคลีกับมูลนิธิโดยสม่ำเสมอ แต่มีจรรยาที่มิได้ให้โอกาสแก่คุณมงคลตามที่ตั้งใจ

เมื่อครอบครัวคุณมงคลมาขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย ข้าพเจ้าจึงสนองรับด้วยความ
เต็มใจ โดยถือว่าเป็นการแสดงเจตนาบริสุทธิ์ครั้งสุดท้ายแก่ผู้ร่วมงานผู้เป็นมิตรรุ่นน้อง ซึ่งมี
ประวัติชีวิตและผลงานอันน่าสนใจศึกษาผู้หนึ่ง

หวังว่ากุศลผลบุญที่คุณมงคลได้ประกอบไว้ก็ดี ที่บุตรภริยา ญาติมิตร ได้บำเพ็ญอุทิศ
สังกัลป์นาผลให้ก็ดี จึงส่งให้คุณมงคล สุคนธขจร เด็กวัดสุดท้ายซึ่งการดำเนินชีวิตได้ก้าวขึ้น
ถึงระดับบุคคลชั้นบริหารของประเทศไทยผู้หนึ่ง จะได้รับวิบากผล ดลให้เสวยสุขในสัมปรายภพ
โดยควรแก่คติวิสัย.



(สำราญ แพทยกุล)

องคมนตรี

ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิอัฐมราชานุสรณ์ ฯ

คำไว้อาลัย

มรณกรรมของคุณมงคล สุคนธจรร นับว่าเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของพรรคชาติไทยคนหนึ่ง ด้วยเหตุหลายประการ

ในประการแรก นอกจากจะเป็นสมาชิกที่มีความตั้งใจและปรารถนาดีต่อพรรคอย่างเหนียวแน่นแล้ว คุณมงคลยังเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรคและเป็นกรรมการพรรคอีกด้วย

ประการที่สอง คุณมงคลเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ จะเห็นได้จากการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมาถึงสามครั้งด้วยกัน การได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และการได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรถึง ๒ ครั้งติดๆ กันเมื่อมีสภาผู้แทนราษฎร ก็ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ และครั้งที่สองในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ย่อมเป็นประจักษ์พยานยืนยันในความเป็นผู้มีความรู้ความสามารถของคุณมงคลเป็นอย่างดี

ในประการที่สาม คุณมงคลเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยงาม มีความจริงใจต่อผู้ที่รู้จักคุ้นเคย ทำให้เป็นที่รักและเคารพของสมาชิกพรรคโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะคุณมงคลได้อุทิศเวลาและการเอาใจใส่ต่อสมาชิกพรรคและกิจกรรมของพรรคอย่างสม่ำเสมอจนแทบขาดลอยตามมา และ

ในประการสุดท้าย คุณมงคลเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม มีคำแนะนำที่ดีสมกับเป็นที่ปรึกษาของพรรค ความคิดเห็นของคุณมงคลก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพรรคมากมายหลายประการ และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความเป็นประชาธิปไตย คุณมงคลนั้นแม้จะมีความเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตนเอง แต่ก็พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และปฏิบัติตามมติของพรรค พยายามช่วยเหลือและดำเนินการให้เป็นไปตามความเห็นส่วนใหญ่เสมอมาจนเป็นที่ยอมรับนับถือไม่ว่าในหมู่ผู้รู้จัก ในพรรค หรือในสถาบันต่าง ๆ ที่คุณมงคลได้เคยร่วมงานด้วย โดยเฉพาะในสภาผู้แทนราษฎร

คุณสมบัติของคุณมงคลในข้อหลังนี้ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ และการที่จะเป็นประชาธิปไตยนั้นสิ่งที่สำคัญคือ ทุกคนจะต้องมีอิสระเสรีที่จะ

แสดงความคิดเห็นและดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของตน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องการพ้องกฎเกณฑ์และความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย การรวมกันเป็นหมู่คณะจึงจะเป็นไปราบรื่น และก่อให้เกิดความรุ่งเรืองไพบูรณ์แก่ผู้เป็นสมาชิกของหมู่คณะทุกคนตามระบอบประชาธิปไตย

เมื่อบุคคลอันเป็นที่รัก ที่เคารพ ต้องจากไป อยู่เบื้องหลังย่อมจะต้องเศร้าสลดใจ เป็นธรรมดา แต่หากจะเศร้าสลดใจแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ใส่ใจในคุณงามความดีของผู้ที่จากไป และใส่ใจที่จะประพฤติปฏิบัติตาม การแสดงความเศร้าสลดใจนั้นก็น่าจะเป็นการเสียเปล่า ผมจึงขอระลึกถึงการจากไปของคุณมงคล สุคนธขจร เพื่อเป็นมรณานุสติแก่พวกเราใน อันที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี เพื่อประเทศไทยและพรพหชาติไทย อันที่รักยิ่งของพวกเราทุกคน

ด้วยอำนาจแห่งกุศลกรรมที่คุณมงคลได้บำเพ็ญมาตลอดอายุขัยของท่าน ขอให้ดวงวิญญาณคุณมงคล สุคนธขจร ได้ไปสู่สุคติสุขในสัมปรายภพเทอญ.

ประมาณ อติเรกสาร

(ประมาณ อติเรกสาร)

หัวหน้าพรพหชาติไทย

รองนายกรัฐมนตรี

คำไว้อาลัย

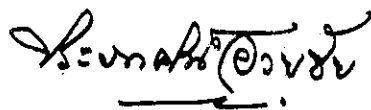
เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพคุณมงคล สุนทรขจร อธิการประธานสภาผู้แทนราษฎร และอดีตนายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย เจ้าภาพได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย โดยที่ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนกับคุณมงคล สุนทรขจร มาเป็นเวลานาน จึงรู้สึกเป็นเกียรติและขอน้อมรับด้วยความเต็มใจที่จะได้สนองคุณงามความดีของท่านผู้วายชนม์ในวาระสุดท้ายนี้เป็นอย่างยิ่ง

เมื่อกล่าวถึงคุณมงคล สุนทรขจรแล้ว นอกจากในวงการผู้พิพากษา อัยการ และทนายความจะรู้จักท่าน ในฐานะที่เป็นทนายความที่มีส่วนร่วมในการผดุงรักษาความยุติธรรมและเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการเป็นทนายความ โดยเคยเป็นนายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทยมาแล้ว ในวงราชการการเมือง และสถาบันพระศาสนาตลอดถึงสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ก็ยังซาบซึ้งถึงชื่อเสียงเกียรติคุณและคุณงามความดีของท่านเป็นอย่างมาก เพราะคุณมงคล สุนทรขจร เป็นผู้ที่มีน้ำใจอันดีงาม ได้เสียสละประกอบกรบุญการกุศลไว้มากมาย และได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนตลอดมา

จากการที่ข้าพเจ้าได้รู้จักขอบพอกับคุณมงคล สุนทรขจร มาเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าเห็นว่าคุณมงคล สุนทรขจร เป็นผู้มีอริยาทย์อันดีงาม สุภาพเรียบร้อย มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีอารมณ์ที่อยู่เสมอ ไม่ถือเนื้อถือตัว ชอบคบหาสมาคมและเป็นกันเองกับบุคคลทั่วไป มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวิทยา ทั้งเป็นผู้ที่มีความมานะอดทน บากบั่นขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์สุจริต เข้าถึงธรรมะอย่างแท้จริง มีความเมตตาประจำจิต ทั้งเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์อย่างยิ่ง ประกอบทั้งมีความเมตตากรุณาและเห็นอกเห็นใจคนอื่นที่ต้องประสบเคราะห์กรรมโดยไม่เป็นธรรม และเป็นมิตรแท้ของเพื่อนทุกคน เมื่อเห็นความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ที่ได้รับความยากลำบากเดือดร้อนเพราะช่วยตัวเองไม่ได้ ก็มักจะให้ความอุปการะช่วยเหลืออยู่เป็นประจำเรียกว่าเป็นผู้ที่มีความสำนึกในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมอย่างจริงจัง

ทั้งเป็นผู้ที่เสียสละเอื้อเฟื้อต่อคนทั่วไปและได้บำเพ็ญประโยชน์ในการสาธารณกุศลอยู่เสมอ เป็นที่รักใคร่นับถือแก่บรรดาญาติมิตรสหายและคนที่รู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดี เมื่อมาถว้นถึงแก่กรรมเช่นนั้น ย่อมเป็นที่เศร้าสลดใจและเป็นที่ยกย่องรักแก่ครอบครัว และบรรดาญาติมิตรสหาย รวมทั้งท่านที่รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างยิ่ง เพราะคุณมงคล สุคนธขจร ยังจะทำความประโยชน์ได้อีกมากมายนัก แต่ก็เชื่อว่าการจากไปของคุณมงคล สุคนธขจร ก็เป็นแต่สรีระร่างกายเท่านั้น แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณและคุณงามความดีของท่านคงจะต้องสถิตยอยู่ตลอดไปชั่วกาลนาน

ที่สุดนี้ ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก พร้อมทั้งกุศลผลบุญ คุณงามความดีทั้งหลายที่ได้บำเพ็ญมา รวมทั้งบุญกุศลทั้งหลายที่ ภรรยา บุตร และญาติมิตร ได้บำเพ็ญกุศลให้ จงเป็นผลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณมงคล สุคนธขจร สถิตในทิพย์วิมาน ประสพแต่สันติสุขในสัมปรายภพชั่วกาลนิรันดร์



(ศาสตราจารย์ ประภาส อวยชัย)

รองประธานศาลฎีกา

ไว้อาลัยมงคล สุคนธขจร

มงคล สุคนธขจร เป็นเพื่อน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓ ด้วยกันกับผม ถ้านับเวลามาจนถึงเดี๋ยวนี้ก็ร่วม ๔๐ ปีแล้ว ระหว่างเรียนเตรียมด้วยกัน ผมกับมงคลยังไม่สนิทกันนัก เพราะอยู่คนละห้อง ต่างคนต่างเรียน สมัยนั้นกิจกรรมนอกหลักสูตรก็ไม่ค่อยมีเหมือนเดี๋ยวนี้ เลยไม่ค่อยมีอะไรจะร่วมกันคิด ร่วมกันทำกับเพื่อนต่างชั้นต่างห้องกัน พอเข้าเรียนกฎหมาย เห็นหน้ากันบ่อยครั้งเข้าแต่ก็ยังไมสนิทกันอยู่นั่นเอง อาจจะเป็นเพราะผมไม่ค่อยขยันมาฟังเลกเชอร์นักก็ได้ พอผมเรียนจบเป็นอัยการก็ถูกย้ายออกต่างจังหวัดเสียนาน เข้ามากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรกก็ถือโอกาสไปพบปะเพื่อนฝูงที่เคยเรียนร่วมห้องกันซึ่งส่วนใหญ่เป็นทนายความ ก็พบปะมงคลรวมอยู่ในกลุ่มด้วยทุกครั้ง จึงเริ่มสนิทกัน หลังจากอยู่ต่างจังหวัดเกือบ ๑๐ ปี ผมก็ย้ายเข้ากรุง เพื่อนฝูงเก่าๆก็เริ่มพบหน้ากัน สังสรรค์กันมากขึ้น ก็เลยสนิทสนมกับมงคลมากขึ้นด้วย เมื่อรู้จักอัยการด้วยกันก็รู้ว่ามงคลเป็นคนรักเพื่อน หัวดีต่อเพื่อน และมีน้ำใจอันประเสริฐกับพวกพ้อง ถ้าเพื่อนมีสุข มงคลก็เป็นสุขด้วย ถ้าเพื่อนมีทุกข์ นอกจากมงคลจะเป็นทุกข์ด้วย มงคลจะเป็นธุระหาทางแก้ทุกข์ให้เพื่อนอย่างจริงจังทุกครั้ง จนบางครั้งจะไม่รู้ตัวว่าทุกข์ที่ช่วยเพื่อนแก้ตัวแก่ไหน ความมีน้ำใจกว้างขวางของมงคลเป็นที่รู้จักทั่วไป ผมยังจำได้ว่าเมื่อผมเดินทางไปเรียนต่อที่เมืองนอกมงคลอุตส่าห์จ้างงานเลี้ยงส่ง ทักเสอสุทอย่างดีราคาแพงให้เป็นของขวัญหนึ่งชุด ระหว่างที่อยู่เมืองนอกก็ได้รับข่าวจากทางบ้านว่ามงคลช่วยเป็นธุระดูแลทางบ้านผมเสมอ มีปัญหาหนักเบาอย่างไร มงคลจะช่วยจัดการให้ด้วยความเต็มใจ

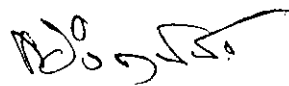
น้ำใจของมงคลที่แสดงออกกับเพื่อนฝูงอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผมและครอบครัวนิยมรักใคร่มงคลและสนิทสนมไปถึงทุกคนในครอบครัวของมงคลด้วย แต่เมื่อเรายังเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ต่างมีหน้าที่การงานมากขึ้น การพบปะสังสรรค์อย่างสมัยก่อนๆก็น้อยลง ระยะหลังๆคงมีโอกาสดูพบปะกันเป็นครั้งคราวในงานแต่งงานบ้าง งานศพบ้าง แต่ผมก็ติดตามสลับรับฟังข่าวคราวความเป็นไปของมงคลตลอดเวลา มงคลมีความสำเร็จในวิชาชีพตามสมควร แต่ที่มึความสำเร็จรวดเร็วมกกว่าคงเป็นในทางการเมือง คงเป็นเพราะนิสัยใจคอของมงคลนั่นเองที่มีส่วนทำให้มงคลมีความสำเร็จทางด้านนี้ ชื่อเสียงของมงคลเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เมื่อมงคลเป็นนักการเมือง มงคลไปหาผมเป็นครั้งคราว เราพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทาง

การเมืองกัน มงคลจะมีความรอบรู้ในเหตุการณ์บ้านเมืองมากทีเดียว เมื่อมงคลเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ก็เป็นที่ยินดีและพากภูมิใจของเพื่อนฝูงร่วมรุ่นมาก พวกเรายังทราบอีกด้วยว่า เมื่อถึงคราวที่มงคลทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม มงคลสามารถทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี เป็นที่นิยมสรรเสริญกันทั่วไป

ผมซึ่งในน้ำใจของมงคลอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะเสียชีวิตไม่กี่เดือน ญาติของผมกับญาติของมงคลเกิดเข้าใจผิดกันเล็กน้อยเกี่ยวกับงานการของญาติผม จนกระทั่งเป็นข่าวปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ขณะนั้นมงคลกำลังนอนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล พอทราบเรื่องมงคลได้จัดแจงเป็นธุระให้เป็นอย่างดีทั้งๆ ที่ยังนอนอยู่บนเตียงพยาบาล ทำให้เรื่องราวคลี่คลายไปในทางที่ดีที่สุดในที่สุด น้ำใจของเพื่อนประเสริฐเหลือเกิน

มงคลมีความดีในทุกทาง หากจะมีที่ไม่ดีก็คงเป็นสุขภาพอนามัยของมงคลเอง มงคลป่วยบ่อย เข้าโรงพยาบาลบ่อย แท้ก็ทุกครั้งเมื่อออกจากโรงพยาบาล จนเพื่อนฝูงรวมทั้งตัวผมด้วยเห็นเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อทราบว่ามงคลเข้าโรงพยาบาลอีกแล้ว ผมจึงไม่ค่อยได้ไปเยี่ยมคนไข้บ่อยนัก ครั้งสุดท้ายมาทราบข่าวชัดเจนว่ามงคลป่วยด้วยโรคร้ายจากท่านผู้ใหญ่ของพรรคชาติไทยปรารภขึ้นในที่แห่งหนึ่ง ผมใจหายวาบ ไม่ทราบมาก่อนว่ามงคลเป็นโรคร้ายอีกสองสามวันต่อมาก็คือวันปีใหม่ ผมจึงถือโอกาสไปอวยพรมงคลที่บ้าน หน้าตาของมงคลผิวดำไปมากเกือบจำไม่ได้ เห็นแล้วใจหาย แต่คุณมงคลไม่แสดงทีท่าวิตกกังวลทุกข์ร้อนอะไร เราพูดคุยกันเป็นอย่างดีร่วมชั่วโมง ผมก็อยู่เหมือนกันว่าอาจจะมีโอกาสพูดคุยกับมงคลครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้น

ชีวิตของมงคลสั้นไปแล้ว แต่คุณงามความดีของมงคลมิได้สั้นไปด้วย พวกเรายังอยู่ไม่มีโอกาสตอบแทนน้ำใจอันประเสริฐของมงคลได้มากนัก นอกจากจะแสดงความอาลัยขอภาวนาให้คุณความดีที่มงคลบำเพ็ญมาจนเป็นอันสิ้นสุดให้ดวงวิญญาณของมงคลประสบความสุขสงบในสัมปรายภพทุกประการ



กษัตริย์

๖ พฤษภาคม ๒๕๒๓

จุดหมายปลายทาง

คุณมงคล สุคนธชาจร เป็นอีกผู้หนึ่ง ซึ่งพวกเรายกย่องให้เป็น “ปิยะมิตร” คำยกย่องนี้ มิได้เกินเลยไปจากความเป็นจริง เพราะกาลเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมามีไม่น้อยกว่า ๔๐ ปี คุณมงคลไม่เคยห่างเหินหรือทอดทิ้งพวกเรา น้อยครั้งนักที่ความจำเป็นได้บีบบังคับให้เขาหายหน้าไปจากเรา แต่บางครั้งก็เดียวที่เพื่อนทุกคนได้พบปะเขา โดยเฉพาะในงานเลี้ยงสังสรรค์ระหว่างเพื่อนร่วมรุ่น ทั้งๆที่บางช่วงตอน คุณมงคลจำเป็นต้องเปลี่ยนฐานะทางสังคมไปตามครรลองของชีวิต จึงกล่าวได้ว่า คุณมงคลเป็นพลังสำคัญที่ไม่มีผู้ใดคัดค้านได้ ในการเสริมสร้างและจรรโลงความเป็นมิตรของเพื่อนร่วมรุ่นให้ดำรงคงมั่นมากระทั่งทุกวันนี้

ด้วยความรู้สึกจริงใจ และเปี่ยมด้วยเจตนาอันเสียสละเพื่อส่วนรวม ทำให้คุณมงคลได้รับตำแหน่งประธานรุ่นของศิษย์เก่า ต.ม.ร.ก. รุ่น ๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ และบันดลให้งานเพื่อสามัคคีธรรมและสาธารณะกุศลของเราในปีนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หลังจากนั้นคุณมงคลได้รับความไว้วางใจจากพวกเรา ให้เข้าร่วมเป็นกรรมการจัดงานของ ต.ม.ร.ก. รุ่น ๓ ติดต่อกันมาทุกปี กระทั่งปัจจุบันนี้

มรณะกรรมของคุณมงคล เป็นที่คาดหมายของญาติมิตรและพวกเรามาช้านาน เพราะการป่วยหนักจนต้องเข้าไปรับการผ่าตัดในโรงพยาบาลเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้ยืนยันแก่เราแล้วว่า หากปราศจากกำลังใจที่เข้มแข็งของเขาแล้ว คุณมงคลอาจจากพวกเราไปในชวณนั้น แต่เขาก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้กระทั่ง เข้าสมักรับเลือกตั้ง สส. นครราชสีมา จนได้รับชัยชนะเป็นครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ พวกเราก็ไม่วายที่จะเศร้าสลดใจและอาลัยถึง เพราะพวกเราได้ตั้งความหวังร่วมกัน ที่จะได้เห็นคุณมงคลมีชีวิตอยู่กับเรามากต่อไปให้นานแสนนาน

เมื่อชีวิตมีการเริ่มต้น ทุกชีวิตก็ต้องมีจุดหมายปลายทาง จุดหมายปลายทางของชีวิตจำแนกออกได้เพียง ๒ จุดหมายปลายทางของชีวิตตามอุดมการณ์ของแต่ละคน และจุดหมาย

ปลายทางของชีวิตตามธรรมชาติ คือ มรณะกรรม คุณมงคลได้บรรลุแล้วซึ่งจุดหมายปลายทาง
ทั้ง ๒ ประการ เขาได้เป็นผู้แทนของประชาชนมาถึง ๓ ครั้ง และดำรงตำแหน่งรองประธาน
สถานิติบัญญัติมาถึง ๒ สมัย เท่ากับบรรลุจุดหมายปลายทางของชีวิตตามอุดมการ ซึ่งส่งผลให้
การบรรลุจุดหมายปลายทางตามธรรมชาติของเขา สมบูรณ์ด้วยชื่อเสียงเกียรติยศ เป็นที่
ภาคภูมิใจไม่เฉพาะครอบครัวและญาติมิตรเท่านั้น หากยังเป็นความภาคภูมิใจของพวกเรา
เพื่อนร่วมรุ่น ต.ม.ธ.ก. ของเขาทุกคนด้วย

ความตาย คือ จุดหมายปลายทางที่ทรงพลานุภาพของทุกชีวิตไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงได้
เกิดและตายจึงมิใช่ปัญหา ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร จุดหมายปลายทางของเรา
จึงจะสมบูรณ์ด้วยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งแม้จากโลกไปแล้วผู้คนก็ยังรำลึกถึง ประวัติ-
ศาสตร์ก็ไม่อาจเว้นที่จะบันทึกเอาไว้ คุณมงคลสามารถขจัดปัญหาข้อนี้ให้ลุล่วงได้แล้ว เขาจะ
อยู่ในความทรงจำของเราไปอีกนาน เท่า ๆ กับดำรงคงอยู่ในประวัติศาสตร์รัฐสภาและวงการ
เมืองไทย

จุดหมายปลายทางของคุณมงคล สுகนธขจร สมควรอย่างยิ่งที่จะถือเป็นแบบฉบับ
ไม่เพียงสำหรับพวกเราเพื่อนของเขาเท่านั้น หากแต่สำหรับอนุชนรุ่นต่อไปอีกด้วย

ขอวงเวียนของของคุณมงคล สுகนธขจร ได้รับทราบถึงความรักอาลัยที่พวกเรามี
ต่อเขา และขอให้ความรักอาลัยดังกล่าว จงประมวลกันเป็นพลังบันดาลให้วงเวียนของ
ปียะมิตรผู้นี้ ได้บรรลุถึงซึ่งสุคติภพ และสัมปรายภพ โดยเร็วพลัน.

จากเพื่อนศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ารู้สึกคุ้นเคยกับคุณมงคล สุคนธขจร มานานแล้วแต่อดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างที่ข้าพเจ้ามารับราชการอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาซึ่งกระชับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นในฐานะที่คุณมงคล สุคนธขจร เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขณะที่ข้าพเจ้ามีความรับผิดชอบด้านบริหารราชการอยู่ในจังหวัดเดียวกัน มีจุดร่วมอันเดียวกัน คือการแก้ปัญหาความทุกข์ยาก และหาวิธีที่จะเพิ่มพูนความสุขให้กับประชาชน จึงทำให้มีความเข้าใจต่อกันอย่างแน่นแฟ้น คุณมงคล สุคนธขจร เป็นทั้งนักกฎหมายและนักการเมืองที่มีมาตรฐาน ท้วมเทและมีความเสียสละต่อประชาชนและส่วนรวม คุณความดีประจักษ์ชัดอยู่แล้วจากการยอมรับของประชาชน และสิ่งที่ทำให้ชาวจังหวัดนครราชสีมาพากันภูมิใจมากที่สุดคือการที่คุณมงคล สุคนธขจร ได้รับตำแหน่งที่สำคัญ คือ เป็นรองประธานสภาฯ

ทันทีที่ข้าพเจ้าทราบข่าวมรณกรรมของคุณมงคล สุคนธขจร ทำให้รู้สึกเศร้าใจและเสียสลดด้วยจิตใจที่ต้องเสียผู้ที่รักใคร่ชอบพอ และที่ยิ่งใหญ่ไปกว่านั้นก็คือ จังหวัดนครราชสีมาเราได้สูญเสียนักการเมืองคนสำคัญไปคนหนึ่งด้วยความเสียสละและอาลัยรัก หากคุณมงคล สุคนธขจร ยังมีชีวิตอยู่ เชื่อเหลือเกินว่ายังจะทำประโยชน์แก่ชาวจังหวัดนครราชสีมาและประเทศชาติได้อีกมากมายนัก

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานให้คุณงามความดีที่คุณมงคล สุคนธขจร ได้ทำไว้ บุญกุศลที่ผู้ประกอบบုตธิ์ให้กัด้ ตลอดจนตัวข้าพเจ้าได้กระทำไว้กัด้ จงเป็นผลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณมงคล สุคนธขจร ประสพแต่ความสุขตามคติวิสัยในสัมปรายภพตลอดไป.



(นายเลิศ หงษ์ภักดี)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา

อนุสรณ์สำหรับคุณมงคล

เพื่อนรักของผม

การสูญเสีย คุณมงคล สุคนธจักร รองประธานสภาผู้แทนราษฎร และอดีตนายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ได้นำความเศร้าสลดเสียใจมาสู่วงการนักการเมือง นักกฎหมาย และวงการทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

ผมรู้จักชอบพอกับคุณมงคลมาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่าสามสิบปี เพราะคุณมงคลเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนผมเพียง ๒ รุ่น เราได้มีโอกาสใกล้ชิดและทำงานร่วมกันตลอดมาในช่วงระยะเวลาอันยาวนาน คุณมงคลมีความเสมอต้นเสมอปลาย และมีความจริงใจกับเพื่อนฝูงตลอดมาไม่เคยเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าสภาพเหตุการณ์ของบ้านเมือง ของสังคม หรือสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม ซึ่งบุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้ยากที่จะหาได้โดยง่ายในสภาพของสังคมปัจจุบัน

ในการประกอบวิชาชีพทางกฎหมายนั้น ถือได้ว่า คุณมงคลได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม เป็นทนายความผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย คุณมงคลได้เคยดำรงตำแหน่งกรรมการสมาคมทนายความ และต่อมาเป็นอุปนายกสมาคมฯ และนายกสมาคมฯ เป็นลำดับ นอกจากนี้ คุณมงคลยังได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภาให้ดำรงตำแหน่งกรรมการมรยาททนายความ ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาตัดสินเกี่ยวกับมารยาทของทนายความทั่วราชอาณาจักร กรรมการออกข้อสอบของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา คุณมงคลเคยเป็นอาจารย์พิเศษในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถพิเศษของคุณมงคลเพื่อนของผมเป็นอย่างดี

คุณมงคลได้เริ่มเข้าทำงานของสมาคมทนายความแห่งประเทศไทยอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ซึ่งขณะนั้นผมได้รับหน้าที่เป็นนายกสมาคมฯ ในสถานการณ์ขณะนั้นสมาคมมีภาระและเป้าหมายในการต่อสู้ให้ได้มาเพื่อความยุติธรรมของสังคม ตามวิถีทางของกฎหมายเรียกร้องให้รัฐบาลในยุคนั้นและยุคต่อมา ยกเลิกแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมของบ้านเมือง

ให้สิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อสู้คดีในศาลยุติธรรมให้มากยิ่งขึ้น
คุณมงคลได้เป็นกำลังอันสำคัญยิ่งของสมาคม เราได้ประสบความสำเร็จในงานที่เราทำร่วมกัน
หลายประการ เช่น การแก้ไข พรบ. ทนายความปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ให้บัณฑิตทางนิติศาสตร์
สามารถเป็นทนายความชั้นที่หนึ่ง และมีสิทธิว่าความได้ทั่วราชอาณาจักรดั้งเดิม อันเป็นการ
ต่อสู้ที่ยืดเยื้อมาจนถึงปี ๒๕๑๔ เพราะต้องผจญกับความเห็นขัดแย้งจากนักกฎหมายอาวุโส
หลายวงการมากมาย หรือการจัดสมมนาักกฎหมายทั่วประเทศครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔
ซึ่งมีชัยคดีอันเป็นประโยชน์ต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนถึง ๒๐ ข้อ และต่อมาได้ถูกกำหนด
เป็นกฎหมายให้ตรงตามชัยคดีเหล่านั้นมากมาย

งานสำคัญที่ผมและคุณมงคลทำร่วมกันไว้แต่ยังไม่สำเร็จอยู่ทุกวันนี้ นั่นคือการ
เสนอกฎหมายจัดตั้งสภาทนายความ (LAWYERS COUNCIL) เพื่อให้ทนายความได้ปกครอง
และควบคุมกันเองดังเช่นในอาระประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามมติของการสมมนาทาง
กฎหมายที่สมาคมทนายความได้เป็นผู้ดำเนินการ โดยผมได้เป็นผู้เสนอร่าง พรบ. สภาทนาย
ความฯ ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี ๒๕๑๗ ในฐานะสมาชิกสภาฯ แต่บังเอิญสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติในสมัยนั้นได้สิ้นสภาพไปตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ เสียก่อน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘
คุณมงคลในฐานะ สส. จังหวัดนครราชสีมาของพรรคชาติไทยได้เสนอร่าง พรบ. ดังกล่าวเข้าสู่
การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร สภาได้รับหลักการในวาระแรก โดยได้ตั้งคณะกรรมการ
วิสามัญจำนวนหนึ่งเพื่อพิจารณาการแปรญัตติในวาระที่สอง โดยผมในขณะนั้นเป็นวุฒิสมาชิก
ได้รับเกียรติจากสภาผู้แทนราษฎร ให้ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ โดยคุณมงคลเป็น
รองประธาน คณะกรรมการของเราได้รับเร่งพิจารณาร่าง พรบ. ฉบับนี้ แต่การพิจารณา
ยังไม่เสร็จสิ้น ก็ได้มีพระราชกฤษฎีกาเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๑๙ ให้ยุบสภาผู้แทนราษฎร
เพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในเดือนเมษายน ๒๕๑๙ ร่าง พรบ. นี้จึงตกไปตามรัฐธรรมนูญ
ครั้นเมื่อมีการเลือกตั้งใหม่แล้ว คุณมงคลได้รับเกียรติจากสภาผู้แทนราษฎรเลือกตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎร แม้กระนั้นคุณมงคลก็ได้ทอดทิ้งงานที่ค้างนี้ ได้
ปรึกษากับผมอย่างใกล้ชิด ที่จะขอเสียงสนับสนุนจากเพื่อน สส. จากพรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะเสนอ
ร่าง พรบ. ฉบับนี้อีกครั้งหนึ่ง กับบังเอิญได้เกิดอุบัติเหตุในทางการเมือง โดยมีการปฏิรูปการ
ปกครองแผ่นดิน (ปฏิวัติ) เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เสียก่อน ร่าง พรบ. สภาทนายความจึงยัง
ตกค้างอยู่จนทุกวันนี้

จากการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดตลอดมา คุณมงคลได้เคยชักชวนผมให้ก่อตั้งพรรคการเมืองในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยมีอุดมการณ์ที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อความเสมอภาคของสังคม ฯลฯ แต่ผมได้ทักท้วงไว้ เพราะไม่แน่ใจว่าผู้มีอำนาจในบ้านเมืองในยุคนั้นจะกระทำปฏิวัติรัฐประหารอีกหรือไม่ ต่อมาในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ก็ได้เกิดการปฏิวัติตามที่ผมคาดคิดไว้ ความริเริ่มของเราทั้งสองก็ได้ระงับไป

แม้ว่าในระยะที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๒ แล้ว โดยผมได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์อย่างเต็มตัว และต่อมาได้มีหน้าที่และรับผิดชอบในตำแหน่งของเลขาธิการพรรค ส่วนคุณมงคลในฐานะ สส. นครราชสีมา กรรมการคนสำคัญของพรรคชาติไทย ได้รับเกียรติจากสภาเลือกให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่หนึ่งอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในสายตาทั่วไปถือได้ว่า ผมและคุณมงคลอยู่ต่างพรรคกัน อุดมการณ์ทางการเมืองย่อมแตกต่างกัน แต่ผมเห็นว่าแก่นนโยบายและหลักการของพรรคทั้งสองจะไม่ตรงกันก็ตาม แต่จากอุดมการณ์ของนักกฎหมายแล้ว ความสำนึกในทางการเมืองของคุณมงคลและของผมนั้นไม่มีสิ่งใดแตกต่างกันแต่อย่างใด เรามีจุดยืนตรงกันที่ว่า เราต้องการความเป็นธรรมของสังคม เราต้องการกฎหมายที่เป็นธรรม กฎหมายที่เป็นประโยชน์และคุ้มครองคนส่วนใหญ่ ไม่ใช่กฎหมายที่คุ้มครองและรักษาประโยชน์เฉพาะคนกลุ่มน้อยเท่านั้น ผมเชื่อว่า หากคุณมงคลจะไม่ถ่วงจากเราไป คุณมงคลจะยังคงยึดมั่นอยู่ในหลักการนี้ตลอดไปโดยไม่ผันแปรไปเป็นประการอื่น

ผมขอบันทึกข้อความนี้ไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับ คุณมงคล สุคนธชาจร รองประธานสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นที่รักของคนทั้งหลาย และเพื่อเป็นหลักฐานว่าผมเป็นผู้หนึ่งที่มีความอาลัยรักคุณมงคลอย่างจริงใจ ผมและท่านทั้งหลายไม่มีช่องทางที่จะเรียกร้องให้คุณมงคลกลับมาทำงานให้กับส่วนรวมได้อีก นอกจากผมขออธิษฐานให้อำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยได้โปรดคุ้มครองดวงวิญญาณอันสุจริตของเพื่อนรักของผมผู้นี้ ได้มีโอกาสสิงสถิตย์อยู่ในสัมปรายภพอันประเสริฐชั่ววันนิรันดร.

มารุต บุณนาค

๔ พฤษภาคม ๒๕๒๓

ไว้าลัยคุณมงคล

ผมเคยได้ยินชื่อคุณมงคล สุคนธขจร ตั้งแต่ตอนที่คุณมงคลอยู่ในวงการนักกฎหมาย แต่มาารู้จักตัวกันจริงๆ ก็ตอนที่คุณมงคลได้รับเลือกตั้งมาจากโคราช และผมได้รับเลือกตั้งมาจากเขตดุสิต เมื่อเดือนเมษายน ปี ๒๕๑๙

ตอนนั้นพรรคประชาธิปัตย์เลือกเอาคุณอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานสภา ทางพรรคชาติไทยก็เลือกเอาคุณมงคล สุคนธขจร ขึ้นเป็นรองประธานซึ่งเมื่อเวลาที่คุณอุทัยไม่ขึ้นนั่งผมก็ได้มีโอกาสได้เห็นฝีมือในการทำหน้าที่แทนประธานสภาของคุณมงคลเป็นครั้งคราว แล้วก็มาจากการชักชวนเมื่อเกิดมีการปฏิรูปเดือนตุลาคมปี ๒๕๑๙

มาตอนที่เลือกตั้งครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายนปีกลาย ผมมาจากเขตดุสิตอีกครั้ง เหมือนกับที่คุณมงคลชนะเลือกตั้งมาจากโคราชอีกที

เที่ยววันในช่วงแรกนั้นเพราะจำนวน ส.ส. ฝ่ายค้านเกิดมากกว่าของรัฐบาล เพราะฉะนั้น ตำแหน่งทั้งประธานและรองประธานอีก ๒ คนจึงเป็นของฝ่ายค้านหมด

คุณมงคลได้รับกำหนดตัวจากพรรคชาติไทยให้เป็นผู้เข้าแข่งชิงตำแหน่งรองประธานสภาคนที่หนึ่งกับคุณประมัต กุลมาศย์ ซึ่งในวันนั้นคุณมงคลได้รับคะแนน ๒๓๗ ในขณะที่คู่แข่งได้เพียง ๕๙ เท่านั้น

ผมเคยบอกเอาไว้ในที่หลายแห่งว่าในกระบวนการผู้ขึ้นทำหน้าที่ประธานด้วยกันทั้ง ๓ คนที่สภามีอยู่เวลานั้น ผมว่าคุณมงคล ทำหน้าที่ได้คล่องแคล่วและตัดสินใจได้เด็ดขาดทันจังหวะการเมืองในสภา

แต่คุณมงคลก็ไม่มีโอกาสได้แสดงความสามารถช่วยนัก เพราะไม่นานหลังจากการเลือกตั้งเราก็ได้ข่าวกันว่า คุณมงคลเข้าโรงพยาบาล

ไม่นานนัก วันหนึ่งก็ได้เห็นคุณมงคลขึ้นมานั่งทำหน้าที่แทนคุณบุญเท่ง

ผมยังจำได้ว่า ครั้งสุดท้ายที่คุณมงคลมานั่งทำหน้าที่นั้น ยังทำหน้าที่แทนประธานสภาได้เด็ดขาด และตัดสินใจรวดเร็วเหมือนเดิม

มีคนบอกผมวันรุ่งขึ้นว่าคุณมงคลต้องเข้าโรงพยาบาลอีกในตอนบ่ายวันนั้น แล้วผมก็ได้แต่ทราบบ้าง เกี่ยวกับคุณมงคลจากพรรคพวกกันเป็นครั้งคราว

เช้าวันจันทร์ที่ ๑๔ เมษายน ผมได้ยินข่าวจากวิทยุแต่เช้ามีดี ว่าคุณมงคล สุนทรเวช รองประธานสภาคนที่หนึ่ง จากพวกเราไปเสียแล้ว

ผมถือเป็นหน้าที่ที่ผมจะต้องไปพบกันเป็นครั้งสุดท้ายกับคนที่ผมชอบในความ สามารถ เย็นวันจันทร์ที่ ๑๔ ผมจึงได้พบกับคุณมงคลเป็นครั้งสุดท้ายที่วัดเทพศิรินทร์

ผมเขียนถึงคุณมงคลเอาไว้ในข้อเขียนของผมในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์วันรุ่งขึ้น

ในวงการทนายความ เราเสียเพื่อนนักกฎหมายของเราไปอีกคน

และในวงการเมือง เราเสียผู้ทำหน้าที่ประธานสภาผู้มีความสามารถไปอีกคนหนึ่ง
ด้วย

ถ้าหากคุณมงคลจะเคยตั้งความดีความหวังเอาไว้ว่าอยากจะได้แลเห็นประชาธิปไตย เต็มใบเต็มรูปเต็มแบบในบ้านเรา

ผมขอให้สัญญากับคุณมงคล ว่าผมกับเพื่อน ๆ ที่ยังอยู่ข้างหลังจะใช้ความพยายาม
กันต่อไป

ขอคุณมงคลที่ได้เคยทำหน้าที่ที่ดีที่สุดในสภาผู้แทนของเรามาแล้ว ได้หลับสบายไป
สู่สุคติในสัมปรายภพเถิด

ต่อไปนี้เป็นหน้าที่ของพวกเราเอง



(สมักร สุนทรเวช)

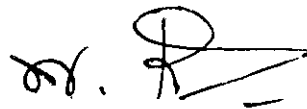
หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

คำไว้อาลัย

วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๓ เป็นวันที่พวกเราที่มีความสลดใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อทราบข่าวการอสัญกรรมของท่านรองประธานสภาฯ คุณมงคล สุคนธขจร ผู้แทนราษฎร ของพี่น้องชาวจังหวัดนครราชสีมา ระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่ท่านเป็นที่รักและเคารพยำเกรงของเรา เพราะท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และเสียสละทุกอย่างเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมโดยไม่คำนึงถึงความสุขของตัวเอง ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งเกียรติคุณอันสูงส่งที่ควรยกย่องและนับเป็นแบบอย่างในทางการเมือง อีกทั้งเป็นผู้สร้างเกียรติประวัติโดดเด่นแก่ตน, ญาติมิตรวงศ์ตระกูล ตลอดจนพี่น้องชาวนครราชสีมา

พวกเราในนามพรรคสยามประชาธิปไตย รู้สึกอาลัย และเสียดยอย่างยิ่งในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่าน ขออำนาจแห่งบุญกุศลและคุณความดีที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ตลอดชีวิต จงช่วยคลบ้นดาลให้ดวงวิญญาณอันใสบริสุทธิ์ของท่าน จงประสบสุขสงบในสัมปรายภพวันวัน

ด้วยความอาลัยยิ่ง



(พ.อ.พิเศษ พล เรืองประเสริฐวิทย์)

หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย

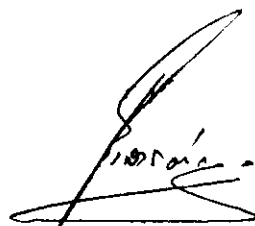
คำไว้อาลัย

นับตั้งแต่ คุณมงคลฯ ได้ล้มป่วยลง กระผมเองในช่วงนั้นทั้งวิตกกังวลและ
เป็นห่วง แต่กระผมเองก็ยังหวังว่า สักวันหนึ่ง คุณมงคลฯ คงจะหาย กระผมเองเคารพ
รักและนับถือ คุณมงคลฯ ตลอดมา ท่านเปรียบได้ทั้งเป็นอาจารย์ เป็นผู้นำในทางการ-
เมืองของกระผมมาโดยตลอด กระผมสนับสนุน และช่วยเหลือท่านด้วยความเคารพรักและ
จริงใจ เข้าใจในแนวความคิดของท่านและกัน กระผมภูมิใจที่ชาวราชสีห์ได้ผู้แทนอย่าง
คุณมงคลฯ และกระผมพอใจที่ได้คุณมงคลฯ เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ความ
รู้สึกเกิดขึ้นกับกระผมมาโดยตลอด

แต่วันที่ผมไม่คาดคิดก็มาถึงจนได้ ก็วันที่ท่านจากไปโดยไม่มีวันกลับอีกแล้ว
กระผมเศร้าใจและแสนอาลัย กระผมนึกถึงอดีต อดีตอันเต็มไปด้วยความอบอุ่น เมื่อ
กระผมมีคุณมงคลฯ

ไม่มีอะไรอีกแล้วที่กระผมจะให้ท่านได้ นอกจากสร้างกุศล และความดี เป็น
การสืบทอดเจตนารมณ์ของท่าน และขอให้อานุภาพแห่งความรัก เคารพ ที่คนทั้งหลาย
มีต่อท่านและขอให้ความเสียสละอันสูงส่ง ที่ท่านมีต่อปวงชนจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณ
ของท่านจงสุขุติ

อาลัยยิ่ง



(นายประสาร ด้านกุล)

สส. นครราชสีมา

คำไว้อาลัย

คุณมงคล สุคนธขจร เป็นนักศึกษาจากสถาบันเดียวกับผม คือมหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์ เป็นนักศึกษากฎหมายรุ่นพี่ เป็นนายความรุ่นพี่ เมื่อมาทำงานร่วมกัน
ผมจึงเรียกคุณมงคล สุคนธขจรว่า “พี่” ทุกคำ

การจากไปของพี่มงคล สุคนธขจรนี้ แม้จะเป็นไปตามกฎธรรมชาติ
ซึ่งเป็นเรื่องที่เรทั้งหลายได้รับทราบล่วงหน้าจากคำสอนของพระบรมศาสดาของเราแล้วก็จริง
แต่ผมก็อดที่จะอาลัยต่อการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของพี่มงคลเสียมิได้ ความอาลัยของผมที่มี
ต่อพี่มงคล สุคนธขจร มิได้เกิดแก่ผมเป็นครั้งแรก ที่ผมกล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า จากการ
ที่ผมได้มารู้จัก ใกล้ชิดสนิทสนมกับพี่มงคล ในการทำงานร่วมกันในสภาผู้แทนราษฎรของ
ปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง ก่อนจะถูกขับไล่ออกไปโดยคณะบุคคลผู้ถืออาวุธนั้น ผมจะขอพูด
และย้ำว่า ผมรู้สึกว่าคุณมีความอบอุ่นและมั่นใจ เหมือนผมได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ร่วมกับพี่
ร่วมกับนักการเมืองที่รู้จักหน้าที่ และเห็นผู้อื่นได้อย่างยิ่งร่วมกับนักการเมืองที่มีสปีริต ยากที่
ผมจะบรรยายได้หมดในโอกาสอันจำกัดนี้

เมื่อเรามาถูกไล่ออกไปอย่างกระทันหันจากหน้าที่และการงาน ในขณะรับผิดชอบ
ร่วมกัน โดยคณะผู้ยึดอำนาจซึ่งทำโดยผู้ถืออาวุธ เราจึงมีอาจขัดขึ้นได้ ครั้นนั้นทำให้เรา
ต้องจากกันโดยมิได้รู้ลา และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ความจริงใจ ความเป็นนักการเมือง
ที่มีสปีริตในการทำงานที่พี่มงคลมีต่อผม ผมก็อดที่จะอาลัยเสียมิได้ นั่นเป็นความอาลัยครั้งแรก
ของผมที่มีต่อพี่มงคล จากนั้นเราก็มิได้พบกันอีกเลย

จนกระทั่งผมมาทราบว่าพี่มงคลต้องจากไปอย่างที่ท่านทั้งหลายได้ทราบ ผมจึง
อดกลั้นมิได้ที่รู้สึกอาลัยเป็นครั้งที่สอง สุดท้ายนี้ขอให้วิญญาณของพี่มงคล สุคนธขจร จงสู่
สุคติภพเป็นที่หมายเทอญ



(อูทัย พิมพ์ใจชน)

อาลัยรัก

คุณค่าของชีวิตคนเรานั้น มิใช่อยู่ที่การเกิด แต่อยู่ที่ความตาย เพราะความตายเท่านั้น ที่ทำให้รู้ว่า ผู้ตายเป็นบุคคลผู้ที่ประเสริฐ ดำรงอยู่ในความทรงจำของลูกเมียและญาติมิตร หรือเป็นบุคคลที่คนยากจะลืมเลือนได้ คุณเมงคลจึงอยู่ในความทรงจำของลูกเมียญาติสนิทมิตรสหาย ไปชั่ววันรันดร์ ดังนั้นคุณเมงคลจึงเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ

เมื่อคุณเมงคลได้เริ่มป่วยเป็นโรคมะเร็ง ได้รับการผ่าตัดและรักษาพยาบาลอยู่ที่โรงพยาบาลพญาไท คุณเมงคลยังไม่ยอมที่จะละเว้นหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งได้รับมอบหมาย กับความไว้วางใจจากผู้แทนทั่วประเทศ ไปปฏิบัติหน้าที่รองประธานสภาผู้แทนคนที่ ๑ โดยทำหน้าที่เป็นประธานที่ประชุมแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร หลายครั้งหลายหนโดยอดทน ความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาได้บีบบังคับให้ใคร่รู้ถึงความเจ็บปวดที่มีอยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณเมงคลมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานอย่างเข้มแข็งและจริงจัง

ทางด้านความรับผิดชอบของวิชาชีพนายความก็เช่นเดียวกัน คุณเมงคลเมื่อได้รับความไว้วางใจจากผู้ใดแล้ว จะคิดว่าเรื่องนั้นเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นกับตัวของคุณเมงคลเอง มีความเอาใจใส่และตั้งใจทำงานสุดความสามารถ จะอดทนหลับขี้ตาจนชักข้อมพยานจนตีก้นตื้นเขิน ตัวความบางคนยังชักข้อมพยานยังไม่เป็นที่พอใจของคุณเมงคล คุณเมงคลก็จะเป็นห่วง และเก็บเอาไปคิดจนนอนไม่หลับแต่ทั้งนี้จะต้องพยามไ้ซึ่งความยุติธรรมและต้องอยู่ในศีลธรรม อันดีเสมอมา หากบุคคลใดคิดจะโกงผู้อื่นโดยอาศัยมือนายความหรือศาลแล้ว คุณเมงคลจะไม่ยอมรับทำให้เด็ดขาด ทั้งยังว่ากล่าวตักเตือนมิให้ทำเช่นนั้น หากคดีใดมีความผิดจริง ก็แนะนำให้รับสารภาพเสียเพื่อจะได้ผ่อนหนักเป็นเบา มิใช่จะดันทุรังว่าความให้เพื่อชนะอย่าง เดียว เพื่อเห็นแก่อามิสสินจ้าง

ทางด้านเพื่อนสนิทมิตรสหายหรือญาติพี่น้องที่ได้รับการเดือดร้อนและมาขอความช่วยเหลือจากคุณเมงคล หรือราษฎรในเขตที่คุณเมงคลเป็นผู้แทนราษฎรอยู่ที่ใด คุณเมงคลจะให้ความช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถและความเต็มใจและพร้อมที่จะติดตามผลงานจนบรรลุ

ถึงผลสำเร็จเสมอมา มิใช่ว่ารับปากจากใครแล้วจะละทิ้งเสียเป็นไม่มี แม้แต่การช่วยเหลือนั้น จะทำให้คุณมงคลต้องยากลำบากหรือเสี่ยงกับการเสียชื่อเสียงหรือหมดเงินหมดทอง ก็ยังยินดีที่จะช่วยเหลือ

ทางบ้านครอบครัวคุณมงคลเป็นสามัคคีที่ประเสริฐสุดและเป็นพ่อที่ดีของลูก ๆ สิ่งใดที่จะทำให้ลูกเมียเดือดร้อน คุณมงคลจะละเว้นเป็นบุคคลที่ทำความดีต่อสังคม ชอบทำบุญทำทาน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากและพรั่งพร้อมอยู่เสมอมาว่าให้ช่วยเหลือผู้มี ความทุกข์ที่เขาได้บาก-
หน้ามาพึ่งเรา อย่าเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา อย่ารับปากใคร อย่างสะเพร่าจะทำให้เราเสียงานต้องคิดเสียให้ดีกว่าก่อนว่าเราสามารถจะทำให้เขาได้หรือไม่ หากไม่
สามารถจะทำได้กับบอกเขาเสียตรง ๆ

แต่ความตายหรือการสูญเสียนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้จะต้องประสบเข้ากับ
ตนเองสักวันหนึ่ง ความตายหรือการสูญเสียของคุณมงคล ซึ่งเป็นสามัคคีที่รักและพ่อที่ดียิ่งของลูก ๆ
นั้นเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ซึ่งไม่สามารถที่จะพรรณนามาเป็นลายลักษณ์อักษรได้ ฉะนั้น
กรรมดีต่าง ๆ ที่คุณมงคลได้กระทำไว้ก็ได้ประจักษ์แก่คนทั้งหลายทั้งปวงแล้วย่อมส่งผลบุญ
กุศล และลดบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณมงคลได้ลบล้างสู่สุคติและสัมปรายภพ
โดยพลัน

ประกาศ สุนทรจรรยา

คำไว้อาลัยแด่

คุณมงคล สุกนธขจร

ผมและคุณมงคลรู้จักใคร่และสนิทสนมกันมากกว่า ๓๐ ปีแล้ว คุณมงคลเป็นเพื่อนรักคนหนึ่งของผมที่มีนิสัยใจคอดีมาก ให้ความเป็นกันเองรักใคร่เพื่อนฝูงและมีความจริงใจต่อเพื่อนฝูง เป็นคนซนที่ทำงานเป็นงานและส่วนตัวเป็นส่วนตัว เพื่อนเป็นเพื่อน ก่อนจะรักสนิทสนมกันเคยเป็นทนายคนละฝ่ายจนจะว่าความก็เถียงกันอย่างหน้าดำหน้าแดง ต่างฝ่ายต่างรักษาหน้าที่ที่ได้รับมอบแต่พอเสร็จจากศาลความเป็นคนละฝ่ายหมดไป พบพบจากโอกาสปราชัยด้วยดี เพื่อนฝูงเป็นผู้มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แม้ในบางขณะตนเองจะเป็นชนิดที่อึดอัดกับคนอื่นก็อุทิศให้คนอื่น มีความเสียสละเพื่อเพื่อนฝูง มีครั้งหนึ่งที่ได้พบเมื่อระหว่างเดินทางร่วมกันไปประชุมกฎหมายระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่น ผู้ร่วมทางเตรียมเครื่องกันหนาวไปไม่เพียงพอมีการหนาวสนั่น คุณมงคลอุทิศเสื้อให้เสียสละเสื้อกันหนาวและเสื้อนอกที่ใส่อยู่ออกมาคลุมให้เพื่อนเดินทางอุ่นขึ้นด้วยความยินดี ซึ่งอาจปฏิกิริยาเช่นนั้นเป็นที่จริงตาจริงใจแก่ผู้ที่ได้รับและผมผู้พบเห็นเป็นอย่างมาก

ในตำแหน่งสมาคมนายความแห่งประเทศไทย คุณมงคลเป็นคนหนึ่งที่ได้ร่วมมือส่งเสริมกิจการมาอย่างดียิ่งตั้งแต่ระยะเริ่มก่อตั้งจนในที่สุดได้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมฯ ตลอดระยะเวลาเพื่อนฝูงได้ให้ความเสียสละและความปรารถนาที่จะได้เห็นเพื่อนทนายความมีศักดิ์ศรีและมีความสามัคคีตลอดจนสวัสดิการ ได้สูญเสียความสุขตลอดจนทรัพย์สินส่วนตัวออกทำทุกอย่างเพื่อจรรโลงให้สมาคมนายความฯ ได้ประสพจนถึงซึ่งเป้าหมายทั้งในด้านศักดิ์ศรีความสามัคคีและสวัสดิการของทนายความ ได้พยายามทำทุกอย่างเพื่อทนายจนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรม

ความเป็นผู้เสียสละ ความเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีและความเป็นผู้ปรารถนาดีของคุณมงคลต่อบุคคลทั่วไป ทำให้คุณมงคลประสพความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวและ

ในด้านการงานและการเมืองในทางการเมืองได้รับเลือกตั้งจากประชาชนให้เป็นผู้แทนราษฎรที่
จังหวัดนครราชสีมาหลายสมัย และได้รับเลือกตั้งจากสมาชิกรัฐสภาให้เป็นถึงรองประธานสภาผู้
แทนราษฎรซึ่งเป็นเกียรติอันสูงส่ง ความดีของคุณมงคลย่อมเป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ผู้ที่ได้เกี่ยว
ข้องและผู้ที่ได้คบค้าสมาคมด้วยเป็นอย่างดี

การจากไปของคุณมงคลอย่างไม่มีวันกลับในครั้งนี้ ทำให้ผมตลอดจนเพื่อนฝูง
และญาติพี่น้องซึ่งมีความรักใคร่สนิทสนมกับคุณมงคลมากมีความรู้สึกเศร้าสลดและเสียใจเป็น
อย่างยิ่ง

แต่ด้วยกุศลผลบุญที่คุณมงคลได้ประพฤติปฏิบัติตลอดมาด้วยดีในชีวิตนี้ คงจะเป็น
ผลานิสงส์ส่งผลให้คุณมงคลเพื่อนรักได้ประสพถึงความสุขในสัมปรายภพตลอดกาลนาน

ผมในนามส่วนตัวและในนามสมาคมทนายความแห่งประเทศไทยขอแสดงความเศร้า
สลดและขอถือโอกาสนี้รำลึกถึงคุณงามความดีของคุณมงคล สุคนชกร ในหลายๆ อย่างที่คุณ
มงคลได้มีต่อผมได้มีต่อเพื่อนทนายความหลายท่านและได้มีต่อสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย
ไทยอย่างสุดที่จะพรรณนา

ประธาน ดวงรัตน์

นายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย

๑๑ มิ.ย. ๒๕๒๓

เมื่อดวงประทีปดับ

ในช่วงระยะเวลา ๓๐ กว่าปีในชีวิต ผมเคยพานพบกับความโศกสลดมาแล้ว
มากครั้งหลายหน แต่ครั้งนั้นนับเป็นความโศกสลดครั้งสำคัญยิ่งอีกครั้งหนึ่งของผม

แน่ละ, ถึงแม้ในสถานะระหว่างผมกับป้าจะเป็นเพียง พ่อตา-ลูกเขย แต่ความรัก
เคารพที่ผมมีต่อป้า ใครไหนจะมารู้เท่าที่ผมรู้ หากญาติญาติใดที่ป้าจะรับรู้ได้ ป้าเองก็คงรู้ ว่า
สายใยความรักนับถือที่ผมมีต่อป้าเป็นอย่างไร

และในกระแสแห่งความอบอุ่นที่ป้าเคยห่วงใยในตัวผมไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว
เรื่องหน้าที่การงาน

นั่นคือความอบอุ่นที่ฝังลึกลงในหัวใจและจะตราตรึงอยู่อย่างนั้นไม่มีวันลืมเลือนได้

ในช่วงระยะบั้นปลายของชีวิต ป้าอยู่ในสภาพคนบ๊วยเสียมากกว่าเป็นคนปกติ แม้
จะนอนพักรักษาตัวอยู่บนเตียงเกือบตลอดเวลา แต่คำพูดประโยคหนึ่งที่ป้าพูดกับผมบ่อย
บ่อยจนจำอยู่ในหู

“มีอะไรเดือดร้อนกับอ๊อบป้านะ”

และอีกหลายๆ ประโยคที่ป้าพร่ำพูดแล้วพูดอีก

“มีอะไรให้ป้าช่วยได้มั่ง”

ถ้าวันไหนป้าเห็นผมหน้าหมองๆ ทำทางเซื่องซึม ป้าจะถาม

“มีอะไรกังวลหรือเปล่า มีอะไรบอกป้านะ”

และอีกประโยคหนึ่งซึ่งจะต้องออกจากปากป้าทันทีที่ผมไปเยี่ยมเยือน ไม่ว่าจะเป็น
เวลาไหนก็ตาม

“ทานอะไรมาแล้วหรือยังลูก ... เอาอะไรเสียอีกหน่อย” แล้วโดยไม่ฟังคำตอบ ป้า
จะต้องส่งคนโน้มนั้นให้จัดหาอะไรมาให้กิน

ป้าห่วงคนอื่นทั้งๆ ที่ป้าเองนอนทนทุกข์ทรมานอยู่กับโรคร้าย

แม้กระทั่งเมื่อป้าต้องเข้าโรงพยาบาลหนักสุดท้าย!

ก่อน ๔-๕ วันที่มานชีวิตจะปิดฉากจบ ป้ายังพูดได้กระท่อนกระแท่น พูดด้วยลมหายใจที่เหนื่อยอ่อน แต่ทุกคำพูดที่ออกจากปากป้า ยังบ่งบอกถึงความห่วงใยที่ป้ามีต่อลูกเมีย และแม่กระทั่งผม ซึ่งเป็นลูกเขย

หลายประโยคที่จับความได้ว่าป้าห่วงใย เมื่อผมตอบรับรู้ว่า “ป้าอย่าห่วง... ไม่มีอะไรที่น่าห่วง... ป้าพักผ่อนเสียเถิด... จะได้ไม่เหนื่อยนะป้านะ”

ป้าอยากจะพูดอีก...พูดไม่ออก

แต่พูดโดยส่ายตา...ส่ายตาที่บ่งบอกความห่วงใย.

และแล้วน้ำใส ๆ ก็ไหลเอ่อออกจากเบ้าตาป้า.

ป้าร้องไห้...เป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายที่ผมเห็น....และจะจดจำไปจนวันที่ชีวิตจะแตกดับ

เกิดมามีกรรมอะไรหนอ ? ทำตัวไม่น่าไว้วางใจหรือไหน ถึงทำให้คนที่เรารัก เคารพต้องห่วงใยไปจนตายจาก ?

แต่คำตอบกลับกลายเป็นว่า “ไม่ใช่อย่างนั้น”

คนใกล้ตัวป้ามากมายหลายคนก็แอบบอกผมมาตลอดเวลาว่าป้ารักผม ไม่ได้รักเหมือนลูกเขย แต่รักเหมือนลูกแท้ ๆ

หายหน้าไปนาน ๆ ก็บ่นหา

เวลาเมียไปหาคนเดียวก็ถามถึง

แม้ครัวทำอาหารที่ผมชอบ ก็บ่นจะให้ไปร่วมทานอาหารมือนั้นด้วย

ความอบอุ่นอย่างนี้สัมผัสได้หรือ ?

พ่อทูนหัวของลูกเขย....

ช่วงระยะเวลา ๒ ปีกว่า ที่ชีวิตผมได้สัมผัสกับกระแสแห่งความอบอุ่นที่ได้รับจากป้า สั้นเหลือเกิน....แต่ในช่วงเวลาอันสั้นนั้น ผมได้รับรู้ถึงคุณงามความดีที่ป้ามีต่อคนอื่นมาตลอดชีวิต

ความรักเพื่อน! ความเห็นแก่ความสุขของผู้อื่น! . . . ความเสียสละประโยชน์สุข
ของตัวเอง . . . ความเหนื่อยยากเพื่อ 'งาน' และ 'หน้าที่' . . . ฯลฯ

ผมได้ยินจากปากคนทุกคนที่เป็นเพื่อนป่า หรือคนที่เพียงแต่รู้จักป่า

“ไม่ใช่ตายแล้วอะไรๆ ก็หมด” แต่ความจริงข้อนี้เมื่อป่ายังมีชีวิตอยู่ ใครๆ ก็
ยืนยันเหมือนกันอย่างนี้.

การจากไปของป่าจึงเป็นความสูญเสียของผู้ที่อยู่หลังทิวมวล โดยเฉพาะลูกเมียญาติ-
มิตร รวบรวมว่าคงประทีปส่องนำทางชีวิตดับวูบลงไปต่อหน้าต่อตา

ป่าที่เคารพรับ

โลกนี้โสมมเกินไปสำหรับคนที่มีชีวิตอยู่ 'เพื่อคนอื่น' อย่างป่า และด้วยคุณงาม
ความดีที่ป่าฝากเพียรสร้างมาชั่วชีวิต ป่าคงได้รับรู้ด้วยญาณวิถีสั้นเร้นลับแล้วว่า ศพของป่า
อยู่ในที่สมเกียรติแค่ไหน

ใครต่อใครผลัดเปลี่ยนเวียนกันมาอยู่เป็นเพื่อนป่าทุกคืน ตลอดเวลาที่สวดศพอยู่ใน
วัด . . . ทุกคนมาด้วยความอาลัย

มาด้วยหัวใจที่เสียดาย

.....

ป่าครับ,

ป่าคงพักผ่อนให้เป็นสุข . . . อย่าได้กังวลใดๆ อีก.

เวลาคุณเต็มมีลูก . . . ผมจะอุ้มลูกแล้วชี้ให้ลูกดูดาวบนท้องฟ้า แล้วจะบอกลูกว่า
. . . ไฉนในใจคุณตา . . . ท่านอยู่บนสวรรค์แล้ว

สุภาพ ศลียายาย

- ผู้ช่วยบรรณาธิการ นสพ. แนวหน้า
- ผู้จัดการฝ่ายผลิต สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น

แต่...ป่า... พระองค์เดียวในชีวิตลูก

ไอ้ละหนอดวงดาวที่พราวฟ้า
ดวงไหนหนา,ที่ป่าอยู่ . . .สู่สวรรค์
หากลูกตายลูกได้อยู่คู่เคียงกัน
เป็นพ่อลูกผูกพันกันไป

เมื่อป่าอยู่หมู่คนใกล้ได้ฟังพัก
เป็นไม้หลักให้นกกาได้อาศัย
พอป่าสิ้น . . . ก็เหมือนสิ้นร่มโพธิ์ไทร
น้ำตาไหลผละผ่านกลอเบ้าตา

ขอกลิ่นรูปควันเทียนที่เพ็ชรไหว
จงส่งใจกะนึ่งไปถึงป่า
ว่าลูกจำคำสอนแต่ก่อนมา
และจดจำวาจาที่ว่าเตือน

ป่าคือพระองค์เดียวในใจลูก
ความพันผูกใครไหน . . . ก็ไม่เหมือน
ถึงจะนานปานใดก็ไม่เลือน
จะตรึงเตือนฝังมันไม่สั่นคลอน

ไอ้ละหนอดวงดาวที่พราวฟ้า
วานบอกป่าว่าลูกจำในคำสอน
เกิดชาติไหน จงพบกัน นิรันดร
กราบกองฟอน ชบหน้า น้ำตาริน

จากลูก . . . นาดชา กลิ้งฉาย (สุกนธขจร)

พี่มิ่งคล พี่ภักย์

ตระกูล “สุคนธ์ขจร” มีเพียงสองครอบครัว คือ พี่มิ่งคลและกระผมเท่านั้น ซึ่งมาจากนามคุณย่าหอม ที่พวกเรารักและเคารพอย่างยิ่ง กระผมและพี่มิ่งคลเป็นเพียงลูกพี่ลูกน้อง แต่เรารักกันเหมือนพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน คุณลุง คุณป้า บิดามารดาของพี่มิ่งคล ท่านมีพระเดชพระคุณและรักเอ็นดูกระผมมาตั้งแต่เยาว์วัย กระผมเองมีแต่พี่สาว ฉะนั้นพี่มิ่งคลจึงเป็นพี่ชายของกระผมเพียงคนเดียว และคุณลุงคุณป้าก็มีบุตรเพียงพี่มิ่งคลคนเดียวเท่านั้น ดังนั้นพี่มิ่งคลจึงมีน้องชายเพียงกระผมเช่นเดียวกัน

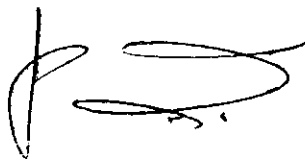
เนื่องจากเรามาใช้นามสกุลเดียวกัน และมีพี่น้องที่เป็นชายเพียงเราสองคนเท่านั้น เราจึงรักกันเหมือนพี่น้องที่กลานตามกันมา และตั้งใจมั่นร่วมกันว่า จะพยายามก่อร่างสร้างตัวเพื่อศักดิ์ศรีของตระกูล “สุคนธ์ขจร” ซึ่งมีเพียงเราสองคนเท่านั้นให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงต่อไป

ตั้งแต่เยาว์วัย พี่มิ่งคลได้ให้ความรัก ความเอ็นดูและความเมตตาต่อกระผมตลอดมา โดยให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือทุกวิถีทาง เพื่อความก้าวหน้าในอนาคต ต่อมาเมื่อเติบโตใหญ่ ความใกล้ชิดสนิทสนมในครอบครัวของเราแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เมื่อพี่มิ่งคลทำการสมรสกับพี่สุดจิต เลิศบันเทิง ส่วนกระผมได้ทำการสมรสกับคุณแจ่มจันทร์ เลิศบันเทิง ซึ่งทั้งสองเป็นพี่น้องบิดามารดาเดียวกัน ดังนั้นครอบครัวทั้งสองจึงเปรียบเสมือนเป็นบุคคลในครัวเรือนเดียวกันนั่นเอง

เนื่องจากพี่มิ่งคลเป็นนักเรียนเตรียมธรรมศาสตร์ รุ่น ๓ จึงมีเพื่อนฝูงที่เป็นทั้งทนายความ ตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษามากมาย เมื่อครั้งที่ผมเป็นพนักงานอัยการ พี่มิ่งคลได้แนะนำให้รู้จักกับท่านอัยการผู้ใหญ่รุ่นพี่ และเมื่อกระผมมาเป็นผู้พิพากษา พี่มิ่งคลก็แนะนำให้กระผมได้รู้จักกับท่านผู้พิพากษาผู้ใหญ่ที่เป็นเพื่อน และที่เคารพนับถือของพี่มิ่งคล ประกอบกับพี่มิ่งคลมีอาชีพทนายความ และเป็นนักการเมืองถึงระดับรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้นจึงเป็นเหตุให้กระผมได้รู้จักกับท่านทนายความอาวุโสและทั่วไป ตลอดจนนักการเมืองต่างๆ มากมาย ทั้งนี้ก็เพราะความปรารถนาดีของพี่มิ่งคลที่มีต่อกระผม

ตลอดชีวิตของพี่มั่งคด สร้างสรรค์ต่อความดีมีจิตใจโอบอ้อมอารี กว้างขวาง รักเพื่อนฝูง ช่วยเหลือในกิจการของบุคคลทั่วไปโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทน นอกจากเพื่อความสุข และเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นพ้นจากความทุกข์ มีความเมตตาปราณีต่อผู้น้อย เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมสูงเกินกว่าที่จะพรรณนา จึงเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูง และเป็นที่รักเคารพของบุคคลทั่วไป

ทุกคนเกิดมาแล้วต้องแตกดับเป็นสังขารตามธรรมดา แต่ผู้ที่บำเพ็ญแต่ความดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อนฝูง ต้องมาจากไปเช่นนั้น ย่อมจะก่อให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจเป็นที่ยิ่ง ฉะนั้นกระผมจึงขอภาวนาให้บุญกุศลทั้งหลายที่พี่มั่งคดได้ประกอบไว้แต่หนหลังและบุญกุศลทั้งมวลที่ญาติมิตรช่วยกันบำเพ็ญเพื่อบุติคุณกุศลให้แก่พี่มั่งคด จงเป็นปัจจัยส่งผลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่มั่งคด ได้ประสบแต่ความสุขเกษมในสัมปรายภพจงทุกประการ



เจลิม สุคนธ์ขจร

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดปราจีนบุรี

อาลัย “ป้า”

“ป้า” คุณไทรต้นใหญ่
ผู้อยู่หลังอาลัยกอง
ท่านคนซื่อคนตรง
วิญญาณท่านจงพร้อม

หักลง
ไม่นาน
รักเกียรติ
สู่ชั้นดาวดึงส์

จาก เตือนใจ-สมโภชน์ ศรีมารุต และ
ครอบครัวคุณแม่บุญชวน

‘ทหารเก่า’ เขียนถึง

มงคล สุกนธขจร

“แล้ว มงคล สุกนธขจร เพื่อนผู้เสมือนน้องก็ตายไปอีกคนหนึ่ง”

การตายของคุณมงคลเป็นที่อาลัยรัก และเสียใจแก่ญาติมิตรของคุณมงคลเป็นอันมาก อย่างน้อยก็ผมคนหนึ่งละที่เป็นมิตร เพราะคุณมงคลนั้นเป็นผู้ที่ดีแสนดีแก่คนทุก ๆ คน ผมเป็นเพื่อนห่าง ๆ ของคุณมงคลก็พลอยได้รับสิ่งที่ทุก ๆ คนที่รักและนับถือคุณมงคลกับเขาด้วย คนหนึ่งเหมือนกัน และได้รับอย่างสมยศท่านเสมอปลาย

ตั้งแต่ก่อน ที่คุณมงคลยังไม่ใช่ผู้แทนราษฎร ยังเป็นทนายความอยู่ ซึ่งผมก็เคยได้ฟังทั้งในด้านความรู้ทางกฎหมาย และเป็นที่ปรึกษากฎหมายในบางครั้งที่ผมมีเรื่องมีคดีเกี่ยวกับกฎหมาย

ครับ ในสมัยนั้น คุณมงคลเป็นทนายความทนายความ ใครไปพบ ไม่ว่าเพื่อนหรือไม่ใช่เพื่อน คุณมงคลรับรองทุก ๆ คน และใช้ความรู้ความสามารถในวิชาชีพกฎหมายช่วยเพื่อนทุก ๆ คน

และผมคนหนึ่งละ ที่เคยได้รับการช่วยเหลือในด้านการให้คำปรึกษาในฐานะของ “ตะเณะ” ไม่ใช่ทนายความ

เมื่อคุณมงคลบ่วย ผมก็เป็นห่วงต่ออาการที่ได้เห็นในตอนที่ไปเยี่ยม ไปเยี่ยมแล้วก็ลืม ๆ ไป นึกว่าไม่ช้าก็คงจะหาย

แต่ที่ไหนได้ มาได้รับข่าวอีกที คุณมงคลตายไปแล้ว ซึ่งความตายนั้นต้องเป็นความจริงและเที่ยงแท้แน่นอน ที่คนทุกคนจะต้องประสบ แต่คุณมงคลประสบเร็วไปหน่อย และที่สำคัญยิ่งก็คือ คุณมงคลเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ราษฎรจังหวัดนครราชสีมาเลือกมาเป็นผู้แทนของเขาหลายครั้งแล้ว และเมื่อคุณมงคลเป็นผู้แทนราษฎร แล้วผู้แทนราษฎรในสภาฯ ยังเลือกคุณมงคลเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ ๑ อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

คุณมงคลจึงตายในขณะที่อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ

ซึ่งจะต้องมีการเลือกตั้ง (ซ่อม) กันใหม่ และทั้งมีการเลือกตำแหน่งรองประธานสภา
ผู้แทนฯ กันใหม่ด้วย

คุณมงคลเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ที่ชื่อว่า พรรคชาติไทย เป็นสมาชิกที่สำคัญ
คนหนึ่ง เพราะในระหว่างที่พรรคชาติไทยเป็นพรรคมายาคำนของคณะรัฐบาล (เกรียงศักดิ์ ๒)
นั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากได้เลือกคุณมงคลให้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร

“ความสำคัญของคุณมงคลจึงมีเหนือกว่าสมาชิกอื่นๆ ในสภาผู้แทนราษฎร
อีกหลายร้อยคน”

จากสยามรัฐ ฉบับวันที่ ๒๑ เม.ย. ๒๓

นายมงคล สุคนธ์ขจร

นายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย

น.ส.พ. มติชน วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑

: ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในหมวดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา ๒๕ และ ๒๘ เห็นเป็นอย่างไร

ความจริงร่างเดิมของกรรมาธิการชุดร่างนี้ ไม่ว่าจะเป็นมาตรา ๒๕ หรือมาตรา ๒๘ เท่าที่ผมจำได้ลอกมาจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗

อย่างมาตรา ๒๕ นี้ ก็อยู่ในมาตรา ๓๓ เดิมจนถึงมาตรา ๓๖ แต่รวมเป็นมาตรา ๒๕ มาตราเดียวแยกเป็น ทวิ กับ ทรี เท่านั้น ซึ่งผมเห็นว่ามาตรา ๒๕ ตามร่างเดิมของกรรมาธิการที่ร่างนี้ ไม่ใช่ของกรรมาธิการแปรญัตติ ผมคิดว่าก็อยู่แล้ว ก็คือตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ มันก็อยู่แล้ว ควรจะมีไว้อย่างนั้น

ตามบทบัญญัติมาตรา ๒๕ วรรคแรก ที่ตัดออกไปนะบางอันก็มีไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วแต่บางอย่าง

ก็ไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ควรจะมาเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่จำเป็นต้องไปเขียนไว้ในวิ. อาญาหรือจะไปแก้ในวิ. อาญา ให้มันตรงกับรัฐธรรมนูญก็ได้ ดีกว่าที่จะไม่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ

: การตัดมาตรา ๒๕ บางตอนออกมีผลกระทบกับประชาชนอย่างไร

โอ๊ย....มากเกินไปทีเดียวครับในเรื่องสิทธิเสรีภาพในเมื่อถูกตรวจค้นจับกุม ใน การที่จะปรึกษาทนายความ สิทธิที่จะพบทนายความก่อนตัดออกโดยสิ้นเชิง ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ และรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ก็มีอยู่แล้วแต่ที่ขัดแย้งที่สุดก็ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ อันนี้ผมเห็นว่าดีที่สุดไม่ควรตัด อย่าให้แยกออกไปว่า มันกระทบกระเทือนต่อประชาชนยังไบบ้างเลย เอาสั้น ๆ แต่เพียงว่า กระทบกระเทือนมากเลยเพราะว่าทำให้ขาดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

มาตรา ๒๔ ในร่าง ตรงกับมาตรา ๔๐ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ พุดถึงเสรีภาพในการพูดการเขียนการพิมพ์ และการโฆษณาที่ลอกกันมาเหมือนกัน ซึ่งมันก็อยู่แล้วแต่ว่ากรรมการ แปรญัติติมาตัดออกเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือเรื่องการปิดโรงพิมพ์

: การให้อำนาจฝ่ายบริหารปิดโรงพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ โดยพลการไม่ต้องผ่านศาล สถานะของหนังสือพิมพ์จะเป็นอย่างไร

ในระบอบประชาธิปไตยนั้นฝ่ายบริหารต้องไม่ก้าวท้าวหนังสือพิมพ์ หรือไม่ตัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เว้นแต่เป็นบางประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ถ้าเป็นประเทศประชาธิปไตย เขาจะให้สิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะถือว่าหนังสือพิมพ์นั้นเป็นปากเสียงของประชาชนหรือแม้แต่จะเป็นบทความของคอลัมนิสต์ก็ตามก็ถือว่าเป็นความเห็นของประชาชนเช่นเดียวกัน เพราะเขียนขึ้นตามโอเคียหรือความคิดเห็นของประชาชนที่ไปรับฟังมาแล้วและไปเขียน

เพราะฉะนั้น ถ้าหากหนังสือพิมพ์จะลงข่าวสารหรือคอลัมนิสต์จะวิจารณ์การ

บริหารประเทศชาติก็คงจะเป็นไปโดยสุจริตเพื่อประโยชน์ของประชาชนนั่นเอง ถ้าหากว่าปล่อยให้ฝ่ายบริหารหรือว่ารัฐมีอำนาจที่จะปิดหนังสือพิมพ์เสียง่ายๆ เป็นการใช้อำนาจทางเผด็จการ

พุดง่าย ๆ คือให้อำนาจทางเผด็จการแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

: ถือว่าเป็นการลิดรอนอำนาจศาลใหม่

อำนาจศาลหมายถึงว่า กฎหมายจะให้อำนาจพิจารณาคดีอย่างไรบ้าง มันก็ไม่ได้ขนาดลิดรอนแต่ว่ากฎหมายควรจะให้อำนาจใครที่จะสั่งปิด ถ้าให้อำนาจศาลจะเหมาะสมมากกว่าที่จะให้อำนาจฝ่ายบริหาร

เพราะแน่นอนในเรื่องหนังสือพิมพ์นี้จะต้องมีการวิจารณ์ การบริหารของรัฐบาลของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการวิพากษ์วิจารณ์ มีการเสนอความคิดเห็นว่าควรเป็นอย่างไรอย่างนี้ซึ่งมันเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายบริหารและประเทศชาติมากกว่าที่จะให้โทษ ก็อาจจะมีการเข้าตามบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความมั่นคงอะไรพวกนั้นนะหรือความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชนความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนเหล่านั้น

รัฐธรรมนูญเดิมก็ให้อำนาจที่จะปิด
ได้ แต่ว่าขอให้เป็นเรื่องศาลที่จะพิจารณา
ว่าบทความอย่างนั้นเข้าอย่างนั้นมันไปเข้าอยู่ใน
กฎหมายที่ควรจะปิดได้ไหม ไม่ใช่ไปให้
อยู่ในวิจาร์ณญาณของฝ่ายบริหาร

: ถ้าอย่างนั้นจะเรียกว่าเป็นการลิด-
รอนอำนาจตุลาการที่เป็นอำนาจอธิปไตย
อำนาจหนึ่งได้ไหม

อย่าใช้คำว่าลิดรอนเลย ใช้คำว่า
แย่งอำนาจดีกว่า คือความจริงแล้วถ้ารัฐ-
ธรรมนูญออกมาอย่างนี้เท่ากับว่าไม่ได้อำนาจ
ศาลนั่นเองแย่งอำนาจ อันนั้นน่าจะควรจะ
เป็นอำนาจของศาลฝ่ายตุลาการ ก็ไปแย่ง
อำนาจมาไว้ในมือ ของฝ่ายบริหารเสียเอง

: บทเฉพาะกาลของร่างรัฐธรรมนูญ
ที่กำหนดให้มีสภาเดียวและมีสมาชิกสองประ-
เภทมีความเห็นอย่างไร

มันหลายด้าน ผมไม่เห็นด้วยที่พูดๆ
กันว่ามันอาจจะเกิดความไม่เรียบร้อย ผม
เคยเป็นรองประธานสภามาแล้ว มันอาจเกิด
ความไม่เรียบร้อยในการประชุมสภา โดย
ส.ส สองประเภทอย่างที่ว่าแม้แต่เราดูๆ
มันก็เคยมี ความไม่เรียบร้อยที่เกิดขึ้นจาก
พรรคการเมือง สมาชิกที่ได้รับเลือกมาด้วย

กันแท้ๆ จากพรรคการเมืองต่างพรรคกันยัง
เคยมีขนาดนั้นยังมี

ทีนี้ถ้าหากว่าบุคคลที่แต่งตั้งและเลือก
ทั้งมาประชุมรวมกันอยู่อย่างนั้นก็อาจเกิดความ
ไม่เรียบร้อยขึ้นได้ จะรุนแรงแค่ไหนก็ทาย
ไม่ได้ นั่นประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง ผมคิดว่ามันขัดต่อ
ครรลองของประชาธิปไตยมันไม่เป็นประชาธิปไตย
พูดง่ายๆ นะฮะ ไอ้แบบนี้มันไม่
เป็นประชาธิปไตยเลย

ถ้าเป็นอย่างนั้นนอกจากมันจะไม่เป็น
ประชาธิปไตยแล้ว ยังเป็นการส่งเสริม
ระบอบการปกครองประชาธิปไตยในระบบ
เผด็จการว่เงาะเท่ากับรัฐธรรมนูญไปสนับสนุน
คณะบุคคลบางกลุ่มที่ต้องการถืออำนาจ
ปกครองอยู่

: แล้วที่ให้คงสถานโยบายแห่งชาติ
ไว้อีกสี่ปี

ไม่สมควร ไม่มีความจำเป็นอะไร
อันนี้อาจจะต้องการ เสถียรภาพรัฐบาลผม
เข้าใจว่าอย่างนั้นนะฮะ

: จะมีสองรัฐบาลในเวลาเดียวกันใช่
ไหม

กรับ อันนั้นมันแน่นอนผมเห็นด้วย

ว่ามันซ่อนอยู่ ไม่เห็นมีความจำเป็นอะไรจะต้องมีอย่างนั้น ในปัจจุบันมันยังงี้ก็ยังไม่รู้เหมือนรัฐบาลซ่อนรัฐบาลอยู่ ถ้าว่ากันตามรูปแบบจริง ๆ แล้วรัฐบาลนี้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสภานโยบายแห่งชาติด้วยซ้ำ รัฐบาลไม่ได้มีอำนาจโดยอิสระ

ก็เห็น ๆ กันอยู่อย่างนี้ เราจะให้มีรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีสภานโยบายต่อไปอีก เพื่อประโยชน์อะไรยังมองไม่เห็น

: เหตุผลที่ ต้องการคงสภานโยบายไว้ นอกจากความมั่นคงของรัฐบาลแล้ว คิดว่ายังมีเหตุผลอื่นอีกไหม

ผมเห็นด้วยที่บางคนให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องเอาใจคณะปฏิวัติหรือคณะปฏิรูปคือเอาใจอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นสภานโยบายแต่ไม่ได้เป็นรัฐบาล คือต้องการให้ฝ่ายนั้นยังคงมีอำนาจในบ้านเมืองอยู่ เข้าใจว่ารัฐธรรมนูญที่ออกมาอย่างนี้เป็นในรูปนั้นมากกว่า มันไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนเลย

: คิดว่าต่อไปจะมีปัญหาระหว่างสภานโยบายกับรัฐบาลหรือไม่ เช่นนโยบายอาจขัดแย้งกัน

ครับ ไม่เป็นผลดี รู้สึกว่ามันไม่เป็นผลดีเลยไม่ว่ามองในแง่ไหน สรุปๆ แล้วไม่เป็นผลดีเลย ที่ร่างมาอย่างนี้ก็อย่างที่ผมว่า

เพื่อเป็นการเอาใจ เพื่อเข้าไปให้มีการแตกแยกระหว่างคณะปฏิวัติหรือคณะปฏิรูปกับรัฐบาลซึ่งคาดว่าจะเป็รัฐบาลในอนาคตด้วย เข้าใจว่าจะเป็นอย่างนั้นมากกว่า

เพราะฉะนั้นมันไม่ได้ให้ผลดีแก่ส่วนรวมคือประชาชนและประเทศชาติอะไร

: เรื่องที่บทเฉพาะกาล กำหนดให้มีมาตรา ๑๙๑ ซึ่งเหมือนกับมาตรา ๒๗ ในปัจจุบัน

อันนี้ผมคิดว่ามันไม่จำเป็นที่จะต้องมีย่างนี้แล้วและก็ไม่ควรจะเขียนอีก คือไม่ควรจะมีบทบัญญัติในทำนองมาตรา ๑๗ หรือ ๒๗

สำหรับผมเองเป็นนักกฎหมายและเป็นทนายความด้วยผมยังเคารพในอำนาจอธิปไตยทั้งสามทางอยู่มันแยกกันอยู่แล้วฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ

ทีนี้ถ้าหากยังมีบทบัญญัติในทำนองนี้ อยู่ อย่างมาตรา ๑๙๑ ซึ่งเหมือนกับมาตรา ๑๗ หรือ ๒๗ ก็เห็นว่าฝ่ายบริหารมาก้าวล่วงอำนาจตุลาการ อันนี้จะขัดละ ก้าวล้ำเลย ที่เดียวควรจะเป็นเรื่องของศาลสถิตยุติธรรมในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาทุกคดีไม่ว่าจะเป็นคดีอะไรทั้งนั้นแหละ ผมคิดว่าไม่ว่าจะเป็นคดีอะไร ไม่ควรจะต้อง

โดยฝ่ายบริหาร พูดกันง่าย ๆ ก็คือฝ่ายกล่าวหา ซึ่งของเราก็ใช้ระบบทางนิติศาสตร์ทางนี้ อยู่คือระบบกล่าวหา จะต้องพิสูจน์ว่าได้มีการกระทำผิดอย่างนั้น โดยบุคคลนั้นจริง

ทีนี้ถ้าหากว่าฝ่ายกล่าวหา ได้กล่าวหาว่าคนนั้นกระทำความผิดตามนี้ และฝ่ายกล่าวหาไปใช้อำนาจลงโทษเสียเอง พิพากษาเสียเองพูดง่าย ๆ ก็เข้าใจว่า ไม่เป็นไปตามครรลองของขบวนการยุติธรรมและก็ไม่แน่ใจนักว่านายกรัฐมนตรีใช้อำนาจเหล่านั้นได้ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาดีแล้วผมว่าควรให้ชั้นศาล ไม่ควรจะมีศาลพิเศษอะไรควรเป็นศาลสถิตยุติธรรม ให้ครบตามขั้นตอนจะได้มีการอุทธรณ์ ฎีกา อะไรต่ออะไรได้

: คิดว่าเรื่องนี้มีปฏิกิริยาจากฝ่ายตุลาการไหม

ฝ่ายตุลาการตามปกตินั้น เขาเป็นฝ่ายที่จะไม่แสดงออก พูดถึงปฏิกิริยากงไม่มีไม่ว่าเรื่องอย่างนี้หรือเรื่องไหน ๆ ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ แล้วนะจะไม่ปรากฏ เพิ่งจะมาปรากฏไอ้เรื่องเงินเดือนนี้เมื่อก่อนนี้ไม่เคยปรากฏออกมาปกติแล้วเขาจะไม่แสดง

ผมคิดว่าเขาจะไม่แสดงเพราะเป็นข้าราชการฝ่ายที่นอกจากจะอยู่ในระเบียบวินัยของกฎหมายแล้วเฉพาะตัวเขาต้องรักษามาร-

ยารักษาคณภาพทางนี้

: ในบทเฉพาะกาลกำหนดให้มีการเลือกตั้งภายใน ๑๒๐ วัน หลังจากสิ้นปี^๕ จะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของคณะปฏิวัติหรือไม่

ครับ ผมว่าขัดทั้งเจตนารมณ์ของคณะปฏิวัติและเจตนารมณ์ของธรรมนูญการปกครอง

ตามธรรมนูญการปกครองที่คณะปฏิวัติออกมาต้องการให้มีการเลือกตั้งภายในสิ้นปี^๕ ๒๕๒๑ แต่ถ้าไม่สามารถเลือกตั้งภายในปี ๒๕๒๑ แล้ว มันจะต้องเป็นไปตามธรรมนูญการปกครองมาตรา ๑๑ คือรัฐธรรมนูญต้องไม่ผ่าน

พูดง่าย ๆ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องไม่ผ่านและต้องร่างขึ้นใหม่ตามมาตรา ๑๑ คือตั้งกรรมาธิการร่างขึ้นมาใหม่เมื่อรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาใหม่ผ่านแล้วจึงจะเลือกตั้งภายใน ๑๒๐ วัน หลังจากสิ้นปี^๕ ต้องผ่านนะครับ

แต่ทีนี้ถ้าไม่ผ่านอีกครั้งหนึ่งหรือได้คะแนนเห็นชอบไม่ถึงสองในสามพูดง่าย ๆ จึงจะไปใช้มาตรา ๑๒ ได้ ในตอนนั้นนะรัฐบาลถึงจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใดฉบับหนึ่งหรือฉบับที่ร่างฉบับนี้แต่ไม่ใช่ร่างที่แปรรูปดิโนเสาร์อันแรกของกรรมาธิการที่

ร่างอันแรกเอาอันนั้นมาปรับปรุงใช้ ประ-
กาศใช้ได้เลย หรือรัฐธรรมนูญฉบับใดฉบับ
หนึ่งที่เคยประกาศใช้มาแล้วมาปรับปรุงประ-
กาศใช้ได้

แต่ถ้าตามมาตรา ๑๒ นี้ ละก็ไม่มี
กำหนดว่าจะต้องเลือก ภายในเมื่อไหร่ ไม่
ใช่ ๑๒๐ วันตาม มาตรา ๑๑ เสียแล้วเพียง
แต่ทำให้เลือกตั้งโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้
อันนี้แหละไม่รู้จะมีเลือกเมื่อไหร่ไม่ได้กา-
หนดเอาไว้

: นอกจากจะขัดกับเจตนารมณ์ของ
คณะปฏิวัติแล้ว จะมีปัญหากฎหมายหรือไม่
เพราะรัฐธรรมนูญการปกครองมีศักดิ์ศรีเท่า
เทียมกับรัฐธรรมนูญ และเป็นแม่บทของ
รัฐธรรมนูญที่กำลังร่าง

ผมก็ว่ามันเป็นปัญหาเป็นปัญหانه
ครับ มันเป็นปัญหารัฐธรรมนูญพอสมควร
เพราะเหตุว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ ที่เกิดขึ้น
มานั้นเนื่องจากธรรมนูญการปกครองนี้บท
บัญญัติทำให้สถานการณ์บัญญัติออกรัฐธรรมนูญ
หมายความว่า เป็นแม่บทที่ออกรัฐธรรมนูญ
ออกมาเพื่ออะไรออกมาเพื่อให้มีรัฐธรรมนูญ
เพื่อให้มีการเลือกตั้งภายในสิ้นปีนี้

เพราะฉะนั้นถ้าจะมีบทบัญญัติที่ผิด
แยกไปจากมาตรา ๑๑,๑๒ ของธรรมนูญการ

ปกครองมันก็ขัดเจตนารมณ์ของคณะปฏิวัติ
กับเจตนารมณ์ของธรรมนูญการปกครองที่
เป็นแม่บท และเกิดปัญหารัฐธรรมนูญ

: คิดว่าร่างรัฐธรรมนูญนี้จะผ่านสภา
ในวาระที่สามหรือไม่

อันนี้ผมมองต่างจากนักการเมืองอื่น
ผมว่าที่เขาทำหิกรรมาธิการที่แปรญัตติที่ว่า
เป็นรัฐธรรมนูญมันน่าจะหรืออะไรก็แล้วแต่

ผมกลับไปมองว่า มันน่าจะมียอะไร
ซ่อนอยู่เบื้องหลังของเจตนาของคณะกรรมการ
ธิการแปรญัตติอาจจะมียเจตนาว่าไม่ต้องการ
ให้ผ่านผมคิดว่าพวกกรรมการทุกคนรู้ว่า
รัฐธรรมนูญที่ออกมาในลักษณะนี้ไม่เป็นไป
ตามความประสงค์ของคนส่วนใหญ่ ของบ้าน
เมืองของประชาชน มันไม่เป็นประชาธิปไตย
พุดง่าย ๆ ก็ยังจะฝันแปรญัตติออกมาและก็จะ
ดันไ้รัฐธรรมนูญนี้ออกมาพิจารณาสู่วาระ
๒ และวาระ ๓ โดยเจตนาที่จะให้มันผ่านไป
มันไม่น่าจะเป็นไปอย่างนั้น เพราะฉะนั้น
เขาไม่ต้องการให้ผ่านแล้วร่างกันเพื่ออะไร ก็
ร่างกันเพื่อไม่ให้ผ่านนะซิ ใช่ไหมชะ

มันผ่านการอภิปรายวาระก็จริงอยู่แต่
พอไปวาระ ๓ อาจได้รับความเห็นชอบก็ได้

วิธีการไม่ได้รับความเห็นนั้นอย่าลืมนะว่า
จะต้องได้รับความชอบ ๒ ใน ๓ ของสมาชิก

ทั้งหรือผู้เข้าประชุม ถ้าหากว่าสมควรง้อออกเสียงเสีย ก็เท่ากับว่าไม่เห็นชอบนั่นเอง เวลานับคะแนนตามการที่ผมเคยเป็น รองประธานสภามาแล้ว เพราะฉะนั้นอาจจะไม่ผ่านก็ได้ อาจได้รับคะแนนไม่ถึง ๒ ใน ๓ มันก็ไม่ผ่านวาระสาม อันนี้อาจจะเป็นเจตนาของคณะกรรมการที่จะไม่ต้องการให้ผ่าน

ถ้าถามว่าไม่ให้ผ่านเพื่ออะไรไม่ให้ผ่านก็เพื่อไม่ให้มีปัญหารัฐธรรมนูญ ก็จะต้องมาร่างใหม่ตามมาตรา ๑๑ ของรัฐธรรมนูญการปกครอง อันนั้นถึงจะไปเลือกได้ภายใน ๑๒๐ วัน ถ้าฉบับที่ร่างใหม่เสร็จไม่ทันหรือว่าไม่ผ่านอีกคือไม่ถึง ๒ ใน ๓ เช่นเดียวกัน อันนี้รัฐบาลถึงจะยุบสภาและไปนำรัฐธรรมนูญฉบับใดฉบับหนึ่งที่เคยประกาศใช้มาแล้วมาปรับปรุงประกาศใช้ได้เลย

ผมไม่อยากจะยืนยันว่าเป็นรัฐบาลหรือเปล่า นายกษัตราธิบดีบอกว่าต้องมีเลือกตั้งแน่ แต่ว่าจะเป็นใครก็ไม่รู้ จะเป็นรัฐบาลหรือจะเป็นผู้มีอำนาจในบ้านเมืองขณะนี้บุคคลใดต้องการก็ไม่รู้ แต่ว่าเป็นอำนาจของรัฐบาลที่จะใช้ตามมาตรา ๑๒ ที่จะให้มีการเลือกตั้งแต่จะเป็นนานเท่าไรก็ไม่รู้ แต่รัฐบาลนี้อยู่ในอำนาจของใคร ก็มันมีสถานการณ์นโยบายอะไรต่างๆ

อยู่และรัฐบาลนี้ก็ก่อตั้งมาโดยคณะปฏิวัติ นั่นเองก็เข้าใจเอาเองก็แล้วกันว่า ไม่รู้เป็นความประสงค์ของใคร

: ถ้าไม่มีการเลือกตั้ง ภายในเร็ววันนี้ประชาชนจะไม่คัดค้านรัฐบาลหรือ

ผมยังมองไม่เห็นว่าจะคัดค้านโดยวิธีไหนนะชะ ก็อาจจะมีความเห็นทางหนังสือพิมพ์คุณ แต่ประชาชนก็มีความเห็น หนังสือพิมพ์ก็เป็นปากเสียงของประชาชนเหมือนกัน ก็อาจจะมีความเห็นอย่างนั้นอย่างนี้ไปอย่างน้อยที่สุดก็เป็นเหตุผลที่ไม่ต้องมีการเลือกตั้งเป็นเหตุผลตามรัฐธรรมนูญการปกครองใช้ใหม่ชะที่ไม่มีการเลือกตั้งก็เพราะขั้นตอนมันเป็นมาอย่างนี้

จากมาตรา ๘ มา มาตรา ๑๐ มามาตรา ๑๑ มามาตรา ๑๒ มาตรา ๑๒ ก็ไม่ได้บอกว่าจะเลือกเมื่อไหร่ แต่มันขัดเจตนารมณ์ของคณะปฏิวัติ ซึ่งหมายถึงเจตนาที่ได้แสดงออกต่อพื้ลค ผมไม่รู้ว่าจะเป็นเจตนาหลอกประชาชนหรือเปล่า

: ถ้ามีการเลือกตั้งจะลงสมัครรับเลือกตั้งอีกหรือไม่

มันต้องดูกฎหมายที่จะผ่านอะไรไปแค่ไหน ต้องดูรัฐธรรมนูญนะชะ ผมไม่แน่ใจว่ารัฐธรรมนูญมันจะผ่านออกมา หรือไม่ผ่าน

หรือจะไปในรูปแบบไหน แต่ถ้าวรรธนัญญาผ่าน และผ่านมาตามที่มีการแปรรูปตัวออกมาอย่างนี้ ผมยังมองไม่เห็นว่าจะได้ประโยชน์อะไรในการสมัครเป็นผู้แทนราษฎร นี่ถือว่าประโยชน์ต่อส่วนรวมนะ ในการที่จะทำประโยชน์ต่อประชาชนและต่อบ้านเมือง เพราะโดยหลักการของระบอบประชาธิปไตยแล้ว ผู้แทนก็ต้องไปเป็นอย่างที่ผมพูดมาแล้ว คืออาจไปเป็นฝ่ายบริหาร คือเป็นข้าราชการฝ่ายการเมือง หรือไม่ก็ไปควบคุมรัฐบาล

แต่ถ้าออกมาในรูปแบบนี้มันไม่มีหลักเกณฑ์ของระบอบประชาธิปไตยเหลือ อยู่เลยไปทำอะไรไม่ได้สักอย่าง ไม่ว่าไปควบคุมรัฐบาลก็ทำอะไรไม่ได้ ฝ่ายบริหารก็เป็นไม่ได้แล้วเราจะไปทำประโยชน์อะไรให้กับบ้านเมือง ในฐานะที่เป็นผู้แทนราษฎร ดูแล้วทำประโยชน์อะไรให้กับประชาชนที่เลือกเรามากไม่ได้

: ถ้าวรรธนัญญาออกมาอย่างนี้และไม่สมัครส.ส จะเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยนอกสภา หรือไม่

ยังไม่รู้ว่ากฎหมายจะให้สิทธิเสรีภาพขนาดไหน ต้องดูจากรัฐธรรมนูญด้วยเหมือนกัน ถ้าการต่อสู้ของผมผิดกฎหมายขึ้นมา ก็ไม่รู้จะไปต่อสู้ยังไร ต่อสู้ไปก็ติดตะราง ก็คงทำ

ไม่ได้ อันนี้ยังมองไม่เห็นเลย

แต่ว่าเราก็ทำประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยทางอื่น ไม่ใช่โดยเป็นนักการเมืองทางการเมืองยังต้องดู กฎหมายว่า เขาจะให้เราสั่งนอกสั่งเวียน นอกสภา ได้แค่ไหน

: เรื่องประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง เห็นว่าควรยกเลิกได้แล้วหรือยัง

แหม... ควรอย่างยิ่งเลยครับ รัฐบาลควรออกกฎหมายยกเลิก ออกกฎหมายก็ไม่ช้าอะไรสามวาระรวดก็ยังได้ ง่ายนิดเดียว ควรให้โอกาสแก่นักการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่พรรคการเมืองในการเตรียมการเลือกตั้งถ้าวรรธนัญญาต้องการที่จะให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็ควรอย่างยิ่ง

เพราะว่าพรรคการเมืองจะต้องไปคัดตัวบุคคลที่จะสมัครรับเลือกตั้งควรจะต้องมีโอกาสเตรียมการทั้งหลายอย่าง รวมทั้งแสดงถึงอุดมการณ์นโยบายของแต่ละพรรค ถ้ายังกุลุมเครือ ๆ อยู่อย่างนี้ เท่ากับว่ารัฐบาลไม่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย

ควรให้โอกาสแก่นักการเมืองที่นิยมระบอบประชาธิปไตย

: เห็นว่าพรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

มากนัก้อยแก่ไหน

ผมว่าประชาชนจะเลือกพรรคไหนก็ต้องดูนโยบายของพรรคนั้นพรรคที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นเสียงข้างมากโดยเด็ดขาด อาจจะเข้ามาเป็นรัฐบาล ซึ่งจะมาดำเนินการบริหารตามนโยบายของพรรคตนเอง

เพราะฉะนั้นในระบบรัฐสภาแบบพรรคการเมืองมีความสำคัญมาก

: การที่ยังไม่มีการยกเลิกกฎหมายห้ามชุมนุมทางการเมืองจะมีผลต่อระบบพรรคการเมืองอย่างไรบ้าง

ก็มากพอสมควรแหละครับที่กระทบกระเทือนนี้

ระบบพรรคการเมืองของเรา เพิ่งจะเริ่มยังไม่ได้มั่นคงเลย พรรคการเมืองเท่าที่เป็นอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนธรรมดาที่ไม่ได้เป็น ส.ส. ก็ไม่ได้มีความมั่นคงนัก ว่าจะเป็นสมาชิกของพรรคไหน อยู่ตลอดไป อาจจะมีอยู่บ้าง พรรคประชาธิปัตย์ที่ก่อตั้งมาสามสิบกว่าปีอะไรอย่างนี้อาจจะยังคิอยู่

แต่ว่าพรรคการเมืองใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังนี้ผมว่าต้องให้โอกาสเขาที่เขาจะต้องแถลงนโยบาย อุดมการณ์ของเขาให้ประชาชนรู้ และมีโอกาสหาสมาชิก เพราะพื้นฐานของพรรคการเมืองอยู่ที่สมาชิกและอยู่ที่ประชา-

ชน ควรให้โอกาสเขา

: การที่พรรคการเมืองไม่มั่นคงเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไม่สามารถพัฒนาไปได้ ไซ้ใหม่

ก็เป็นส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ทั้งหมดแต่ก็ทำให้การพัฒนาทางการเมืองชะงักเหมือนกัน

: บรรยายการเลือกตั้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต มีหลายคนวิจารณ์ว่าอาจไม่สู้สงบนัก

ผมไม่เห็นด้วยกับคำวิจารณ์นั้น ผมคิดว่ามันไม่น่าจะมีเหตุการณ์ความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นเพราะการสมัครรับเลือกตั้งเป็นการแข่งขันกันตามธรรมดานั่นเอง เป็นการแข่งขันระหว่างพรรคต่อพรรคไม่ใช่เป็นการแข่งขันระหว่างบุคคลต่อบุคคลเท่าไร

ประชาชนจะสนับสนุนนโยบายของพรรคไหนคงจะเลือกพรรคนั้น อันนี้ผมคิดว่าประชาชนเข้าใจดีขึ้นมากแล้ว

ระยะหลังๆ เช่น ปี ๑๘-๑๙ เราจะเห็นว่าการเลือกตั้งดีขึ้น เข้าใจเลือก เข้าใจประชาธิปไตย เข้าใจว่าจะเลือกพรรคไหน เพราะฉะนั้นคิดว่าคงไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไปกลัวกันเองมากกว่า

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเท่าที่ผมดูเขาจะ

เลือกรวมเขตขึ้น เป็นเหตุผลของฝ่ายไหนผม
จำไม่ได้นะชะ จะเป็นฝ่ายทหารยังเติร์ก หรือ
อะไรที่ว่กันก็กลัวว่าจะไปหาเสียงในถิ่นผกค.
ถิ่นเช่นซีทีพี แอเรีย ไม่ค่อยได้ เพราะ
จะเน้นรวมเขตเสียดีกว่า ผมไม่เห็นด้วย

ผมไม่เชื่อว่า ผกค. จะเป็นอุปสรรค
ในการไม่ให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียง เป็น
อุปสรรคต่อการเลือกตั้ง เช่นจะเกิดเหตุรุนแรง
การฆ่ากัน การทำร้ายกันจะเกิดจาก ผกค.
ไม่คิดว่าจะเป็นอย่างนั้น

: การเลือกตั้งแบบรวมเขตและแบ่ง
เขต จะมีผลกระทบต่อพรรคเล็กพรรคน้อย
อย่างไรบ้าง

ถ้ารวมเขตตอนนี้ ผมคิดว่าไม่เหมาะ
เพราะว่าเขตบางจังหวัดมันกว้างเหลือเกิน
บางจังหวัดใหญ่ถ้าเราจะเลือกกันเร็วภายใน
๙๐ วัน มันหาเสียงไม่ทันหรอก และอย่าลืม
ว่าบุคคลที่สมัครรับเลือกตั้งต้องไปปราศรัย
แสดงตัวให้ประชาชนรู้จัก และมีความสำคัญ
มากทีเดียว

ประชาธิปไตย ใครจะไปเลือกถ้าไม่
ได้เห็นหน้าค่าตากันเลย ไม่ได้เห็นบุคลิก
ลักษณะเลย ไม่ได้ฟังความคิดเห็นทางการเมือง
ของผู้สมัครเลย เป็นไปไม่ได้ราษฎรไม่
สามารถจะตัดสินใจได้ถูก

เป็นความจำเป็นที่ผู้สมัครจะต้องออกไปหาเสียงทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ถ้าตั้งข้อ
สมมติว่าเลือกภายใน ๙๐ วัน นับจากประ
กาศฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง ผมไม่แน่ใจนะ
ว่าจะออกโดยพระราชกฤษฎีกาออกโดยอะไร
ไม่ทราบ

ถ้าจังหวัดไหนมี ๒๐ อำเภออย่างโค
ราชของผม ๑๔ อำเภอ ๑ กิ่ง ไปที่ตัวอำเภอ
ให้ครบก็ ๒๐ วันเข้าไปแล้ว เหลือเวลาอีก
๖๐ กว่าวันจะไปได้ทุกตำบลหรือเปล่า มันไม่
ทั่วหรอก

อย่าว่าแต่หมู่บ้านเลยแค่รับเฉพาะตำ
บล ๆ หนึ่งก็ไม่ทั่วอยู่แล้ว

เขตในชนบทที่มันไม่เหมือนกรุงเทพฯ
รถไปพรรคพรรค ๆ ก็ถึงถิ่นหนึ่ง อย่างที่เรา
อาจหาเสียงได้สองแห่งในอำเภอเดียวอีก ๓-๔
ชั่วโมงถึงจะไปถึงอีกแห่งหนึ่งคืนหนึ่งหรือวัน
หนึ่งที่จะไปกล่าวคำปราศรัย อย่างนี้ก็ลำบาก
แหม่ง แล้วเมื่อไหร่มันจะไปทั่ว ไม่มีทางหรอก

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว จะทำให้ประชา
ชนตัดสินใจยากกว่า จะเลือกใคร ไม่เป็นการ
สนับสนุนการเลือกตั้ง

: อยากจะให้ช่วยวิเคราะห์แนวโน้ม
ทางการเมืองของไทยในอนาคต

มันขึ้นอยู่กับ ผู้มีอำนาจในรัฐ เรามา

รองประธานสภาฯ

“ผมจะแก้กฎหมายไม่เป็นธรรม”

แล้วในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรก็สูญเสียสมาชิกไปอีกคนหนึ่งเป็นคนที่ทำ หลังจากเลือกตั้งใหญ่ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๒ จะครบรอบบ่อกว่าครึ่งหน้า ความตายนั้นเหมือนกันต่างกันตรงที่ว่า ส.ส. คนนี้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร มงคล สุนทรขจร

คุยกับมงคล

มงคล สุนทรขจร อายุ ๕๖ ปี วันคุยกับ “สัปดาห์วิจารณ์” มีอาชีพเป็นทนายความ มาตลอด ทำเกษตรบ้าง เลี้ยงหมูและทำโรงสีเล็ก ๆ สนใจการเมืองตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ เป็นสมาชิกพรรคประชาชน แต่ยังไม่พร้อมที่จะสมัครรับเลือกตั้ง จนถึงปี ๒๕๑๘ เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทยด้วย และลงสมัครรับเลือกตั้งที่นครราชสีมา ได้รับเลือกเข้ามาเป็นครั้งที่สามในปี ๒๕๒๒

ส.ส. โคราชพรรคชาติไทยผู้นี้มีโอกาสได้เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรถึงสองครั้ง ครั้งแรกในปี ๒๕๑๗ ส่วนครั้งที่สอง

ได้เป็นเพราะ “เดิมจะส่งพลตรีศิริแข่งเป็นประธานสภาฯ แต่ชาวเสียงแล้วผู้ทำประธานฯ คนนี้ (บุญเท่ง ทองสวัสดิ์) ไม่ได้ ถ้าขึ้นเสนอมามากก็จะเป็นการฉีกหน้าพรรคชาติไทยและตัวพลตรีศิริเอง”

คนในอาชีพอื่น ๆ อาจจะไม่รู้จักมงคล สุนทรขจรมากนัก แต่คนในแวดวงนักกฎหมาย รู้จักกันเป็นอย่างดีเพราะเคยเป็นนายกสมาคมทนายความถึงสองปีซ้อน และระหว่างที่เป็น ส.ส. จะไม่ค่อยมีใครได้ยินเสียงอภิปรายของอดีตรองประธานฯ เพราะ

“การอภิปรายต้องคำนึงถึงความเหมาะสมเป็นคราว ๆ ไป ผมได้ตั้งใจไว้ว่าจะวางตัวเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่กับรัฐบาล กลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง ในบางกรณีที่กระทบกระเทือนต่อประชาชน หรือความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ผมจะไม่อภิปราย แต่ถ้าเรื่องใดทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ผมก็จะอภิปราย เพราะต้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชน...”

การดำรงตำแหน่งรองประธานสภาฯ ครั้งนี้ รองมงคลได้แสดงให้เห็นสมาชิกและสื่อมวลชนที่ไปฟังการประชุมเห็นความสามารถในการรักษาระเบียบข้อบังคับ และความแม่นยำจนสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยในห้องประชุมสภาได้เด่นเหนือคนอื่น ๆ แต่ละระยะหลังไม่ค่อยมาประชุม เพราะป่วยกระเสาะ-กระแสะอยู่เสมอ ได้ข่าวว่าเป็นผีที่กันเข้าโรงพยาบาลหลายครั้ง จนความจริงปรากฏในภายหลังว่ารองมงคลเป็นมะเร็ง

มีข่าวลือหลายครั้งว่า รองมงคลตาย ทำให้รองมงคลต้องพ่วงสังขารมาประชุมเพื่อยืนยันให้เพื่อนสมาชิกหายข้องใจ ประธานบุญเที่ยงเองก็เปิดโอกาสให้รองมงคลทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมแทน เพื่อปรากฏตัวให้สมาชิกแน่ใจอีกครั้งว่ายังไม่ตาย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาดูเหมือนนักข่าวจะไม่ได้เห็น รองประธานคนนี้อีกเลย

ความในใจของอดีตรองประธานฯ

“รู้สึกภูมิใจที่ได้รับเกียรติจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่การเป็นเมื่อครั้งนั้นผิดกับครั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ กำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ส่วนประธานวุฒิสภาเป็นรองประธาน

รัฐสภา ส่วนผมเป็นรองประธานสภาผู้แทนฯ เหมือนเดิม เรียกว่าคงที่” รองมงคลให้สัมภาษณ์ “สัปดาห์วิจารณ์” หลังจากที่ได้รับเลือกจากสมาชิกให้เป็นรองประธานฯ อันต๊อบหนึ่ง มีคุณเทียม ไชยน์นันท์ ส.ส. ตาก จากประชาธิปัตย์เป็นรองอันต๊อบสอง

หลายสิ่งหลายอย่างที่อดีต ส.ส. โคราช คนนี้ตั้งใจทำแต่ยังไม่มีโอกาสทำคือ “ผมคิดจะแก้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม อันนั้นเป็นความผิดสืบเนื่องจากการเป็นนายกสมาคมทนาย-ความแห่งประเทศไทย เราเคยเอากฎหมายหลายอันมาพิจารณาว่าควรแก้ไขหลายฉบับ... มีหลายฉบับ อย่าให้เปิดเผยจะดีกว่า ถ้าเปิดเผยไปแล้วจะเสีย เป็นกฎหมายสำคัญที่กระทบกระเทือนถึงประชาชนด้วย พระราชบัญญัติเกี่ยวกับภัยสังคม เกี่ยวกับอาญาด้วยอีกหลายฉบับ เมื่อมาเป็นรองประธานฯ แล้วจะไม่เสนอเอง แต่จะสนับสนุนผู้เสนอ ซึ่งจะเป็นใครก็ได้ และจะอภิปรายถ้ามีโอกาส...”

ส.ส. อิศระไม่ยักจะตาย

ในช่วงระยะหนึ่งปีตั้งแต่เลือกตั้งเป็นต้นมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรุ่นนี้นับได้ว่าเสียชีวิตระหว่างอยู่ในสมาชิกภาพมากกว่ารุ่นก่อน ๆ คนแรกได้แก่ นายสำราญ วงษา-

จันทร์ ส.ส. มหาสารคาม กิจสังคม คนต่อมา
คือ พลตรีศิริ ศิริโยธิน ส.ส. ชลบุรี ชาติดไทย
คนที่สาม ร้อยตำรวจเอกพงศ์พันธ์ พงศ์สยาม
ส.ส. ร้อยเอ็ด กิจสังคม คนที่สี่นายแพทย์
สว่าง เรืองพร ส.ส. พัทลุง กิจสังคม และ
มงคล สุคนธขจร ส.ส. โคราซ ชาติดไทย

ดูเผิน ๆ เหมือนกับว่าสองพรรคใหญ่
คือกิจสังคมและชาติดไทย ซึ่งมีสมาชิกมากเป็น
อันดับหนึ่ง และอันดับสองจะแข่งกันตาย
เพราะไม่มีสมาชิกพรรคอื่นเลย จน ส.ส. ญาติ
ไหวติ ถึงกับต้องรำพึงออกมาในวันทราบข่าว
การตายครั้งล่าสุดว่า

“ส.ส. อิสระไม่ยกตายนะ มีแต่พรรค
กิจสังคมกับชาติดไทย”

การตายของสำราญ ทำให้มีการเลือก
ตั้งซ่อมครั้งแรกวันที่ ๒๐ ตุลาคม ปีที่แล้ว
กิจสังคมสามารถครองเก้าอี้ในสภาได้อีกด้วย
การเอา ทวนทอง อิสระชีวิติน ลงเงื่อนไข
บุญท่อม (ทวีช กลิ่นประทุม) ไปอย่างใจหาย
ใจกว่า จนเจ้าบุญท่อมครองอย่างละเอียดว่า
“ผมเพียงแต่แพ้ศึกฤทธิ์”

วันรุ่งขึ้นชลบุรีเลือกตั้งซ่อมอีกครั้ง
เพื่อแทนที่รองหัวหน้าพรรคชาติดไทย พลตรี
ศิริ กิจสังคมครองเก้าอี้ในสภาได้อีกด้วย
ภณิน บุตรสุวรรณ อดีตสมาชิกเก่าของประชา

ธิปัตย์ ซึ่งมองเห็นอนาคตทางการเมืองได้ชัด
เจนว่า กิจสังคมมาแน่จึงโอดลงในนามของ
พรรคเสบและก็ได้รับเลือกสมใจ ร้อยตำรวจ
เอกพงศ์พันธ์เป็น ส.ส. คนเดียวที่ตายคาเวที
หลังจากอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี ๑๑ คน
ของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ (๒) ที่ ๑๐ ตุลาคม
๒๕๒๒ แล้วหมกสติในวันนั้น ไปสนใจที่
โรงพยาบาลอีกหลายวันต่อมา การเลือกตั้ง
ซ่อมครั้งที่สามที่ร้อยเอ็ดในวันที่ ๒๓ ธันวาคม
ปีที่แล้ว พรรคเสบชนะอีก แต่ได้สูญเสีย
สมาชิกที่พัทลุงไปอีกหนึ่งคือ นายแพทย์สว่าง
เรืองพร และการเลือกตั้งซ่อมที่พัทลุง วันที่
๖ มกราคม ที่ผ่านมานี้ต้องพ่ายแพ้ให้แก่เสือ
เก่า ประชาธิปัตย์ ธีรศักดิ์ อัครบวร เข้ามา
แทน

การตายของรองประธานสภาคน
นอกจากจะต้องมีการเลือกตั้งซ่อมที่โคราช
ภายในเก้าสิบวันตามกฎหมายแล้ว ทางสภา
ผู้แทนราษฎรจะต้องเลือกตั้งซ่อมตำแหน่ง
รองประธานาอีกครึ่งหนึ่ง และคราวนี้เห็นจะ
มีปัญหาว่าชาติดไทยจะส่งใคร และตำแหน่ง
รองประธานสภาผู้แทนราษฎรจะต้องทบทวน
กันใหม่หรือไม่ เพราะพรรคประชาธิปัตย์
ที่เคยมีสมาชิกมากเป็นอันดับสาม ตกมาอยู่
อันดับสี่

ใครจะลงซ่อมที่โคราช

ปัญหาที่ต้องพิจารณากันอีกเรื่องคือ การส่งตัวผู้สมัครลงเลือกตั้งซ่อมที่โคราชแทนที่ มงคล สุขนธขจร หลายคนเกรงว่าพลตรีชาติชายคงจะลงสมัคร ในนามพรรคชาติไทย ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมปฏิเสธที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในคราวที่แล้ว และยังมารับตำแหน่งรัฐมนตรี โดยไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่ง ส.ส. เป็นประกัน พลตรีชาติชายไม่จำเป็นต้องเลือกตั้งให้เหนื่อย ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าชาติไทยจะหาใครลงแทน

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าพิจารณาอีกประเด็นหนึ่งคือ ถ้ากิจสังคม ชาติไทย และประชาธิปไตยยังเป็นฝ่ายค้านอยู่ ก็คงจะ

ไม่มีปัญหาอะไร เพราะแต่ละพรรคคงจะส่งลูกพรรคของตัวเองลง คราวนี้ทั้งสามพรรคเป็นรัฐบาลร่วมกันแล้ว ไม่ว่าลูกพรรคๆไหนจะลงก็อยู่ในนามของรัฐบาลทั้งนั้น จะต้องแข่งกันเองหรือไม่ หรือแต่ละพรรคจะถือว่าเป็นรัฐบาลร่วม แต่พรรคไม่ได้ร่วมเป็นรัฐบาลกระนั้นหรือ

ส่วนพรรคฝ่ายค้านในปัจจุบันที่มอง เห็นว่าน่าจะส่งลูกพรรคลงเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ เห็นจะมีเสรีธรรม และพลังใหม่ และสยามประชาธิปไตยเท่านั้น นอกนั้นก็คงจะเป็นผู้สมัครอิสระ □

จากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๒๐ เม.ย. ๒๕๒๓



มงคล สุกนธขจร

แนะวิธี

การคัดค้านผู้พิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๑ บัญญัติว่า
เมื่อคดีถึงศาล ผู้พิพากษาคณหนึ่งคนใดในศาลนั้น อาจถูกคัดค้านได้ ในเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับอยู่ในคดีนั้น
- (๒) ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือว่า เป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้อง หรือเป็นลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (๓) ถ้าเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยานโดยที่ใคร่รู้ได้เห็นเหตุการณ์ หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (๔) ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทน หรือได้เป็นทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว
- (๕) ถ้าได้เป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้น ในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว
- (๖) ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณา ซึ่งผู้พิพากษานั้นเอง หรือภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่ง พัวพันกับคู่ความฝ่ายหนึ่ง หรือภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือตรงลงมาของคู่ความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
- (๗) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายเจ้าของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า การคัดค้านผู้พิพากษาตามที่บัญญัติไว้ตามความข้างต้นนั้นจะกระทำได้ในศาลใด เพราะข้อความที่บัญญัติต่อไปในมาตรา ๑๒ และ ๑๓ กล่าวเป็นนัยหมายโดยเฉพาะศาลชั้นต้น จึงจำเป็นต้องหันไปพิจารณาถึงวิเคราะห้ศัพท์ของคำว่า “คดี” กับคำว่า “ศาล”

บทวิเคราะห์ศัพท์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ บัญญัติว่า

(๑) “ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง

(๒) “คดี” หมายความว่า กระบวนพิจารณานับตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คู่ครอง บังคับตาม หรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ บัญญัติว่า

(๑) “ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้เท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑ บัญญัติว่า

“ศาลยุติธรรมทั้งหลายตามพระธรรมนูญนี้ ให้สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ... ฯลฯ”

มาตรา ๒ บัญญัติว่า “ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้ แบ่งออกเป็นสามชั้น คือ

๑. ศาลชั้นต้น

๒. ศาลอุทธรณ์

๓. ศาลฎีกา (ศาลสูงสุด)”

สรุปความตามบทบัญญัติที่อ้างถึงตามที่กล่าวข้างต้น ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า การคัดค้านผู้พิพากษาย่อมกระทำได้ทุกชั้นของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดก็ตาม และย่อมกระทำได้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาก็ด้วย

โดยปกติธรรมดา ถ้ามีเหตุที่อาจจะถูกคัดค้านได้ตามกฎหมาย ผู้พิพากษาผู้นั้นเอง
ก็ย่อมจะปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓ (๑) คือยื่นคำบอก
กล่าวต่อศาลนั้น ๆ แสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แล้วขอถอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดี
นั้นเสีย แต่ถ้าผู้พิพากษาซึ่งอาจจะถูกคัดค้านมิได้ขอถอนตัวจากการนั่งพิจารณาคดีไม่ว่าด้วย
เหตุใดก็ตาม เช่น เพราะหลงลืมจำไม่ได้ว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งเคยเป็นลูกจ้างตน เช่นนี้คู่ความ
ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น ก็ต้องทำเป็นคำร้องยกข้อคัดค้านขึ้นอ้างต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓ (๒) และศาลก็ต้องดำเนินการต่อไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔

การคัดค้านผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ไม่สู้จะมีปัญหามาก เพราะคู่ความหรือทนาย
ของคู่ความจะต้องรู้เสมอไป เมื่อผู้พิพากษาผู้ทำการพิจารณาคดีชั้นนั่งพิจารณาคดี แต่ความ
ยุ่งยากในอันที่จะใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคัดค้านผู้พิพากษาในศาลสูง ได้แก่ศาลอุทธรณ์และศาล
ฎีกานั้น คู่ความและทนายของคู่ความประสพอุปสรรคขัดข้องอยู่ทุกคดีไปในขณะนั้น

อุปสรรคที่มีอยู่ในขณะนี้ ก็คือเรื่องการปิดบังองค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาคดี
ซึ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๔ ก็กำหนดจำนวนไว้หลายคน ซึ่งคู่ความหรือ
ทนายของคู่ความไม่อาจจะทราบได้ว่า ผู้พิพากษาท่านใดบ้างเป็นองค์คณะผู้พิจารณาและ
พิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์หรือในศาลฎีกาได้ ในกรณีที่คดีความไปถึงศาลอุทธรณ์หรือศาล
ฎีกาและคู่ความขอแถลงการณ์ด้วยวาจา ถ้าศาลมีหมายนัดให้คู่ความทราบวันที่ศาลนั่งฟังคำ
แถลงการณ์ด้วยวาจา คู่ความก็ย่อมมีโอกาสดำเนินการได้ว่าผู้พิพากษาท่านใด เป็นองค์คณะพิจารณา
พิพากษาคดีนั้น ๆ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรงดฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจาเสีย และไม่แจ้งให้คู่ความ
ทราบถึงเหตุทั้งนี้ แล้วศาลก็พิจารณาพิพากษาคดีนั้นไปเลย เป็นอันว่าหมดโอกาสที่คู่ความจะ
ใช้สิทธิคัดค้านผู้พิพากษาคดีนั้นไปเลย เป็นอันว่าหมดโอกาสที่คู่ความจะใช้สิทธิคัดค้านผู้พิ
พากษาศาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวข้างต้น

การปิดบังไม่ให้คู่ความหรือทนายของคู่ความได้รู้ว่าผู้พิพากษาท่านใดเป็นองค์คณะ
พิจารณาคดีนั้น เท่าที่ข้าพเจ้าได้สอบถามจากผู้พิพากษาในศาลสูงบ้าง เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ

ในศาลสูงบ้าง ก็ไม่ได้ความโดยแน่ชัดว่าเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจบังคับบัญชาศาลนั้น ๆ กล่าวคือฉันไม่พบว่าเป็นคำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ประธานศาลฎีกา หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีอำนาจอยู่ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง—ให้ใช้วิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่เงื่อนไขของเหตุที่ปิดบังเพียงแต่ว่า ที่ปิดบังก็เพราะเกรงว่าคู่ความในคดีนั้น ๆ จะวิ่งเต้นผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีซ้ำพเจ้าคิดว่า การกระทำเช่นนั้นคงเพื่อแสดงออกให้เห็นว่า ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่อย่างไรก็ตามแม้ไม่ปิดบังคู่ความก็ยกย่องกันทั่วไปแล้วว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาเป็นหลักอันสำคัญที่สุดของประเทศชาติในขณะนั้นซึ่งเป็นที่พึงแก่ปวงชนทั่วไป

ในตรงกันข้าม การปิดบังตัวผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในศาลสูงทั้งสองศาลนั้นจะเป็นผลให้เกิดความนึกคิดแก่คู่ความหรือประชาชนทั่วไปได้หลายทาง เท่าที่พอจะนึกได้ในขณะนี้

ประการแรก ย่อมทำให้เกิดความคิดได้ว่า ผู้พิพากษาทำระแวงตัวท่านทำไม ท่านกระทำการใดไม่บริสุทธิ์หรือถ้าเป็นเช่นนั้นแทนที่จะมีผลดีกลับจะเป็นผลร้าย ประชาชนอาจจะมองไปในทำนองว่า จิตใจท่านไม่มั่นคงพอต่อสิ่งเย้ายวน คืออาจมีสิ่งที่มีผู้เสนอให้หรือจึงเกรงกลัวว่าจะมีคนมาวิ่งเต้นคดีกับท่าน

ประการที่สอง การปิดบังองค์คณะผู้พิพากษาก็เท่ากับไม่เปิดโอกาสให้คู่ความได้ใช้สิทธิคัดค้านผู้พิพากษาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กฎหมายที่เกี่ยวกับการคัดค้านผู้พิพากษาย่อมเป็นหมัน

ประการสุดท้าย การปิดบังดังกล่าวนั้น ใครเป็นผู้ปิดบัง ใครเป็นผู้สั่งให้ปิดบัง ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดี ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายตุลาการหรืออัยการในคดีนั้นๆ ควรจะต้องเปิดเผยให้คู่ความรู้ เพื่อให้เขาได้ใช้สิทธิคัดค้านตามกฎหมาย ถ้าปิดบังจะถือว่าผู้ปิดบังหรือผู้สนับสนุนผู้สั่งการ ซึ่งถือว่าเป็นตัวการทั้งสนละเลยต่อหน้าที่ ละเว้นการอันควรกระทำหรือไม่ ผลสุดท้ายก็จะเป็นความผิดต่อหน้าที่ราชการตามกฎหมายหรือไม่ เป็นเรื่องที่น่าคิด

การปิดบังองค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้น มีผลโดยตรงต่อคู่ความก็คือคู่ความไม่อาจจะทราบได้เลยว่า ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีของตน มีเหตุอันจะยกขึ้นอ้างคัดค้านได้หรือไม่

ตัวบทกฎหมาย ในเรื่องการค้าคนผู้พิพากษาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ย่อมมีเจตนารมณ์ที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความหรือแก่ประชาชนมากที่สุด เมื่อมีเหตุขัดข้องและอุปสรรคอันเกิดขึ้นจากฝ่ายกระทรวงยุติธรรมเอง เช่นนี้ ก็ย่อมจะทำให้ความยุติธรรมที่คู่ความควรจะได้รับตามกฎหมายลดหย่อนลงเป็นธรรมดา ข้าพเจ้าเห็นว่า น่าที่ผู้อำนาจในการวางกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่ง วิธีการใด ๆ ในศาลอุทธรณ์ศาลฎีกา เป็นต้นว่า ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประธานศาลฎีกา และอธิบดีศาลอุทธรณ์ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจไว้แล้ว จะได้สอบสวนเรื่องราวว่า การปิดบังองค์คณะผู้พิพากษามีอยู่จริงอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วหรือไม่ และควรจะมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างไร เพื่อให้การจะได้ดำเนินไปโดยสะดวกตามกฎหมายที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับการค้าคนผู้พิพากษาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๑ ถึงมาตรา ๑๔ ดังได้กล่าวถึงข้างต้น

จากวารสารทนายความ

ฉบับเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

เบญจศีล - เบญจธรรม

- | | |
|--------------------------|---------------------------------|
| ๑. เบญจศีล ๕ มั่น | ๑. ใจมั่น ทำน้อม ใจเขาใจเรา |
| ๒. ๖๓ ลักขณ ทรัพย์สิน | ๓. ปล่อย ปล่อยจิต ปล่อยใจ |
| ๔. ใจมั่น พุทธมุต มุตเทจ | ๕. ละ เหลวได้ดั่ง ชาติสิ้นทุกข์ |
| จนตม มีสัจ ใจเป็น | เมตตา เต็มใจ งาม |
| ดั่งลม ธรรม งาม | ให้ทำ กับกุศล รักษา |
| ๑. มีก เมตตา กรุณา | ๒. กอปร สัมมา ธรรม |
| ๓. มั่น รักดี ปล่อยใจ | ๔. ใจดี สัจจริง ใจมั่น |
| ๕. สติ สัมผัสดี หมดระทม | จักษุธรรม พุทธมุต ๖๓๖๓ |

ส. ด. ส. แก่ชาวโลก ดิฉันมีใจใหม่ ๖๕๒๓

ส. ด. ส. แก่ชาวโลก ดิฉันมีใจใหม่ ๖๕๒๓

วัดราชบพิธ กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๒๖

ที่ ๑๕๑๑ / ๒๕๒๓



วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓

เรื่อง อนุญาตพิมพ์พระนิพนธ์

เจริญพร คุณประจำ สุนทรขจร

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๓

ตามหนังสือที่อ้างถึง ได้ขอให้สำนักกราบทูล เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช
ขอประทานพระอนุญาต นำบทพระนิพนธ์ คติธรรมคำกลอน ที่ทรงพระนิพนธ์ไว้บางบท ไป
ร่วมพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายมงคล สุนทรขจร อดีตสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา และรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๑ ถึงความ
ละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

ได้สำนักกราบทูล เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช ทรงทราบแล้ว
โปรดประทานพระอนุญาตตามที่ขอ
จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ.

ขอเจริญพร

(พระครูสุตตาทิกรม)

แทน เลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช

สำนักเลขาธิการ

โทร. ๒๒๒๓๔๓๐, ๒๒๑๐๔๐๔

สาธุ วาจา ย ส่วโร

จงเปล่งเสียง พุทธชาน ให้หวานเพราะ

ฟังเสนาะ นมहु ผู้สดับ

แม่เกษวเป็น คำสั่ง ต้องบังคับ

ยังเนื่องนับ วิงวอน ควรผ่อนพจน์.

ใช้สำเนียง อ่อนโยน อบอุ่นลหุ

มิใช่ตะ คอกขู่ เจริงสบถ

ถ้าสำเนียง เสียงดุ ทุรยศ

ผู้ฟังหด หูเหือง ขวณเคื่องก้อง.

ถึงรับคำ ก็ทำ สักแต่ว่า

หรือยอมทน ดุด่า อาญาผ่อน

เหมือนโคนัน-ทวิสาร์ สท้านสทอน

ต่อคำหยาบ นายบ่อน ทอนกำลั้ง.

มนุษย์เอ๋ย เพยคำ แด่นำรัก

อ่อนหวานมัก ขวนเมตตา นำเปล่งปลั่ง

จะพูดให้ เขาเหยียด คึดเกลียดชัง

หรือรักทง นับถือ ก็อุปากเรา.

อวยวะ ก็อุปาก หากพิเคราะห์

ถนัมพิน พอเหมาะ ประกอบเข้า

ถนุรฐ อาหาร เลือกสรรหา

พินบดเหล้า ถ้วนแข็ง แบ่งกลากถน.

ปากสำหรับ เปล่งเสียง สำเนียงดัง
ถ้าคอยช่วย ให้ฟัง มิเพี้ยนค่น
เพื่อเขาทราบ ความประสงค์ ตรงใจพิน
ไฉนฝน พุดปด ลดเลี้ยวคำ.

หรือส่อเสียด เหยียดสา-ระแนด
มุกทะลุ หยาบร้าย ระคายพรวด
แถมเพื่อเจ้อ เผยอไร ประโยชน์ล้ำ
มิควรทำ ปากตน ลั่นอบาย.

สังวรปาก มากสุ-จริตช่อ
น้ำคำถ่อ สามัคคี ปรีดาหลาย
ฟังเสนาะ ไพเราะ เพราะภิปราย
และขยาย คุณคำ น้าหนักควร.

จะได้สม โอวาท ประกาศว่า
สำรวม วาจา ดีครบถ้วน
ย่อมประสพ สุขสันต์ อนันต์ล้วน,
ปากบาปหวด สุนทรก หมกไหม้อย.

๓ มิถุนายน ๒๕๒๐

ความรู้คู่กับจรรยา

ได้เรียนร่ำ จำจด วิชาการ
จากอาจารย์ ครูเฒ่า เอาใจใส่
เหมือนจดจำ ความรู้ ของครูไว้
เป็นปัญญา เราไป ได้พึ่งพา.

มีความรู้ ต้องทำ ตามความรู้
เหมือนเชิดชู ศรัทธา ชัดสง่า
อย่าทำคม ในฝัก หนักอูรา
ชักออกมา สนิมแน่น แม้นพาสชน.

อันความรู้ ต้องคู่ จรรยา
ควบคู่บง ความรู้ คู่มรรคผล
ผู้เรียนมาก หากสน จรรยา
ก็เชิงกล รู้มาก ยากนานแล.

๒๐ มี.ย. ๒๕๒๐

ปลุกระดม

คนไทย ต้องรัก ชาติไทย
พุทธศาสน์ ถิ่นศรัทธาไว้ เหนือหัว
สามัคคี มีพลัง ปลุกฝั่งท้าว
พลีตัว บัณฑิตรู้ กู้ศักดิ์ไทย.

หมั่นแผ่ เมตตา อาร
แก้ญาติ มิตรมี มากได้
จงคิด วิชา อาฆาตใคร
มันใน สามัคคี ทวีคุณ.

เรารัก สุข, เกียรติ ทุกข์หลาย
ฉันใด หญิงชาย อื่นวัน
ซึ่งทุกข์ ชอบสุข ชุลมุล
ฉันนั้น ควรหนุน เมตตา.

เมตตา กรุณา พาให้
น้ำใจ สักการ สมานกล้า
นบนอบ เคารพ บูชา
แก้ท่าน เกิดอา-นิสงส์.

รักตอบ วันทา สักการ
จากท่าน แน่ไม่ ไหลหลง
สร้างคุณ คุณปอง สนองตรง
สร้างโทษ โทษบ่ง โทษตาม.

รูปกาย ใจใด หล่อเหลา
คำพูด ล้วนเกล้า หยาบหยาม
กิริยา เลวร้าย ชุ่มช้ำ
หมดงาม เพราะใจ ไร้คุณ.

ยามกาง ถ้างิ้ว มือแบ
เหมือนแฉ่ สามัคคี-กลิ่น
กำนิ้ว แน่นอัด หมัดคั่น
เชิงหนุน พลักรัก สามัคคี.

หายใจ ออกได้ ลมเสีย
หายใจ เข้าเฉลี่ย สู้
จงด ลดบาป อับปรีย์
สร้างศรี บุญหมาย หายใจจำ.

กลิ่นหอม หอมยาม สุดเข้า
หายใจ ออกเปล่า กลิ่นส่ำ
เรื่องรัก โกรธหลง ปลงน้ำ
เช่นกลิ่น ปลดซ้ำ ชอกใจ.

เกิดกาย มนุษย์ สุดเลิศ
เพราะบุญ ชูเชิด เสริมใหญ่
จงเจริญ เมตตา กล้าไว้
สมบัติให้ สมมนุษย์ สุทธิพงศ์.

หากรูป ร่างเป็น เช่นมนุษย์
แต่นี้-สัจจ ณาบ่ง
มักได้ เพื่อตัว ย่วยง
มนุษย์คง แต่ร้าง ขวางเมือง.

เชือดตาม คำสอน ศาสนา
มิเปลือง เวลา หาเรื่อง
เลี้ยงตน ตามสอน เนืองๆ
เว้นห้าม อร่ามเรื่อง สันดาน.

สุขา สงมสส สามัคคี

เรือนชาน บ้านช่อง ห้องหอ

ล้วนส่อ แบบให้ ใจสะดุด
ว่าเพราะ ไม้หลาย ท่อนยุค
ยึดเหนี่ยว เกี้ยวคู่ ควบก้น.

จึงเป็น เหย้าเรือน อาคาร

อาศัย สำราญ สุขสันต์
ตั้งครอบ ครวส์บ เป้าพันธุ์
สุข สุข สุข
เออเพ้อ เผลอมน ตระกุก.

นวมอ พงหา ถ้างาง

ออกห่าง ต่างขาด เข้มสุญ
นนวนัย พะลัง อาตุร
เชิงมูล ขาดกล้า สามัคคี.

ถ้าหาก กำนว มอมัด

แน่นเหน เป็นหมัด ถึงท

เท่ากับ อวรุ ด์ๆ

ต้อยดี ถึงตาย ร้ายแรง.

เปรียบสา-มคคี ปราดา

ถือว่า รวมกัน เราแข็ง
แยกกัน เราตาย ไม่แคลง
ดั่งแจ้ง หมุ่นก กระจาบเจน.

เชือถ้อย พึงคำ ประชาน

ประสาน แรงบิน พร้อมเห็น

ยามถูก ข้ายพราน กลุมเกล็น

ร่วมพา ข้ายเร้น ยอดไม้.

ต่างรอด อันตราย กลายทุกข์
เพราะปลุก สามัคคี-ได้
ต่อมา กระจาบ นานไซ้
กลับไม่ เชื้อประ-ธานตอน.

อวดดี ทักล่า สามารถ
รันดอ ถอนลาด ใครเหมือน
คราถูก ข้ายคลุม รุมเกลื่อน
ต่างเกยง เลี่ยงเบือน เลือนหลบ.

ใครเก่ง ก็เร่ง ยกย้าย
เราอ่อน แอหลาย บัดจบ
มัวทะเลาะ เบาะแว้ง แข็งขบ
พรานพบ ตระลบฆ่า สามาน.

เพราะแตก แยกสา-มัคคี
ไม่มี โอนอ่อน ผ่อนขาน
ข่มเหง เบ่งรัง แกการ
ร้ายพาล พวกเดี้ยว กันเอง.

ศัตรู ไม่จง ลงมือ
ประทุษร้ายหรือ ข่มเหง
เราช่วย รังแก ญาติเก่ง
เป็นเพลง เร่งช่วย ศัตรูร้าย.

จะหา ความสุข ด้วยสาด
แต่เรื่อง ร้ายกาจ จองผลาญ
ย่อมไม่ ได้สุข สาธารณ
เพราะหาญ เข้มโหด ทารุณ.

ควรหรือ มนุษย์ สุดเล่ห์
ประเสริฐ ฉลาด อาจอุ้ม
ไม่มี น้ำใจ การบุญ
เจอจน สุนทร อ่อนอวย.

มีแต่ เห็นแก่ ตนจัด
สารพัด รัดรึง เนิงฉวย
เสียศักดิ์ มนุษย์ สุดช่วย
หวังรวย เฉพาะ เจาะตน.

เมื่อมี รูปร่าง มนุษย์
ศักดิ์ศรี บริสุทธิ์ เข้มขัน
จงแผ่ เพื่อเจือ จานรคน
เพื่อผล วงศา คณาญาติ.

ด้วยใจ เมตตา การบุญ
พล้อก อุดหนุน ประสาธน์
อย่าให้ รกโลก ด้วยชาติ
อันธ-พาลขาด คุณธรรม.

รักษา สามัคคี-พร้อม
อ่อนน้อม เพื่อหมู่ เกษมสันต์
ตลอด บิเดือน และวัน
เฝ้าบัน ปลุกเพื่อ สวัสดิ.

สมเป็น พุทธ-สาวก
ขอยก ประพฤติ ตามที่
สุขา สังฆัสสะ สามัคคี
ย่อมโตดี พิพัฒน์ จรัสพร.

๑๖ ต.ก. ๒๕๒๐ ๒๑.๒๕ น.

สาวกาภรณ์

ห้อยเครื่องราง ของขลัง หวังใจว่า
กระทบกา ยาเตือน สะเทือนใจ
ขออำนาจ คู่มกรอง บ้องไฟ
ประสิทธิ์ เมตตา มหานิยม.

มีหนังสือ นว-โกวาทวาง
ประจำข้าง นอนอ่าน มนต์ขำบ่ม
ให้ละบาป เบิกบุญ คุณอุดม
ยอดกิริมย์ สมมงคล พหลบุญ.

เพราะพบข้อ ก่อห้าม ท่านปรมวอน
เผื่ออาทร เว้นบาป บำราบวุ่น
ประพุดติน ตามสอน บวรคุณ
เลิศจำรูญ พุณสา-วกาภรณ์.

๓ ต.พ. ๒๕๒๐

โคลงกระหู้คดี

ผู้ใหญ่ กล่าวถ้อยมาก เมตตา
พูดค่อย แนะนำพา เพิ่มรู้
ผู้น้อย ถ้อยปรีชา ชอบโอ
พูดดัง คุยให้ผู้ อื่นพ้องมองตน.

รู้มาก มักถ้วน ทุกกิจ ภายเอย
ยากนาน เพราะเกรงผิด ผ่านช้า
รู้น้อย ใ้คอยติด ตามแต่ ใช้นา
พลอยรำคาญ รมร่านปลา ปรับด้วยแรงตน.

ทำง่าย ทุกอย่างสั้น สรรฐ
ด้วยปาก พูดพอกพูน เพิ่มเพื่อ
ทำยาก เมื่อกอบกุด ก่อจึ้นนา
ด้วยมือ มักขัดเทอ ทำทางอุปายทุน.

ละครใน-ตัว

ตาดู หูฟัง สักเกต
เรื่องเหตุ การหลาก มากโข
ทลอม รอบตัว มั่วโอ-
พารโส-มนัส อัดแอ.

บ้างนำ รังเกียจ เกลียตซัง
สกปรก รุงรัง ชังแน่
ควรตริก นึกธรรมะ ดาแท้
จะแก้ ตามใจ ไม่สม.

ด้วยการ ยึดมั่น ๕
ชอบก็ เออมมือ ห่อหุ้ม
ดีใจ เพราะได้ ไว้ม
ระดม รักแรง แข็งขอบ.

ส่วนซัง ตึงแ่ง แต่ผลัก
ห่างหาย ไม่พัก โทษกอบ
กรนไม่ สมหวัง นั่งหอบ
บันกรอม กรอมใจ ไข้ตรอม.

ฟังพระ แสดง แจ้งจริง
สภาพ ทุกสิ่ง ล้วนย่อม-
เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วย่อม
สู่สลาย กลายพร้อม ดังธาตุ.

แม่ตน ผู้ชวน ขวายนัน
ก็กำ-ลั้งหัน เหลาด
เข้าสู่ มัจจุ อำนาจ
ซังติด ตามฆาต กวบคุม.

จะหลบ ชบชุก บุกถ้ำ
หรืออยู่ ได้น้ำ แบนชุ่ม
เหาะเหิร เเดินอา กาศกุม
เข้म्म มุดเมฆ ก็ตาม.

ถึงมัจ จุราช ถดพล
ศัตรา วุฑฒัน ไร้นาม
กาถา อาคม ช่มนาม
มิน่า เกรงขาม อ่อนแอ.

กระหน่น สรรพสัตว์ ทวสน
ต้องพ่าย หมกดิน แน่ๆ
ของชอบ ของชัง ทั้งแท้
ล้วนแพ้ แก่สภาพ มฤตยู.

ควรรคิด ยามชีวิต พร้อมหน้า
ถึงฐานะ ไฉนมา มีอยู่
รับแรง กระทำ ตามรู้
สุจริต คิดกรู กระทำ

ทจจริต ปัดด เจื่อนตาย
อีกอบาย-มุขเคย กระหน่น
คาด หูฟ้ง ซ่าๆ
คอยยา แก่ทัว ตัวละคร

๑๕ ส.ค. ๒๕๑๕ เวลา ๒๐.๓๐ น.

๔
รัฐธรรมนุญในฝัน

บอกกล่าว

เป็นเลขาพิมพ์มงคล เงินเดือนที่กระผมได้รับก็พอประมาณ และที่ดีอย่างยิ่งก็คือ มีเวลาว่างพอที่จะพักผ่อนได้บ้าง

เรื่อง “รัฐธรรมนูญในฝัน” นี้ พิมพ์มงคลไม่ได้ว่าขานวานให้ให้กระผมเขียน กระผมเขียนเรื่องนี้ขึ้นเอง ทำอย่างนี้ถือตามประมวลกฎหมายแพ่งก็ต้องเรียกว่าเป็นการจัดการงานนอกสั่ง แต่เมื่อเขียนเสร็จแล้ว กระผมก็เอาไปให้พิมพ์มงคลอ่าน ท่านอ่านแล้วก็บอกว่าดีและท่านเห็นด้วยในหลักการ ทำให้พอใจขึ้นไปได้บ้าง เพราะแม้ที่ทำไปแล้วจะเป็นการจัดการงานนอกสั่ง แต่ก็น่าจะอนุโลมได้ว่าเป็นการกระทำที่สมประโยชน์ของตัวการจึงไม่เป็นละเมิดในทางแพ่ง แต่จะเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ที่เสียดยอย่างยิ่ง ก็คือ หลังจากนั้นพิมพ์มงคลก็เจ็บหนัก โอกาสไม่อำนวยให้ได้พูดกันในรายละเอียด

ตลอดเวลาที่เป็นเลขาพิมพ์มงคลและก่อนหน้านั้น กระผมได้ตั้งใจรับใช้พิมพ์มงคล ซึ่งมีพระคุณแก่กระผมอย่างล้นเหลือ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเสมอมา แต่ที่ว่านั้นก็เห็นแต่เพียงความเห็นฝ่ายเดียวของตัวกระผม เอาเข้าจริงประโยชน์ที่พิมพ์มงคลได้รับจะมีหรือไม่เพียงใดนั้น กระผมก็ยืนยันไม่ได้

จึงได้แต่ตั้งจิตอธิษฐานในวาระสุดท้ายนี้ว่า ด้วยบุญกุศลบุญราศร์ที่พิมพ์มงคลได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิตของท่าน ขอพิมพ์มงคลได้สู่สุคติสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

ปณณะ สุทธิประภา

๑๕ พ.ค. ๒๕๒๓

รัฐธรรมนูญในฝัน

เมื่อ ๓-๘ ปีก่อน กระผมได้ดูภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ชื่อเป็นภาษาไทยว่าอย่างไร กระผมก็จำไม่ได้เสียแล้ว จำได้แต่ชื่อภาษาอังกฤษว่า “A MAN FOR ALL SEASONS” ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นประวัติของ “ทอมัส มอร์”

ทอมัส มอร์ (THOMAS MORE) เป็นขุนนางผู้ใหญ่ของอังกฤษในรัชสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ เกิดในปี ค.ศ. ๑๔๗๘ และถูกประหารชีวิตในปี ค.ศ. ๑๕๓๕ ฐานไม่ยอมรับนับถือว่าพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ มีอำนาจเป็นใหญ่ในทางศาสนา แต่ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๓๕ สันติปาปาที่กรุงโรมได้กระทำพิธีอภิเษกให้ทอมัส มอร์ เป็นนักบุญ (SAINT) ท่านหนึ่ง

ทอมัส มอร์ นับว่าเป็นนักฝันที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง โดยได้วาดภาพสังคมสมมติว่ามีเกาะอยู่เกาะหนึ่งเรียกว่า “ยูโทเปีย” (UTOPIA) สังคมสมมติที่ทรัพย์สินทั้งหมดเป็นของสังคม ทุก ๆ คนถือธรรมประจำใจว่าต้องทำงานและเสียสละเพื่อส่วนรวม แต่ยังคงมีทาสและพระมหากษัตริย์ สังคมนับเป็นสังคมในฝันซึ่งไม่มีทางที่จะเป็นจริงได้ จึงมีผู้นำเอาคำว่า “ยูโทเปีย” มาเรียกพวกที่ชอบวาดภาพสังคมซึ่งไม่มีทางเป็นไปได้ว่าพวกยูโทเปีย หรือคตินิยมใดที่เป็นไปในความฝันซึ่งไม่มีทางสำเร็จได้เรียกว่า ยูโทเปีย

ตัวกระผมเองก็เคยฝันในสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้อยู่เสมอ เช่น เคยฝันว่าได้ “สันถะ” กับ ราเคล เวลซ์ และฝันในเรื่องเหลวไหลอื่น ๆ อีกมาก แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งกระผมฝันถึงเรื่องซึ่งจนบัดนี้แม้เวลาจะผ่านไปหลายเดือนแล้ว ก็ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าเป็นความฝันที่เหลวไหลหรือไม่

คืนนั้นกระผมฝันว่าได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีข้อความและคำชี้แจงประกอบที่จะได้กล่าวถึงต่อไป รัฐธรรมนูญนั้นเมื่อใช้ไปได้ประมาณหนึ่งปีได้มีการจัดให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผลของการออกเสียงประชามติปรากฏว่ามีประชามติเห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญนั้นได้ใช้อยู่เป็นเวลานานกว่ารัฐธรรมนูญของประเทศไทยทุกฉบับ และได้สร้างการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยและมีเสถียรภาพ ทำให้ประชาชนมีความผาสุกและประเทศชาติรุ่งเรืองไปบุลูย์ในทุก ๆ ทาง

รัฐธรรมนูญในฝันของกระผมจะเป็น “ยูโทเปีย” หรือไม่ เป็นเรื่องที่ท่านผู้อ่านจะได้วินิจฉัย.

(ร่าง)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

คำปรารภ

หมวด ๑ บททั่วไป

มาตรา ๑-๗

หมวด ๒ พระมหากษัตริย์

มาตรา ๘-๒๓

หมวด ๓ การบริหารและการปกครองแผ่นดิน

มาตรา ๒๔-๘๗

ส่วนที่ ๑ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๒๔-๕๘

ส่วนที่ ๒ แผนนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา ๕๙-๖๔

ส่วนที่ ๓ ข้าราชการประจำ

มาตรา ๖๕-๗๗

ส่วนที่ ๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๗๘-๘๗

หมวด ๔ รัฐสภา

มาตรา ๘๘-๑๖๒

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

มาตรา ๘๘-๙๓

ส่วนที่ ๒ วุฒิสภา

มาตรา ๙๔-๑๐๐

ส่วนที่ ๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๐๑-๑๒๓

ส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

มาตรา ๑๒๔-๑๔๓

ส่วนที่ ๕ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และ

การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๑๔๔-๑๕๕

ส่วนที่ ๖ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา ๑๖๐-๑๖๒

หมวด ๕ สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๑๖๓-๑๗๙

ส่วนที่ ๑ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา ๑๖๓-๑๗๐

ส่วนที่ ๒ หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๑๗๑-๑๗๙

หมวด ๖ ศาล

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

ส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม

ส่วนที่ ๓ ศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๐๐-๒๓๖

มาตรา ๒๐๐-๒๑๒

มาตรา ๒๑๓-๒๒๔

มาตรา ๒๒๕-๒๓๖

หมวด ๗ บทสุดท้าย

ส่วนที่ ๑ รัฐบุรุษอาวุโส

ส่วนที่ ๒ มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ ๓ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๔ การออกเสียงประชามติ

มาตรา ๒๓๗-๒๔๘

มาตรา ๒๓๗-๒๔๑

มาตรา ๒๔๒-๒๔๔

มาตรา ๒๔๕-๒๔๖

มาตรา ๒๔๗-๒๔๘

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๒๔๙-๒๖๕

(ร่าง)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศุภมัสสุ.....

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า.....ได้นำความ
กราบบังคมทูลว่า นับแต่.....พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระ-
ราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยน-
แปลงแก้ไขหรือประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือธรรมนูญการปกครอง
ประเทศชั่วคราว มากมายหลายฉบับ ครั้นสุดท้ายได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราช-
อาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๘๑ กล่าวได้ว่าบรรดา
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราวที่ได้มีมาทุกฉบับ
มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการยึดมั่นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระ-
มหากษัตริย์เป็นประมุข

อย่างไรก็ดี เหตุที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยยังไม่มั่นคง
ถาวรสมดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัว เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วยวิธีนอกวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญหลาย
ครั้งหลายคราว ก็เนื่องจากว่าในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและธรรมนูญการปกครอง
ประเทศชั่วคราวเหล่านั้น ซึ่งรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑
ด้วย มีบทบัญญัติที่ยังไม่เปรียบพร้อมด้วยหลักและวิธีการประชาธิปไตย ที่สอดคล้องกับความ
ต้องการของประชาชนชาวไทยและเอกลักษณ์ของประเทศไทย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

(๖)

(๑) รัฐบาลต้องมีพื้นฐานมาจากการสนับสนุนของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนต้องมีสิทธิเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งพร้อมที่จะใช้อำนาจอันกว้างขวางเด็ดขาด ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญและเพื่อประโยชน์ของประชาชน เป็นครั้งเป็นคราวตามความจำเป็น ในการธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งรัฐ ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๒) รัฐมนตรีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะบริหารราชการแผ่นดินและบังคับบัญชาข้าราชการประจำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) ข้าราชการประจำต้องอยู่ในฐานะอันไม่มีเกียรติ และเป็นบุคคลที่มีความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ และมีจิตใจรับใช้ประชาชน ทั้งต้องจัดให้ข้าราชการประจำมีความเกี่ยวพันกับการเมืองอย่างพอเหมาะพอควร และต้องมีการกระจายอำนาจปกครองอย่างเหมาะสมด้วย

(๔) ต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาดังกล่าวทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล และเป็นพื้นฐานของรัฐบาลที่มั่นคง

(๕) การเลือกตั้งทางการเมืองต้องเป็นการเลือกตั้งที่เป็นการแสดงเจตจำนงทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศอย่างแท้จริง และบริสุทธิ์ ยุติธรรม ซึ่งการที่จะให้บรรลุถึงหลักการดังกล่าวได้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้พรรคการเมืองได้เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง การออกเสียงลงคะแนนต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้มีสิทธิ และต้องมีการควบคุมการเลือกตั้งอย่างเหมาะสมด้วย

(๖) ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพตามครรลองประชาธิปไตย แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย และไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและความสงบสุขของผู้อื่น

[The page contains horizontal dotted lines for writing.]

จึงทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ตรารัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ^{ขึ้น}นี้ไว้ให้ใช้แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๔๖๑ นับตั้งแต่วันที่ประกาศนี้เป็นต้นไป

(2)

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งแยกมิได้ (ม. ๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (ม. ๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (ม. ๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๔ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาโดยอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน (ม. ๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๕ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ (ม. ๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๖ ในกรณีที่มีข้อสงสัยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ตีความรัฐธรรมนูญโดยพึงเล็งถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงแห่งรัฐธรรมนูญตามที่พึงคาดหมายได้จากข้อความของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร และให้ตีความรัฐธรรมนูญไปในทางที่เป็นคุณแก่บุคคลซึ่งจะต้องเป็นผู้เสียสิทธิ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗ ในรัฐธรรมนูญนี้

“ข้าราชการประจำ” หมายความว่า ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมือง

“ข้าราชการการเมือง” หมายความว่า ข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยข้าราชการการเมือง และให้หมายความรวมถึงข้าราชการซึ่งมีการแต่งตั้งด้วยเหตุผลทางการเมืองในทำนองเดียวกับข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยข้าราชการการเมืองด้วย (ร่างขึ้นใหม่)

หมวด ๒

พระมหากษัตริย์

มาตรา ๘ องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้ (ม.๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก (ม. ๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย (ม.๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ม. ๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒ พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรี และองคมนตรีอื่นอีกไม่เกินสิบสี่คนประกอบเป็นคณะองคมนตรี

คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ (ม. ๑๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓ การเลือกและการแต่งตั้งองคมนตรีก็ดี การให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งก็ดี ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่นหรือให้องคมนตรีอื่นพ้นจากตำแหน่ง (ม. ๑๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๔ องคมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ (ม. ๑๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” (ม. ๑๓/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๖ องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก หรือมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง (ม. ๑๔/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๗ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์พ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย (ม. ๑๕/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๘ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักรหรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดคนหนึ่งด้วยความเห็นชอบของรัฐสภาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ (ม. ๑๖/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๙ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ ก็นั้น ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่นใดก็ดี ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดคนหนึ่งที่เหมาะสมดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบแล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ม. ๑๗/๒๕๖๑)

มาตรา ๒๐ ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๘ หรือ มาตรา ๑๙ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ชั่วคราว

ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่งก็ดี ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสองก็ดี ประธานองคมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นประธานองคมนตรีมิได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้คณะ องคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีชั่วคราว (ม. ๑๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง ตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศ และประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” (ม. ๑๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๒ การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาล ว่าด้วยการ สืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา หากไม่มีพระราชโอรส รัฐสภาอาจให้ความเห็นชอบในการให้พระราชธิดาสืบราชสันตติวงศ์ ก็ได้

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ให้กระทำโดยวิธีการอย่างเดียวกันกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (ม. ๒๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนาม ผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามมาตรา ๒๒ ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็น ชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศเพื่อให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามวรรคหนึ่งให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลงในระหว่างที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ หรือระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง ก็ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป จนจนกว่าจะได้ประกาศองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้ และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคสอง ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว

ในกรณีที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสอง หรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามวรรคสามให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๐ วรรคสามมาใช้บังคับ (ม. ๒๑/๒๕๒๑)

หมวด ๓

การบริหารและการปกครองแผ่นดิน

ส่วนที่ ๑

นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๒๔ พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่ายี่สิบสองคนแต่ไม่เกินสี่สิบสี่คนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

บุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งต้องเป็น

(๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดมีจำนวนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร หรือ

(๒) บุคคลที่ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงลงคะแนนเลือกตามบทบัญญัติแห่ง มาตรา ๒๕ ในกรณีที่ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตาม (๑)

ในการตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตาม (๑) เป็นนายกรัฐมนตรี ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ในการตั้งบุคคลตาม (๒) เป็นนายกรัฐมนตรี ให้ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ (ร่างขึ้นใหม่แทน ม. ๑๔๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๕ การเลือกบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตาม มาตรา ๒๔ (๒) ให้กระทำโดยการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงลงคะแนนเลือกภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๑ วรรคหนึ่ง และในวันนั้นไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๔ (๑)

ในการเลือกบุคคลตามวรรคหนึ่ง วันออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร การออกเสียงลงคะแนนให้ใช้วิธีโดยตรงและลับ และให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๖ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๗ ผู้สมัครรับเลือกเป็นบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) ต้องมีคุณสมบัติและไม่ต้องคว่ำลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรมีคำรับรองเป็นหนังสือให้สมัครรับเลือกได้

บุคคลที่พ้นจากการเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๔๒ (๖) หรือ (๗) จะสมัครรับเลือกในคราวที่การพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึงกล่าวของตนเป็นเหตุให้ต้องมีการออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) ในคราวนั้นมิได้

บุคคลจะสมัครรับเลือกเป็นบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี
ตามมาตรา ๒๔ (๒) เพื่อเป็นนายกรัฐมนตรีติดต่อกันเกินกว่าสองคราวมิได้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๘ ในการรับรองให้สมัครรับเลือกตามมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง สมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรจะรับรองให้บุคคลสมัครรับเลือกเป็นบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็น
นายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) เกินกว่าหนึ่งคนมิได้

เพื่อประโยชน์ในการรับรองให้สมัครรับเลือกตามมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง ให้ถือว่า
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกภาพพ้นสิ้นสุดลงเพราะสภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือเมื่อมี
การยุบสภาหรือเมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง คงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ต่อไปเฉพาะเพื่อการใช้สิทธิรับรองให้สมัครรับเลือกดังกล่าวเท่านั้น (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๙ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคล
ที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) ดังต่อไปนี้

(๑) วินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้สมัครรับเลือกเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ และไม่ต้องด้วย
ลักษณะต้องห้ามและมีคำรับรองครบถ้วนตามมาตรา ๒๗ หรือไม่ การวินิจฉัยชี้ขาดดังกล่าว
จะต้องกระทำก่อนวันออกเสียงลงคะแนนเลือกไม่น้อยกว่าสามสิบวัน และคำวินิจฉัยชี้ขาดให้
ถือเป็นเด็ดขาด

(๒) ควบคุมให้สำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญจัดรายการให้ผู้สมัครรับเลือก
ทุกคนได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญของประเทศในคราวเดียวกัน เป็นจำนวน
ไม่น้อยกว่าห้าคราว คราวละไม่น้อยกว่าสามชั่วโมง โดยให้รายการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
ดังกล่าวมีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ไปสู่ประชาชนทั่วประเทศ ในการ
จัดรายการอภิปรายแสดงความคิดเห็นนี้ สำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องกระทำเป็น
ครั้งแรกสุดท้ายก่อนวันออกเสียงลงคะแนนไม่น้อยกว่าสามวัน

(๓) อำนาจหน้าที่อื่นในการควบคุมการออกเสียงลงคะแนนเลือกให้เป็นไปโดยถูก
ต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลที่
พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๓๐ ก่อนวันออกเสียงลงคะแนนเลือกไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องประกาศรายชื่อบุคคลซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเห็นว่าควรได้รับการตั้งให้เป็นรัฐมนตรี หากผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบสองคน ให้ประชาชนทราบ

การโฆษณาหาเสียงในการออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) ให้กระทำได้เฉพาะตามวิธีที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น ให้รัฐออกค่าใช้จ่ายในการโฆษณาหาเสียงตามวรรคสองให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนโดยเท่าเทียมกัน (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๓๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๔ (๒) ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๓๒ บุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นรัฐมนตรี นอกจากนายกรัฐมนตรี ต้องมีคุณสมบัติและไม่ต้องด้วยลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๖ (๑) และ (๔) (ก)
 - (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันที่ยื่น
 - (๓) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการการเมืองหรือเคยเป็นข้าราชการประจำในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าชั้นหัวหน้ากองหรือเทียบเท่า
 - (๔) ไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๘
- บทบัญญัติ (๑) เฉพาะที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๖ (๔) (ก) มิให้นำมาใช้บังคับแก่บุคคลที่เป็นหรือเคยเป็นรัฐมนตรี (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๓๓ นายกรัฐมนตรีมีวาระในตำแหน่งคราวละสี่ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้ง (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๓๔ ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” (ม. ๑๔๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๓๕ รัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการประจำมิได้ (ม. ๑๔๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๓๖ รัฐมนตรีต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใด ต้องไม่กระทำการใด และต้องไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ อันเป็นการขัดกับการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการการเมือง (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๔๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๓๗ รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาซึ่งตนมิได้เป็นสมาชิก แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๙ให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม (ม. ๑๕๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๓๘ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ (ม. ๑๕๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๓๙ ในการดำเนินนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตนและต้องรับผิดชอบร่วมกัน ต่อสภาผู้แทนราษฎรในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี (ม. ๑๕๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๐ ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้ (ม. ๑๕๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๑ รัฐมนตรีทั้งคณะต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๕๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๒ ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) อยู่ในตำแหน่งครบวาระ

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) สภาผู้แทนลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๕๙ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๔ (๑)

(๕) คณะรัฐมนตรีมิได้มีมติเห็นควรให้นายกรัฐมนตรีคงดำรงตำแหน่งต่อไปตามมาตรา ๑๕๙ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๔ (๒)

(๖) มีประชามติไม่เห็นควรให้นายกรัฐมนตรีคงดำรงตำแหน่งต่อไปตามมาตรา ๑๕๙ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๔ (๒)

(๗) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๓๖

(๘) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

(๙) มีประชามติไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา ๔๖ หรือร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๔๗ เป็นครั้งที่สอง ในระหว่างเวลาที่เป็นนายกรัฐมนตรีคราวเดียวกัน (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๕๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๓ ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีซึ่งมิใช่นายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๕๘

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือต้องด้วยลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒

(๕) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๓๖

(๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

(๗) มีพระบรมราชโองการตามมาตรา ๔๕ (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๕๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๔ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๑๗ และมาตรา ๑๑๘ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา ๔๒ (๒) (๓) (๗) หรือ (๘) และมาตรา ๔๓ (๒) (๔) (๕) หรือ (๖) โดยอนุโลม (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทนวรรคสุดท้ายของ ม. ๑๕๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรี ตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ (ม. ๑๕๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๔๖ นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเสนอร่างพระราชบัญญัติให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น เมื่อ

(๑) ได้รับความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติ

(๒) มีคำรับรองเป็นหนังสือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติได้

(๓) มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบตาม (๑) มีคำรับรองตาม (๒) และไม่มีข้อความใดในร่างพระราชบัญญัตินั้นที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๔๗ นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้น เมื่อ

(๑) ได้รับความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีให้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติ

(๒) มีคำรับรองเป็นหนังสือของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกของแต่ละสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา ให้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติได้

(๓) มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบตาม (๑) และมีคำรับรองตาม (๒) (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๔๘ ในการให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติตามมาตรา ๔๖ หรือมาตรา ๔๗ ให้กระทำโดยการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศพระราชกฤษฎีกา (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๔๙ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระวัง หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศหรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศหรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักรให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และโดยความเห็นชอบของศาลรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งหมดของศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำของนายกรัฐมนตรีรวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เป็นคำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้

ห้ามมิให้นายกรัฐมนตรีมีคำสั่งหรือกระทำการใด ๆ ตามวรรคหนึ่ง อันมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือการยุบสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใด ๆ ตามวรรคหนึ่งแล้วให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้รัฐสภาทราบ (แก้ไข ม. ๒๐๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๐ ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมสภาคราวต่อไปให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติหรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

ถ้าวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

ในการไม่อนุมัติของวุฒิสภากตามวรรคสองและวรรคสาม ต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยกับการไม่อนุมัติมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของวุฒิสภา หากไม่มีคะแนนเสียงถึงจำนวนดังกล่าว ให้ถือว่าวุฒิสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้น

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การพิจารณาพระราชกำหนดของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรในกรณียืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด จะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้นๆ (แก้ไข ม. ๑๕๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๑ ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนหรือลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ตราขึ้นตามวรรคหนึ่งจะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ม. ๑๕๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๒ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ ในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย (ม. ๑๕๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกกฎอัยการศึก ตามลักษณะและวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก (ม. ๑๖๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๔ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

มติให้ความเห็นชอบของรัฐสภาต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบหรืออายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง ให้วุฒิสภากำหนดให้รัฐสภาในการให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่ง (ม. ๑๖๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอธิปไตยแห่งชาติ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา (ม. ๑๖๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๖ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ (ม. ๑๖๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๗ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ม. ๑๖๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๘ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ (ม. ๑๖๕/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๒

แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา ๕๕ รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต

รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหาร แผนยุทธศาสตร์ และอาวุธยุทโธปกรณ์ไว้เพื่อรักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐและผลประโยชน์แห่งชาติ (ม. ๕๔/๒๕๒๑, แก้ไข ม. ๕๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๐ รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศในเอเชียอาคเนย์

ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ รัฐต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลัก ทั้งนี้ โดยเคารพต่อกฎหมายและข้อผูกพันระหว่างประเทศ และหลักการในอันที่จะส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งความสงบสุขของโลก (แก้ไข ม. ๕๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๑ รัฐพึงส่งเสริมให้เอกชนที่รวมกันเข้าเป็นบริษัทมหาชนหรือสหกรณ์ได้ประกอบการทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง

รัฐพึงดำเนินการเพื่อยกฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและสังคมให้สูงขึ้นถึงระดับที่จะดำรงชีพโดยปกติสุข และพึงดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและทางสังคมให้น้อยลง (แก้ไข ม. ๖๖,๖๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๒ รัฐพึงดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยการปฏิรูปที่ดินหรือโดยวิธีอื่น

รัฐพึงคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในด้านการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต โดยวิธีประกันราคาหรือพุงราคา ตลอดจนการจัดระบบและควบคุมการผลิต และการจำหน่ายให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด หรือโดยวิธีอื่น และพึงส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นสหกรณ์หรือโดยวิธีอื่น (ม. ๖๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๓ รัฐพึงจัดการว่างงาน

รัฐพึงคุ้มครองแรงงาน และจัดระบบแรงงานสัมพันธ์รวมทั้งค่าแรงตอบแทนให้เป็นธรรม และพึงส่งเสริมให้ลูกจ้างรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงานหรือโดยวิธีอื่น เพื่อให้ลูกจ้างเกิดอำนาจต่อรองเกี่ยวกับสภาพการจ้าง และเพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างได้เป็นไปโดยราบรื่น (แก้ไข ม. ๓๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๔ บทบัญญัติในส่วนนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมาย และการบริหารราชการแผ่นดิน และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ (แก้ไข ม.๕๓/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๓ ข้าราชการประจำ

มาตรา ๖๕ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ข้าราชการประจำตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดีและเทียบเท่า พ้นจากตำแหน่ง

ภายใต้บังคับมาตรา ๒๑๐ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการประจำตามวรรคหนึ่ง พ้นจากตำแหน่ง จะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการข้าราชการประจำเสียก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูล

ในการให้ความเห็นชอบตามวรรคสอง คณะกรรมการข้าราชการประจำต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ และต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ความซื่อสัตย์สุจริตและความเลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญนี้ของข้าราชการประจำผู้นั้น เป็นหลักพิจารณา (แก้ไข ม. ๑๖๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๖ คณะกรรมการข้าราชการประจำมีกรรมการเป็นจำนวนไม่เกินสองเท่าของจำนวนกระทรวง ทบวง และหน่วยราชการซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวงหรือทบวงที่มีอยู่

คณะกรรมการข้าราชการประจำมีประธานตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นประธานกรรมการ นายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานกรรมการ และมีบุคคลทั้งต่อไปนี้เป็นกรรมการ

- (๑) ประธานรัฐสภา
- (๒) ประธานศาลฎีกา
- (๓) ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งกรณีที่ไม่มีผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- (๔) ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
- (๕) ผู้แทนข้าราชการประจำมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกระทรวง ทบวงและหน่วยราชการซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวงหรือทบวง ที่มีอยู่ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ
- (๖) บุคคลอื่น ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ (ถ้ามี)

ผู้แทนข้าราชการประจำตาม (๕) ต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นข้าราชการประจำซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม

การเลือกตั้งผู้แทนข้าราชการประจำให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งตามมาตรา ๖๖ เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๖๗ ผู้แทนข้าราชการประจำตามมาตรา ๖๖ (๕) มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง

เมื่อผู้แทนข้าราชการประจำอยู่ในตำแหน่งครบวาระตามวรรคหนึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้แทนข้าราชการประจำชุดใหม่เข้าแทนที่ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่อยู่ในตำแหน่งครบวาระ

นอกจากการอยู่ในตำแหน่งครบวาระตามวรรคหนึ่ง การพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุอื่น ๆ ของผู้แทนข้าราชการประจำ และการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งซ่อมผู้แทนข้าราชการประจำเข้าแทนที่ตำแหน่งที่ว่าง ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๖๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๖๕ การกำหนดคุณสมบัติ การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การลงโทษ และการออกจากราชการของข้าราชการประจำให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๑๖๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๖๕ ข้าราชการประจำจะเป็นข้าราชการการเมืองมิได้

ข้าราชการประจำซึ่งลาออกจากราชการประจำเพื่อเป็นข้าราชการการเมือง สมัครรับเลือกเป็นบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี สมัครรับเลือกเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือสมัครรับเลือกทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิกลับเข้ารับราชการประจำในระดับและอัตราเงินเดือนไม่ต่ำกว่าเดิม ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (แก้ไข ม. ๑๖๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๗๐ ข้าราชการประจำต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน และจะต้องรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

ภายใต้บังคับมาตรา ๒๑๓ วรคสอง ก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรกและตามเวลาที่กฎหมายบัญญัติ ข้าราชการประจำต้องปฏิบัติตามตามวิธีการและด้วยถ้อยคำที่คณะกรรมการข้าราชการประจำกำหนด (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๐๖ ข้าราชการประจำมีสิทธิได้รับเงินเดือนและสวัสดิการที่ดี ตามลำดับความสำคัญของตำแหน่งหน้าที่ราชการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ราชการตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน

ข้าราชการประจำจะมีเงินเดือนต่างกันเกินกว่าสิบเท่ามิได้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒๓ ข้าราชการประจำครบเกษียณอายุราชการเมื่อมีอายุครบห้าสิบปีบริบูรณ์

ข้าราชการประจำที่จะครบเกษียณอายุราชการตามวรรคหนึ่ง มีสิทธิร้องขอต่อเกษียณอายุราชการได้ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๗๔ การต่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการประจำตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดีและเทียบเท่า ซึ่งจะครบเกษียณอายุราชการตามมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการข้าราชการประจำ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ

การต่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการประจำตำแหน่งต่ำกว่าปลัดกระทรวง
อธิบดีและเทียบเท่า ซึ่งจะครบเกษียณอายุราชการตามมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตาม
หลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๔ ในการให้ความเห็นชอบหรืออนุมัติให้ต่อเกษียณอายุราชการตาม
มาตรา ๗๓ จะให้ความเห็นชอบหรืออนุมัติให้ต่อเกษียณอายุราชการได้เฉพาะแก่ข้าราชการ
ประจำที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน และมีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชา-
ธิปไตยตามรัฐธรรมนูญนี้ เท่านั้น

ในการให้ความเห็นชอบหรืออนุมัติให้ต่อเกษียณอายุราชการตามวรรคหนึ่ง จะ
กระทำเพียงครั้งหนึ่งหรือหลายครั้งก็ได้ โดยแต่ละครั้งต้องไม่เกินห้าปี และห้ามมิให้ข้าราชการ
ประจำผู้ใดได้ต่อเกษียณอายุราชการเป็นเวลาเกินกว่าสิบห้าปี นับแต่วันต่อเกษียณอายุราชการ
ครั้งแรก (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๕ คำสั่งให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๖๕
วรรคสอง และมาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง และคำสั่งวินิจฉัยอุทธรณ์ตามมาตรา ๗๖ ของคณะ
กรรมการข้าราชการประจำ ให้ถือเป็นเด็ดขาด (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๗๕ บุคคลที่ร้องขอต่อเกษียณอายุราชการของ
ข้าราชการประจำซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม ซึ่งไม่ได้รับการต่อเกษียณอายุราชการไม่
ว่าด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการข้าราชการประจำตามเงื่อนไขและวิธีการ
ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๗๗ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ การประชุมและ
ระเบียบวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการข้าราชการประจำ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ใน
กฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๒๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม
(ร่างขึ้นใหม่)

ส่วนที่ ๔

การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๗๘ การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักการแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ^๕ ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ในการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงเอกภาพของประเทศ ประสิทธิภาพในการปกครอง และความผาสุกที่ประชาชนจะพึงได้รับด้วย
(แก้ไข ม. ๑๘๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๗๙ การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่ของสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๑๘๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๘๐ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดต้องมาจากการออกเสียงลงคะแนนเลือกของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยวิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตามวรรคหนึ่ง

ผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัด อย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๖ (๑) และ (๔) (ก) และมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ในวันสมัครรับเลือก และได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการการสามัญฝ่ายปกครองของวุฒิสภาให้สมัครรับเลือกได้

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัด ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย^๕ ทั้งนี้ ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงลงคะแนนเลือกตามมาตรา^๕ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการนั้น (ร่างฯ ใหม่)

มาตรา ๘๑ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงบทบัญญัติมาตรา ๗๘

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดเริ่มมีอำนาจหน้าที่นับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีมีคำสั่ง^๕ ซึ่งจะต้องกระทำภายในเจ็ดวันนับแต่วันออกเสียงลงคะแนนเลือก

ระเบียบวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (ร่าง^๕ฉบับใหม่)

มาตรา ๘๒ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดต้องปฏิญาณตนต่อคณะรัฐมนตรีด้วยถ้อยคำที่คณะกรรมการการสามัญฝ่ายปกครองของวุฒิสภากำหนด (ร่าง^๕ฉบับใหม่)

มาตรา ๘๓ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใด ต้องไม่กระทำการใด และต้องไม่รับเงินหรือประโยชน์ใดๆ อันเป็นการขัดต่อการดำรงตำแหน่งหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ทั้งนี้^๕ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (ร่าง^๕ฉบับใหม่)

มาตรา ๘๔ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้รับเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ร่าง^๕ฉบับใหม่)

มาตรา ๘๕ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปีนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีมีคำสั่ง^๕ (ร่าง^๕ฉบับใหม่)

มาตรา ๘๖ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัด พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) อยู่ในตำแหน่งครบวาระ
- (๒) ตาย
- (๓) ลาออก
- (๔) นายกรัฐมนตรี โดยได้รับความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีและศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง^๕ให้ออก

(๕) สมาชิกกรุงเทพมหานครหรือสมาชิกจังหวัด แล้วแต่กรณี ลงมติไม่ไว้วางใจด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของกรุงเทพมหานครหรือสมาชิกจังหวัด

การสั่งให้ออกตาม (๔) นายกรัฐมนตรีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกรณีเข้าเกณฑ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจตาม (๕) สมาชิกกรุงเทพมหานครหรือสมาชิกจังหวัด แล้วแต่กรณี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ได้ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๘๗ เมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๘๖ ให้มีการออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี เข้าแทนที่ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่างลง

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ที่พ้นจากตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่กระทำการแทนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ต่อไปจนกว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่นายกรัฐมนตรีมีคำสั่งตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (ร่างขึ้นใหม่)

หมวด ๓

รัฐสภา

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๘๘ รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร

รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกันย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (พ. ๗๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๘๙ ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา

ประธานรัฐสภาใช้อำนาจหน้าที่ดำเนินการของรัฐสภาในกรณีประชุมร่วมกันให้เป็นไปตามระเบียบ และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

ในกรณีที่ประธานรัฐสภาไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานรัฐสภาทำหน้าที่แทน (แก้ไข ม. ๓๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๖ ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา (แก้ไข ม. ๓๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๑ ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ (ม. ๓๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๒ ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย และพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องพิจารณา ร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วย คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว (ม. ๓๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๓ ประธานและรองประธานวุฒิสภา ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะได้รับเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๓๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๔ บุคคลจะเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขณะที่เดียวกันมิได้ (ม. ๔๐/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๒

วุฒิสภา

มาตรา ๕๕ วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งได้แก่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้

(๑) ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา และตำแหน่งที่เทียบเท่าหรือสูงกว่า เว้นแต่ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง

(๒) ข้าราชการทหารที่ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม รองปลัดกระทรวงกลาโหม รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด เสนาธิการทหาร รองเสนาธิการทหาร ผู้บัญชาการทหารบก รองผู้บัญชาการทหารบก ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เสนาธิการทหารบก แม่ทัพภาค ผู้บัญชาการทหารบกหน่วยรบ ผู้บัญชาการทหารเรือ รองผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารเรือ เสนาธิการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ รองผู้บัญชาการทหารอากาศ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารอากาศและเสนาธิการทหารอากาศ

(๓) ข้าราชการพลเรือนที่ดำรงตำแหน่งปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง ปลัดกรุงเทพมหานคร อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมอัยการ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมอีกไม่เกินยี่สิบคน ตามที่ได้ระบุตำแหน่งไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำ

(๔) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดที่มีพลเมืองเกินกว่าหนึ่งล้านคนขึ้นไป (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๕๖ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) พ้นจากการดำรงตำแหน่งที่ระบุไว้ในมาตรา ๕๕

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๑๕ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาด้วยโดยอนุโลม (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๘๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๗ วุฒิสภามีผู้บัญชาการทหารบก เป็นประธาน และรองประธานศาลฎีกาคนที่สองเป็นรองประธาน (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๐๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๕๘ ประธานและรองประธานวุฒิสภาพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๕๖ (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๐๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๘๘ การประชุมของวุฒิสภามีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของวุฒิสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๑๔๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๕๔ วรยศสาม ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรหรืออายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง จะมีการประชุมวุฒิสภามีได้ (แก้ไข ม. ๑๒๔/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๓

สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๐๑ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนสมาชิกทั้งหมดของวุฒิสภา ตามเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (แก้ไข ม. ๘๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๒ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

ผู้เลือกตั้งทุกคนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนด้วยคะแนนเสียงที่เท่าเทียมกันทั่วราชอาณาจักร (แก้ไข ม. ๕๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๓ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๐๔ บุคคลดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(๑) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวต้องพูด อ่านและเขียนภาษาไทยได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยการแปลงชาตินอกจากต้องพูด อ่านและเขียนภาษาไทยได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ยังต้องได้แปลงชาติเป็นไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีอีกด้วย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

(๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน (แก้ไข ม. ๕๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๕ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

(๑) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(๒) หุนหันพลั้งและเป็นไปซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้

(๓) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช

(๔) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(๕) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา (ม. ๙๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๖ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(๑) สัญชาติไทยโดยการเกิด แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด ซึ่งบิดาเป็น
คนต่างด้าว ต้องพูด อ่านและเขียนภาษาไทยได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๒) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(๓) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๗
หรือพรรคการเมืองตามมาตรา ๑๑๔ วรรคหนึ่ง พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียง
พรรคเดียว

(๔) มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(ก) สอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือ
สถาบันการศึกษาชั้นสูงในประเทศหรือจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงของต่าง-
ประเทศซึ่งทางราชการรับรองว่าเทียบเท่า หรือ

(ข) สอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมปีที่หกหรือมัธยมศึกษาปีที่สามหรือมัธยม
ศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามแผนการศึกษาของชาติ พ.ศ.
๒๕๒๐ และสอบไล่ได้ตามหลักสูตรวิชาการเมืองอันประกอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมาย
ว่าด้วยการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง และข้อบังคับการประชุมของรัฐสภา ตาม
ที่สำนักงานเลขาธิการสภารัฐธรรมนูญกำหนดหลักสูตร จัดสอนและจัดสอบ

บทบัญญัติใน (๔) (ก) และ (ข) ของมาตรา ๙๘ มิให้ใช้บังคับแก่บุคคลที่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ (แก้ไข ม. ๕๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๗ ในการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองที่สมาชิกจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๖ (๓) ได้ ต้องเป็นพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีได้ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนั้น

เมื่อพรรคการเมืองใดส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมืองนั้นหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น จะถอนการสมัครรับเลือกตั้งมิได้

เมื่อพรรคการเมืองใดได้ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวนตามวรรคหนึ่งแล้ว แม้ภายหลังจะปรากฏว่าจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นได้ลดลงไปไม่ครบจำนวนไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ ก็ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวนตามวรรคหนึ่งแล้ว (แก้ไข ม. ๕๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

- (๑) ตีดาเสพติดให้โทษ
- (๒) เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
- (๓) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๔ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕)

(๔) ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายให้จำคุก และถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งนั้น

(๕) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมาแล้วยังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

(๖) เป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีเงินเดือนหรือตำแหน่งประจำนอกจากข้าราชการการเมือง

(๗) เป็นพนักงานของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ (ม. ๙๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๐๕ บุคคลผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองจะสมัครรับเลือกตั้งได้ก็ต่อเมื่อมีคุณสมบัติ และไม่ต้องด้วยลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒ และต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐๖ (๓) อีกด้วย

ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามสิบวันว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองมีคุณสมบัติและไม่ต้องด้วยลักษณะต้องห้ามตามวรรคหนึ่งหรือไม่ คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาด (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๑๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใด ต้องไม่กระทำการใด และต้องไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ อันเป็นการขัดกับสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ร่างขึ้นใหม่เพื่อใช้แทน ม. ๕๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๑ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (แก้ไข ม. ๕๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๒ อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละสี่ปีนับแต่วันเลือกตั้ง (ม. ๕๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๓ เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงพระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งจะต้องกำหนดวันเลือกตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร (ม. ๑๐๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๔ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งจะต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน และเมื่ออายุสภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง (แก้ไข ม. ๑๐๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๕ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มแต่วันเลือกตั้ง (ม. ๑๐๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๖ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎรหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐๖ (๑) (๒) หรือ (๔)

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ (๑) (๒) (๓) (๖) หรือ (๗)

(๖) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๑๐

(๗) ลาออกจากพรรคการเมืองซึ่งตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการบริหารของพรรคการเมือง ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือวันที่พรรคการเมืองมีมติ

(๘) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น

(๙) ขาดประชุมตลอดสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร

(๑๐) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (แก้ไข ม. ๑๐๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๖ (๓) (๔) ๕ (๖) (๗) (๘) (๙) หรือ (๑๐) และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้น ไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร (แก้ไข ม. ๘๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๔ การออกจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายหลังวันที่สมาชิกภาพสิ้นสุดลงก็ดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงก็ดี ย่อมไม่กระทบกระเทือนกิจการที่สมาชิกผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่ของสมาชิก รวมทั้งการได้รับเงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น ก่อนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นออกจากตำแหน่ง หรือก่อนที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี (แก้ไข ม. ๘๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๑๕ เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎรหรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรหรือเมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง การจัดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนที่ภายในเก้าสิบวัน จะกระทำโดยใช้วิธีเลือกตั้งหรือแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีใดก็ตามผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐๖ และไม่ต้องด้วยลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๘ และต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ แล้วจากการเลือกตั้งทั่วไป

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้ามาแทนที่นั้นอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่ (แก้ไข ม. ๑๐๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๐ สภาผู้แทนราษฎรมีประธานสภาคนหนึ่ง และรองประธานสภาสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกสภาตามมติของสภา (แก้ไข ม. ๑๐๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๑ ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งจนสิ้นอายุของสภาหรือเมื่อมีการยุบสภาหรือเมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง

ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนถึงวาระตามวรรคหนึ่ง เมื่อ

- (๑) ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎร
- (๒) ลาออกจากตำแหน่ง
- (๓) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น
- (๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก (แก้ไข ม. ๑๐๕/๒๕๒๑ วรรคสองและสาม)

มาตรา ๑๒๒ ภายหลังที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีและมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาพรรคการเมืองซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมโองการแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติดังกล่าวนั้นในวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีเช่นนี้พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง(ม. ๑๐๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๓ ในการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร จึงจะเป็นองค์ประชุม (ม. ๑๑๒/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๔

บทที่ ๒ แก้ไขสภาพที่สอง

มาตรา ๑๒๔ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย (ม. ๑๐๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” (ม. ๑๐๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๖ ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร มีอำนาจหน้าที่กำเนินกิจการของสภานั้น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบ รองประธานมีอำนาจหน้าที่ทำกิจการแทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ (ม. ๑๑๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๗ เมื่อประธานและรองประธานวุฒิสภา หรือประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ เลือกตั้งกันขึ้นเองเป็นประธานในการประชุมคราวนั้น (ม. ๑๑๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๘ การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่ที่มีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด (ม. ๑๑๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๒๙ ในที่ประชุมวุฒิสภาก็ดี ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ดี ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ดี สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นหรือการออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์เด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้

เอกสิทธิ์นี้ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายการการประชุม และผู้กระจายเสียงถ่ายทอดการประชุมตามข้อบังคับของวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลที่ประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมด้วย (แก้ไข ม. ๑๑๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๐ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรก

ในปีหนึ่งจะมีสมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสมัยหนึ่งหรือสองสมัย แล้วแต่สภาผู้แทนราษฎรจะกำหนด

วันประชุมครั้งแรกตามวรรคหนึ่ง ให้ถือเป็นวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปี ส่วนวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีของรัฐสภาสมัยต่อ ๆ ไป ให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กำหนด (ม. ๑๑๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๑ สมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสมัยหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาเก้าสิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

การปิดสมัยประชุมสามัญก่อนครบกำหนดเก้าสิบวันจะกระทำได้แต่โดยความเห็นชอบของรัฐสภา (ม. ๑๑๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๒ พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและปิดประชุม พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดสมัยประชุมสามัญประจำปีสมัยแรกด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าฯ ให้รัชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้แทนพระองค์มาทำรัฐพิธีก็ได้ (ม. ๑๑๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๓ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้ (ม. ๑๑๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๔ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกันหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา จะเข้าชื่อร้องขอให้นำความกราบบังคมทูล เพื่อมีพระบรมราชโองการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

คำร้องขอตั้งกล่าวในวาระหนึ่งให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา

ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูล และลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ (ม. ๑๑๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๓๔ การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดสมัยประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา (ม. ๑๒๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๖ ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือคุมขังหรือหมายเรียกตัวสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกหรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยด่วน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้ (ม. ๑๒๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๗ ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกจะมาประชุม

การพิจารณาที่ศาลได้กระทำไปก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่งย่อมเป็นอันใช้ได้ (ม. ๑๒๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๘ ถ้าสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณายกก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าหากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกร้องขอ

คำสั่งปล่อยตามวาระหนึ่ง ให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยจนถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม (ม. ๑๒๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๓๘ การประชุมวุฒิสภา การประชุมสภาผู้แทนราษฎร และการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ย่อมเป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภา แต่ถ้หากคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกของแต่ละสภาหรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน ร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับ (ม. ๑๓๘/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๔๐ วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภ^๕ ึ่งเป็นคณะกรรมการธิการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลที่เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกทั้งเป็นคณะกรรมการธิการวิสามัญ เพื่อกะทำการกิจการหรือพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใดๆ ตามที่สภามอบหมายแล้วรายงานต่อสภา คณะกรรมการธิการที่กล่าวนี้อาจเรียกเอกสารจากบุคคลใดๆ หรือเรียกบุคคลใด ๆ มาแสดงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในกิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่พิจารณาสอบสวนหรือศึกษาอยู่นั้นได้

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๙ นั้น ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่ตามมาตรานี้

การตั้งกรรมการธิการสามัญต้องมีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง หรือกลุ่มพรรคการเมืองที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร

ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๔๓ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กำหนดอัตราส่วนตามวรรคสาม (ม. ๑๓๙/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๔๑ การประชุมคณะกรรมการ ิการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม (ม. ๑๔๐/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๔๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๓๔ ถ้ามีปัญหาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่จะตีความและให้ถือว่า การตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด (ม. ๑๔๑/๒๕๖๑)

มาตรา ๑๔๓ วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตราข้อบังคับการประชุมเกี่ยวกับการเลือกและการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภา รองประธานสภา และกรรมาธิการ วิธีการประชุม การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ การปรึกษา การอภิปราย การลงมติ การตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายทั่วไป การรักษาระเบียบและความเรียบร้อย และกิจการอื่น ๆ เพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (ม. ๑๔๒/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๕

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๑๔๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๖ ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

การเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้อต่อเมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน หมายความว่าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อความต่อไปนี้ทั้งหมดหรือแต่ข้อใดข้อหนึ่ง

(๑) การตั้งหรือยกเลิกหรือลดหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือผ่อนหรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร

(๒) การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน

(๓) การกู้เงิน หรือการค้ำประกัน หรือการใช้เงินกู้

(๔๔)

(๔) เงินตรา

ในกรณีที่เป็นที่น่าสงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินที่จะต้องมีการรับรองของนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้วินิจฉัย (ม. ๑๒๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๔๕ ร่างพระราชบัญญัติให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน (ม. ๑๒๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๔๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๔๓ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอตามมาตรา ๑๔๕ และลงมติเห็นชอบแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมานั้นให้เสร็จภายในหกสิบวัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน ทั้งนี้ เว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา

ระยะเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ไม่ให้นับระยะเวลาที่อยู่ในระยะการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๕๐

ถ้าวุฒิสภาไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ก็ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น

ในการที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินไปยังวุฒิสภา ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรแจ้งไปด้วยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอไปนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน คำแจ้งของประธานสภาผู้แทนราษฎรให้ถือเป็นเด็ดขาด

ในกรณีที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรมิได้แจ้งไปว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมิใช่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน (ม. ๑๒๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๔๗ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๔๘ และมาตรา ๑๕๓ เมื่อวุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จแล้ว

(๑) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๑

(๒) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน และส่งพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร

(๓) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติตามที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีเช่นว่านี้ ให้สภาทั้งสองต่างตั้งบุคคลที่เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสถานนั้นๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนดประกอบเป็นคณะกรรมการพิจารณาเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น แล้วให้คณะกรรมการร่วมกันนั้นรายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วนั้น ก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๑ ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน

คณะกรรมการร่วมกันอาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด ๆ หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติได้ และเอกสิทธิ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๙ นั้น ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำการนี้ตามมาตราดังกล่าว

การประชุมคณะกรรมการร่วมกันต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม และให้นำข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรในส่วนที่เกี่ยวกับกรรมการมาใช้บังคับโดยอนุโลม (ม. ๑๒๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๔๘ มติไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรของวุฒิสภาตามมาตรา ๑๔๗ (๒) และมติไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วของวุฒิสภาตามมาตรา ๑๔๗ (๓) ต้องมีคะแนนเสียงเห็นด้วยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของวุฒิสภา

ในกรณีที่มติไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรของวุฒิสภาตามมาตรา ๑๒๗ (๒) หรือมติไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วของวุฒิสภาตามมาตรา ๑๔๗ (๓) มีคะแนนเสียงไม่เห็นชอบด้วยน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของวุฒิสภา ให้ถือว่าวุฒิสภาเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๔๗ (๑) หรือเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วตามมาตรา ๑๔๗ (๓) แล้วแต่กรณี (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๔๙ ร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๗ นั้น
สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ได้ล่วงพ้นไปนับแต่
วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรสำหรับกรณียับยั้งตามมาตรา
๑๔๗ (๒) และนับแต่วันที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยสำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา
๑๔๗ (๓) ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการ
ร่วมกันพิจารณาคัดค้านเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้
ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไป
ตามมาตรา ๙๑

ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สภา
ผู้แทนราษฎรออาจกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที ในกรณีเช่นว่านี้ถ้าสภาผู้
แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาคัดค้านเสียงมาก
กว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอัน
ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๑ (มาตรา ๑๒๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๐ ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดตามบทบัญญัติมาตรา
๑๔๗ คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่าง
เดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ต่อรัฐสภาไม่ได้

ในกรณีที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้
พิจารณาเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกับหลักการของร่างพระ
ราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานวุฒิสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราช
บัญญัติดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราช
บัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้ง
ไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป (แก้ไข ม. ๑๓๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๑ ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร
หรือเมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง บรรดาร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้
ให้ความเห็นชอบ หรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้ว
มิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป (แก้ไข ม. ๑๓๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๒ งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง (ม. ๑๓๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๓ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมและร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาถึงสภาผู้แทนราษฎร

ถ้าสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีเช่นว่านี้และในกรณีที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๑

ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้น วุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วย ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๙ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมและร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะแปรญัตติเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการใดมิได้ แต่อาจแปรญัตติได้ในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) เงินส่งใช้ต้นเงินกู้
- (๒) ดอกเบี้ยเงินกู้
- (๓) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย (ม. ๑๓๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๔ การจ่ายเงินแผ่นดินจะกระทำได้เฉพาะที่อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย กฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ หรือกฎหมายเกี่ยวด้วยการโอนงบประมาณ หรือกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง เว้นแต่ในกรณีจำเป็นรีบด่วนจะจ่ายไปก่อนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีเช่นว่านี้ต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายชุดใช้ในพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายหรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณถัดไป (ม. ๑๓๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (แก้ไข ม. ๑๓๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่เพื่อให้รัฐมนตรีตอบในราชกิจจานุเบกษา แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบในเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัย หรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน (แก้ไข ม. ๑๓๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๗ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความผิดเพี้ยน ในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน

ญัตติดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้ยื่นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อกำหนดเวลาสำหรับการเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีได้รับแจ้ง แต่คณะรัฐมนตรีเมื่อได้รับความเห็นชอบของประธานสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีสิทธิที่จะขอให้ระงับการเปิดอภิปรายนั้นเสีย เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

ในการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรานี้ สภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๕๘ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีซึ่งมิใช่นายกรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล เมื่อรัฐมนตรีผู้นั้นได้เข้ารับหน้าที่แล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี หรือหลังจากวันที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีผู้นั้น หรือสภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจรัฐมนตรีผู้นั้นในการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรานี้ เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อขอเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี เมื่อนายกรัฐมนตรีผู้นั้นได้เข้ารับหน้าที่แล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี

เมื่อการเปิดอภิปรายทั่วไปตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้สิ้นสุดลงโดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจการลงมติในกรณีเช่นว่านี้มีให้กระทำในวันเดียวกันกับการอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร (แก้ไข ม. ๑๓๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๕ ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีตามบทบัญญัติมาตรา ๑๕๔ หากนายกรัฐมนตรีผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๔ (๑) ก็ให้นายกรัฐมนตรีผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติ หากนายกรัฐมนตรีผู้นั้นเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๔ (๒) ก็ให้คณะรัฐมนตรีประชุมปรึกษาและลงมติว่าเห็นควรหรือไม่เห็นควรให้นายกรัฐมนตรีผู้นั้นดำรงตำแหน่งต่อไป ทั้งนี้ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติ หากคณะรัฐมนตรีมิได้ประชุมปรึกษาและลงมติให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเจ็ดวันดังกล่าว หรือคณะรัฐมนตรีลงมติไม่เห็นควรให้นายกรัฐมนตรีคงดำรงตำแหน่งต่อไป ก็ให้นายกรัฐมนตรีผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติ

ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีลงมติเห็นควรให้นายกรัฐมนตรีคงดำรงตำแหน่งต่อไปตามวรรคหนึ่ง ก็ต้องจัดให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นควรหรือไม่เห็นควรให้นายกรัฐมนตรีผู้นั้นคงดำรงตำแหน่งต่อไป โดยการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีลงมติ ในการออกเสียงเป็นประชามตินี้ หากมีประชามติไม่เห็นควรให้นายกรัฐมนตรีนั้นคงดำรงตำแหน่งต่อไป ก็ให้นายกรัฐมนตรีผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันประกาศผลประชามติ

หากมีประชามติเห็นควรให้นายกรัฐมนตรีคงดำรงตำแหน่งต่อไป ก็ให้อายุของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลงนับแต่วันประกาศผลประชามติ และให้มีการตราพระราช-

กฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ย้ายของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันสิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร (ร่างขึ้นใหม่)

ส่วนที่ ๖

การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา ๑๖๐ ในกรณีต่อไปนี้ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน

(๑) การให้ความเห็นชอบในการตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙

(๒) การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาตามมาตรา ๒๑

(๓) การแก้ไขกฎหมายที่ยกร่างว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ตามมาตรา ๒๒ วรรคสอง

(๔) การให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง

(๕) การแถลงนโยบายตามมาตรา ๓๘

(๖) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๔๐

(๗) การรับทราบการสั่งหรือการกระทำใดๆ ของนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๔๙

(๘) การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงครามตามมาตรา ๔๕

(๙) การให้ความเห็นชอบแก่อนิสัยสัญญาตามมาตรา ๕๕

(๑๐) การปรึกษาร่างพระราชบัญญัติใหม่ตามมาตรา ๙๒

(๑๑) การให้ความเห็นชอบในการเปิดสมัยประชุมตามมาตรา ๑๓๑ วรรคสอง

(๑๒) การเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๓๒

(๑๓) การตีความรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๔๒

(๑๔) การเลือกประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่งตามมาตรา ๒๑๖ และการพิจารณาตามมาตรา ๒๕๕ วรรคสี่

(๑๕) การให้ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนหนึ่ง พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๒๑

(๑๖) การแต่งตั้งรัฐบุรุษอาวุโสตามมาตรา ๒๓๗

(๑๗) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๔๕

(๑๘) การแต่งตั้งหรือการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งตามที่มิถุนายนบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา (แก้ไข ม. ๑๔๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๑ ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลม แต่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาร่วมประชุม จึงจะเป็นองค์ประชุม (แก้ไข ม. ๑๔๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒ วรรคสอง มาตรา ๕๔ วรรคสอง มาตรา ๙๒ มาตรา ๒๒๑ และมาตรา ๒๓๗ ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้นำบทบัญญัติที่ใช้แก่สภาทั้งสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่เฉพาะการตั้งกรรมการ การกระทำที่ตั้งจากผู้ที่เป็นสมาชิกของแต่ละสภา จะต้อง มีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกของแต่ละสภา (แก้ไข ม. ๑๔๕/๒๕๒๑)

หมวด ๕

สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของชนชาวไทย

ส่วนที่ ๑

สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา ๑๖๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (ม. ๒๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๔ บุคคลย่อมเสมอภาคในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน (ม. ๒๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๕ บุคคลย่อมมีสิทธิทางการเมือง

การใช้สิทธิทางการเมืองให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๒๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวในวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น (ม. ๒๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๗ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ (ม. ๒๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๘ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ (ม. ๒๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๖๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย

การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคล ไม่ว่ากรณีใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๒๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๐ ในกรณีผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือคู่ความในคดีต่าง ๆ เป็นผู้ยากไร้ ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้ บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งในทางการเงินและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (แก้ไข ม.๒๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๑ บุคคลใดต้องรับโทษโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุด หากปรากฏว่าตามคำพิพากษาหรือพ้นชั้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่าบุคคลผู้นั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน และได้รับบรรดาสติภพที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืนมาทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ม. ๓๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๒ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งบัญญัติให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก (ม. ๓๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองก็ถือ การตรวจค้นเคหสถานก็ถือ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม.๓๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๔ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อการผังเมือง หรือเพื่อการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม หรือเพื่อการปฏิรูปที่ดิน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับ ความเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย

การกำหนดค่าทดแทนตามวรรคสามให้คำนึงถึงการได้มา สภาพและที่ตั้งของ อสังหาริมทรัพย์ ประกอบกับเหตุและวัตถุประสงค์ของการเวนคืน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม แก่สังคม

อสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยการเวนคืนเพื่อการใด ถ้ามิได้ใช้เพื่อการนั้นภายใน ระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมาย ต้องคืนให้เจ้าของเดิมหรือทายาท เว้นแต่จะนำไปใช้เพื่อการ อื่นตามวรรคสามและโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การคืนอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าของเดิมหรือทายาทตามวรรคห้า และการเรียกคืนค่า ชดเชยที่ชดใช้ไป ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๓๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเกียรติยศหรือ ชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ เพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขที่กฎ- หมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ของเอกชน รัฐจะกระทำมิ ได้ (ม. ๓๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม เมื่อไม่ขัดต่อหน้าที่ของ พลเมืองตามรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการศึกษาคณะบังคับและกฎหมายว่าด้วย การจัดตั้งสถานศึกษา (ม. ๓๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๗๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชน ที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการ รบหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้ กฎอัยการศึก (ม. ๓๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๙๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์หรือหมู่คณะอื่น

การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกของสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์หรือหมู่คณะอื่น ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๓๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๙๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกพรรคการเมือง ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

สมาชิกพรรคการเมืองย่อมมีสิทธิที่จะควบคุมการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

กรรมการบริหารของพรรคการเมืองต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่ต้องก้ำกัณฑ์จะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละคราวเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน หรือมีผู้เลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นในการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละคราวเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนผู้เลือกตั้งที่มาใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนทั้งหมด ย่อมมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนหรือเงินค่าชดเชยค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งจากรัฐ ทั้งนี้ ตามจำนวนและวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ

พรรคการเมืองต้องแสดงที่มาของรายได้และรายจ่ายโดยเปิดเผย (แก้ไข ม. ๓๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๙๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกักหรือเปิดเผยสิ่งสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใด เพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ (ม. ๓๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๘๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือสวัสดิภาพของประชาชนหรือการผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้ (ม. ๔๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๘๒ สิทธิของบุคคลในครอบครัวย่อมได้รับความคุ้มครอง (ม. ๔๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๘๓ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ ภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ม. ๔๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๘๔ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดเป็นอันใช้บังคับมิได้ เพราะบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๘๕ บุคคลย่อมมีสิทธิกล่าวหาหรือฟ้องร้องเจ้าพนักงานของรัฐที่อาศัยอำนาจในตำแหน่งหน้าที่กระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดให้ต้องรับผิดทางอาญา แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีไม่ใช่เป็นผู้เสียหายหรือผู้เสียหายโดยตรงจากการทุจริตหรือประพฤติมิชอบของเจ้าพนักงานของรัฐผู้นั้นก็ตาม

เงื่อนไขและวิธีการในการใช้สิทธิกล่าวหาหรือฟ้องร้องตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๘๖ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการซึ่งเป็นนิติบุคคลให้ต้องรับผิดเนื่องจากการกระทำของเจ้าพนักงาน ย่อมได้รับความคุ้มครอง (ม. ๔๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๘๗ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะรับประโยชน์และบริการ จากกิจการอันมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภค โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทนหรือเสียค่าตอบแทนอันเป็นธรรม

การดำเนินการอันมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภคให้กระทำโดยรัฐ หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือบริษัทมหาชน (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๘๘ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลโดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๘๙ บุคคลซึ่งเป็นข้าราชการประจำ พนักงานส่วนท้องถิ่นหรือพนักงานองค์การของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนพลเมือง เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพหรือวินัย (แก้ไข ม. ๔๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๙๐ บุคคลจะใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญให้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญมิได้ (ม. ๔๔/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๒

หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๑๙๑ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ (ม. ๔๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๙๒ เมื่อมีการเลือกตั้ง หรือการออกเสียงลงคะแนนเลือก หรือการออกเสียงเป็นประชามติตามรัฐธรรมนูญ บุคคลผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้ง หรือการออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือการออกเสียงเป็นประชามติ แล้วแต่กรณี มีหน้าที่ต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อการออกเสียงลงคะแนน ทั้งนี้ ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ข้อยกเว้นมิให้บุคคลใดต้องปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง บุคคลมีเอกสิทธิ์ที่จะออกเสียงลงคะแนนให้
แก่ผู้ใดหรือพรรคการเมืองใด หรือออกเสียงลงคะแนนเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ หรือเห็น
ควรหรือไม่เห็นควร แล้วแต่กรณี รวมทั้งมีเอกสิทธิ์ที่จะงดเว้นไม่ออกเสียงลงคะแนน ทั้ง
นี้ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๑๕๓ บุคคลมีหน้าที่ต้องป้องกันประเทศ (ม. ๔๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๔ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ (ม. ๔๘/
๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๕ บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย (ม. ๔๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๖ บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ (ม. ๕๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๗ บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ (ม. ๕๑/
๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๘ บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎ-
หมายบัญญัติ (ม. ๕๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๑๕๙ บุคคลผู้เป็นบิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาอบ-
รมแก่บุตรผู้เยาว์

บุคคลผู้เป็นบุตรมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้ความสุขแก่บิดามารดาในวัยชรา
(ร่างขึ้นใหม่)

หมวด ๖

ศาล

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๒๐๐ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลที่จะต้องดำเนิ
การตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ (ม. ๑๖๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๐๑ บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นก็โดยพระราชบัญญัติ(ม.๑๗๐/๒๕๑๒)

มาตรา ๒๐๒ การตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งหรือคดีที่มี
ข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลธรรมดาที่มีอยู่ตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษา
คดีนั้น จะกระทำมิได้ (ม. ๑๗๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๐๓ การบัญญัติกฎหมายให้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติม
กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลหรือวิธีพิจารณาเพื่อใช้แก่คดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะ จะกระทำมิ
ได้ (ม. ๑๗๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๐๔ ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษารรณคดีให้
เป็นไปตามกฎหมาย

ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีใดมีเอกสิทธิ์ที่
จะทำความเห็นแย้งในคำสั่งหรือคำพิพากษาในคดีนั้นได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าในกรณีใดและในศาลใด
(แก้ไข ม. ๑๗๓/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๐๕ การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยง
ธรรม (ร่างขน์ใหม่)

มาตรา ๒๐๖ ผู้พิพากษาและตุลาการมีสิทธิได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนอย่าง
อื่นและสวัสดิการที่ดี เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยง
ธรรม (ร่างขน์ใหม่)

มาตรา ๒๐๗ นอกจากคดีลหุโทษ คดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว และคดี
แพ่งที่มีทุนทรัพย์น้อยตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล การพิจารณาพิพากษา
คดีของศาลชั้นต้นต้องประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาหรือตุลาการไม่น้อยกว่าสองนาย

การพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีอาญา ซึ่งมีระวางโทษจำคุกอย่างสูงเกิน
กว่าสามปีขึ้นไป ต้องประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาหรือตุลาการไม่น้อยกว่าสามนาย

การพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีอาญาซึ่งมีระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต
หรือประหารชีวิต ต้องประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาหรือตุลาการไม่น้อยกว่าห้านาย

องค์คณะผู้พิพากษาหรือตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีอื่น ๆ นอกจากที่บัญญัติ
ไว้ในสามวรรคก่อน ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลซึ่งไม่ประกอบครบถ้วนด้วยองค์คณะผู้พิพากษา หรือตุลาการตามที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง วรรคสอง วรรคสาม หรือตามกฎหมายอื่น เป็นการพิจารณาพิพากษาคดีที่ไม่มีผลใช้บังคับ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๐๘ ในคดีอาญาหากศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยพ้นจากข้อหาในคดีใด โจทก์จะอุทธรณ์หรือฎีกาคดีนั้นต่อไปไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้โจทก์อุทธรณ์หรือฎีกาได้ และมีผู้พิพากษาหรือตุลาการที่เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น มีคำรับรองเป็นหนังสือให้โจทก์อุทธรณ์หรือฎีกาได้

การอุทธรณ์หรือฎีกากัดค้านคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอื่น ๆ นอกจากที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๐๙ ผู้พิพากษาหรือตุลาการจะเป็นข้าราชการการเมืองมิได้ (ม. ๑๗๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๑๐ ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (ม. ๑๗๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๑๑ การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการในศาลอื่น นอกจากศาลยุติธรรมและศาลทหาร พ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนอำนาจพิจารณาคดีและวิธีพิจารณาของศาลดังกล่าว ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลนั้น (ม. ๑๗๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๑๒ ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย (ม. ๑๗๙/๒๕๒๑)

ส่วนที่ ๒

ศาลยุติธรรม

มาตรา ๒๑๓ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง

ก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรก ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำที่คณะกรรมการตุลาการกำหนด (ม. ๑๗๕/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๑๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๑๖ และมาตรา ๒๒๑ การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง จะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการเสียก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูล

การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม จะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการ (แก้ไข ม. ๑๗๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๑๕ คณะกรรมการตุลาการประกอบด้วยกรรมการจำนวนสิบห้าคน โดยมีประธานศาลฎีกาเป็นประธานกรรมการ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นรองประธานกรรมการ และมีบุคคลดังต่อไปนี้เป็นกรรมการ

- (๑) ประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (๒) รองนายกรัฐมนตรีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งหนึ่งคน
- (๓) รองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง
- (๔) ผู้แทนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมมีจำนวนไม่น้อยกว่าแปดคน ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
- (๕) บุคคลอื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ (ถ้ามี)

ผู้แทนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมตาม (๔) ต้องมาจากการเลือกตั้งจากผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม

การเลือกตั้งผู้แทนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งตามมาตรา ๒๑๕ อยู่ในตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของผู้แทนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม รวมตลอดถึงการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งผู้แทนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมเข้าแทนที่ในตำแหน่งที่ว่าง ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๑๖ เมื่อตำแหน่งประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง แล้วแต่กรณี วางลงตามมาตรา ๒๑๑ ให้คณะกรรมการตุลาการคัดเลือกบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๑๗ มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนเสนอให้รัฐสภาพิจารณาเลือกคนหนึ่ง

เมื่อรัฐสภาได้ทำการเลือกตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์เพื่อทรงตั้งบุคคลที่รัฐสภาเลือกเป็นประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง แล้วแต่กรณี

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตั้งประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๑๗ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มียสิทธิได้รับคัดเลือกตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง

(๑) เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมตำแหน่งผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่า

(๒) มีความรอบรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

(๓) มีสุขภาพสมบูรณ์ดี (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๑๘ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละหกปีนับแต่วันมีพระบรมราชโองการตั้ง (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๑๙ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง จะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น มิได้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๐ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง จะได้รับเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๑ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) อยู่ในตำแหน่งครบวาระ
- (๒) ตาย
- (๓) ลาออก

(๔) เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น

- (๕) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก
- (๖) รัฐสภาลงมติให้พ้นจากตำแหน่ง

รัฐสภาจะลงมติให้พ้นจากตำแหน่งตาม (๖) ได้ ก็ต่อเมื่อประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง แล้วแต่กรณี มีพฤติการณ์ประจักษ์แจ้งว่าบกพร่องต่อหน้าที่หรือกระทำการนอกเหนืออำนาจหน้าที่อย่างร้ายแรง และมติของรัฐสภาต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

ญัตติให้รัฐสภาลงมติตามมาตรา^{๕๕}นี้ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาเข้าชื่อกันร้องขอ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๒ นอกจากอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมายอื่น ประธานศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) วางระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรมทั้งหลาย เพื่อให้กิจการของศาลยุติธรรมทั้งหลายดำเนินไปโดยรวดเร็ว เทียบธรรม และเป็นระเบียบอันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการ

(๒) แนะนำตักเตือนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมทั้งหลายให้ปฏิบัติตามระเบียบและวิธีต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยกฎหมายหรือโดยประการอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๓ ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมซึ่งเป็นข้าราชการประจำ ครอบคลุม
อายุราชการเมื่อมีอายุครบห้าสิบห้าปีบริบูรณ์

ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมที่จะครอบคลุมอายุราชการตามวรรคหนึ่ง มีสิทธิร้อง
ขอต่อเกษียณอายุราชการได้ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๔ การต่อเกษียณอายุราชการของผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมที่จะครอบ
คลุมอายุราชการตามมาตรา ๒๒๓ วรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็น
ชอบของคณะกรรมการตุลาการ

ในการให้ความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามวรรคหนึ่ง ให้นำบท
บัญญัติมาตรา ๗๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ร่างขึ้นใหม่)

ส่วนที่ ๓ **ศาลรัฐธรรมนูญ**

มาตรา ๒๒๕ ศาลรัฐธรรมนูญมีประธานองคมนตรีเป็นประธานตุลาการรัฐ
ธรรมนูญ ประธานศาลฎีกาเป็นรองประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ และมีบุคคลดังต่อไปนี้
เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

- (๑) ประธานวุฒิสภา
- (๒) ประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (๓) อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
- (๔) รองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง
- (๕) ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
- (๖) ผู้ทรงคุณวุฒิแปดคนที่สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง

ผู้ทรงคุณวุฒิที่สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งตาม (๖) ต้องเป็นบุคคลผู้เป็นสามัญสมา
ชิกแห่งเนติบัณฑิตสภามาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี หรือเป็นหรือเคยเป็นผู้สอนหรือผู้บรรยาย

(๖๕)

ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี

ในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งให้นำท
บัญญัติมาตรา ๑๔๐ วรรคสามมาใช้บังคับ (ร่างขึ้นใหม่แทน ม. ๑๘๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๒๖ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ ประธานตุลาการ
รัฐธรรมนูญไม่มีสิทธิออกเสียงไม่ไว้ในกรณีใด เว้นแต่การออกเสียงชี้ขาดในกรณีที่ม
เสียงเท่ากัน (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๗ ศาลรัฐธรรมนูญมีสำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติงาน
ธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ

เลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญแต่งตั้งตามมติของ
ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญของสำนักงาน
เลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นเลขานุการศาลรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๒๘ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งจะเป็นสมาชิก
วุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมี
ตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น มิได้ (ม. ๑๘๕/
๒๕๒๑)

มาตรา ๒๒๙ ตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้รับเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์
ตอบแทนอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. ๑๘๖/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๐ ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งผู้ทรง
คุณวุฒิตามมาตรา ๒๒๕ วรรคสอง เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ ภายในสามสิบวันนับแต่
วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก

กำหนดวันดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุม

ในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง สภาผู้แทน
ราษฎร จะแต่งตั้งผู้พ้นจากตำแหน่งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่อีกก็ได้ (ม. ๑๘๗/
๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๑ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น

(๕) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก (ม. ๑๘๘/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๒ ถ้าตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญที่สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งว่างลง เพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามมาตรา ๒๓๑ (๑) ให้สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญเข้ามาแทนที่ภายในสามสิบวัน

กำหนดวันดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุม (ม. ๑๘๙/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๓ เมื่อร่างพระราชบัญญัติใดได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา ๙๑

(๑) หากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้เสนอความเห็นต่อประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด แล้วแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ

(๒) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด แล้วแจ้งไปยังประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

ในระหว่างที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้

นายกรัฐมนตรีสั่งร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นไปยังรัฐสภาต่อไป (ม. ๑๙๐/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๔ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๕ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้โดยทั่วไป แต่ไม่กระทบกระเทือนคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด (ม. ๑๙๑/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๕ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาด และประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ม. ๑๙๒/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๓๖ วิธีการพิจารณาและระเบียบวิธีการปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (แก้ไข ม. ๑๙๓/๒๕๒๑)

หมวด ๗

บทสุดท้าย

ส่วนที่ ๑

รัฐบุรุษอาวุโส

มาตรา ๒๓๗ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะตั้งบุคคลที่เคยเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโส

ในการกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์เพื่อทรงตั้งบุคคลใดเป็นรัฐบุรุษอาวุโสตามวรรคหนึ่ง นายกรัฐมนตรีจะกระทำไดก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาด้วยคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาารวมกัน (ร่าง-ขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๓๘ รัฐบุรุษอาวุโสมีหน้าที่ให้ความเห็นในการบริหารราชการแผ่นดิน
ต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

การให้ความเห็นของรัฐบุรุษอาวุโสตามวรรคหนึ่งให้กระทำการลับ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๓๙ รัฐบุรุษอาวุโสพ้นจากตำแหน่งเมื่อตายหรือลาออก (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๐ รัฐบุรุษอาวุโสจะเป็นองคมนตรี ตุลาการรัฐธรรมนูญ สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น มิได้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๑ รัฐบุรุษอาวุโสจะได้รับเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทน
อย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ร่างขึ้นใหม่)

ส่วนที่ ๒

มหาวิทยาลัย

มาตรา ๒๔๒ ผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาระดับสูง ต้องส่งเสริมให้เกิดเสรีภาพในวิชาการที่ไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองชนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาระดับสูงนั้น

มาตรา ๒๔๓ ในมหาวิทยาลัยที่เป็นของรัฐ ให้มีสภามหาวิทยาลัยซึ่งมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการบริหารงานของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัยนั้น

สภามหาวิทยาลัยตามวรรคหนึ่งต้องมีผู้แทนผู้ศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นกรรมการ มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดของสภามหาวิทยาลัยนั้น

ผู้แทนผู้ศึกษาในมหาวิทยาลัยที่เป็นของรัฐตามวรรคสามต้องมาจากการเลือกตั้งด้วยวิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

คุณสมบัติของผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งตามมาตรา^๕ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๔ มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาชั้นสูงทุกแห่งต้องจัดให้วิชาการเมืองตามหลักสูตรที่สำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ตามมาตรา ๑๐๖ (๔) (ข) เป็นวิชาบังคับของผู้ศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงนั้นทุกคน (ร่างขึ้นใหม่)

ส่วนที่ ๓

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๔๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๗ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้อีกแต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ตัดทอนแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ผู้ตัดทอนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้

(๒) ผู้ตัดทอนแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงข้างมากซึ่งไม่น้อยกว่าสองในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา เห็นชอบด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น

(๔) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(๕) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(๗) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่ได้กล่าวมาแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (แก้ไข ม. ๑๙๔/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๔๖ ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญตาม (๑) หรือ (๒) ของมาตรานี้ กระทบถึงประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศและประชาชน และทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ย่อมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญนั้น

(๑) ร่างรัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ตามมาตรา ๒๔๕ (๗) หรือ

(๒) ร่างรัฐธรรมนูญที่ได้มีการออกเสียงในวาระขั้นสุดท้ายตามมาตรา ๒๔๕ (๖) และมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญเป็นเสียงข้างมากมีจำนวนไม่น้อยกว่าสองในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา และภายในสามสิบวันนับแต่วันออกเสียงลงคะแนนดังกล่าว สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา นำร่างรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย

ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการภายในหกสิบวันนับแต่วันที่นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการตามวรรคสอง ให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศพระบรมราชโองการ

ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตามมาตรา ๙๑ มีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๔๕ (๗) มาใช้บังคับ (ร่างขึ้นใหม่)

ส่วนที่ ๔

การออกเสียงเป็นประชามติ

มาตรา ๒๔๗ ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติตามรัฐธรรมนูญนี้ วันออกเสียงประชามติต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร และให้ออกเสียงข้างมากเป็นประมาณ

บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนี้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๘ ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติตามมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ หรือมาตรา ๒๔๖ ถ้ามีประชามติเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติหรือร่างรัฐธรรมนูญแล้วแต่กรณี พระมหากษัตริย์จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศผลประชามติ และเมื่อได้ประกาศพระราชบัญญัติหรือรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ถ้ามีประชามติไม่เห็นชอบด้วยให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป (ร่างขึ้นใหม่)

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๒๔๙ ให้องคมนตรีที่ดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้เป็นองคมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (ม. ๑๙๗/๒๕๒๑)

มาตรา ๒๕๐ ให้นายกรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้เป็นนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญนี้

นายกรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งพ้นจากตำแหน่งในวันที่ประกาศผลประชามติ หากในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติตามมาตรา ๒๖๔ มีประชามติเห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ หรือพ้นจากตำแหน่งในวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนรัฐธรรมนูญนี้ ตามมาตรา ๒๖๕ หากในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติตามมาตรา ๒๖๔ มีประชามติไม่เห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้

ให้นายกรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสองอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่หลังวันประกาศผลประชามติ หรือวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี เข้ารับหน้าที่ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๕๑ ให้มีคณะกรรมการข้าราชการประจำตามมาตรา ๖๖ และกฎหมายว่าด้วยข้าราชการประจำตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ โดยในวาระแรกเริ่มจนถึงวันที่มีประธานรัฐสภาตามมาตรา ๖๖ (๑) และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๖๖ (๓) ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นกรรมการแทนประธานรัฐสภา และให้รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติคนที่หนึ่งเป็นกรรมการแทนผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่หนึ่ง

มาตรา ๒๕๒ ให้ข้าราชการประจำที่ครบเกษียณอายุราชการตามมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง ภายในหนึ่งปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ ได้ต่อเกษียณอายุราชการออกไปหนึ่งปีนับแต่วันต่อเกษียณอายุราชการ และให้ถือว่าเป็นการต่อเกษียณอายุราชการครั้งแรกตามมาตรา ๗๔ วรรคสอง

ข้าราชการประจำที่ครบเกษียณอายุราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการซึ่งใช้อยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้พ้นจากการเป็นข้าราชการประจำ แต่มีสิทธิที่จะขอต่อเกษียณอายุราชการออกไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๓ และมาตรา ๗๔ หรือมาตรา ๒๒๔ แล้วแต่กรณี และตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ห้ามมิให้มีการต่อเกษียณอายุราชการให้แก่ข้าราชการประจำตามวรรคสอง เมื่อ

ข้าราชการประจำผู้นั้นมีอายุครบหกสิบห้าปีบริบูรณ์ ในกรณีที่เป็ข้าราชการประจำซึ่งมิใช่ผู้
พิพากษาในศาลยุติธรรม หรือเมื่อมีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์ ในกรณีที่เป็นผู้พิพากษาใน
ศาลยุติธรรม (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๕๓ ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้ดำรง
ตำแหน่งอยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ และได้แสดงความประสงค์ที่จะดำรงตำแหน่งเดิมต่อไป
ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ตามรัฐธรรมนูญ
นี้ นับแต่วันแสดงความประสงค์ดังกล่าว และให้ขาดจากการเป็นข้าราชการประจำในวัน
ดังกล่าวด้วย

การแสดงความประสงค์ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด
ตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำเป็นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีภายในหกสิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญ
นี้

ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีได้แสดงความประสงค์
ตามวรรคสอง พ้นจากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่
กรณี นับแต่วันพ้นกำหนดหกสิบวันตามวรรคสอง แต่ให้มีอำนาจหน้าที่กระทำการแทนผู้ว่า
ราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ต่อไปจนกว่าผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับเลือกตามวรรคสี่จะเข้ารับหน้าที่

ให้มีการออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการ
จังหวัดตามมาตรา ๘๐ แทนตำแหน่งที่ว่างตามวรรคสาม ภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันใช้
รัฐธรรมนูญนี้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๕๔ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้นายกรัฐมนตรี
ตามมาตรา ๒๕๐ นำความกราบบังคมทูลเสนอรายชื่อบุคคลที่เห็นสมควรมีจำนวนไม่เกิน
สามร้อยคน ซึ่งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของบุคคลจำนวนดังกล่าวต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ซึ่งสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงในวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ เพื่อพระมหากษัตริย์
ทรงแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประกอบกันเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติตามวรรคหนึ่งทำหน้าที่รัฐสภาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้จนถึงวันเลือกตั้งตามมาตรา ๒๖๒ แต่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะให้คำรับรองตามมาตรา ๔๗ เสนอร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา ๑๔๔ เข้าชื่อเสนอขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๕๗ หรือมาตรา ๑๕๘ และเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๔๕ มิได้ และมีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มาใช้บังคับแก่การดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามมาตรา

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๙ มาตรา ๑๓๖ มาตรา ๑๓๗ และมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับแก่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยอนุโลม (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๕๕ ให้มีคณะกรรมการตุลาการตามมาตรา ๒๑๕ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ โดยในวาระเริ่มแรกจนถึงวันที่มีประธานสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๑๕ (๑) ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นกรรมการแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร

ในขณะที่ยังไม่มีคณะกรรมการตุลาการตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการที่ใช้อยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ มีอำนาจหน้าที่กระทำการแทนคณะกรรมการตุลาการตามรัฐธรรมนูญนี้

ให้ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ เป็นประธานฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่งตามรัฐธรรมนูญนี้ แล้วแต่กรณี ต่อไปจนกว่าจะถึงกำหนดเวลาตามวรรคสี่

ภายในหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งตามมาตรา ๒๖๒ ให้รัฐสภาพิจารณาว่าประธานฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง ตามวรรคสาม สมควรจะดำรงตำแหน่งเดิมต่อไปหรือไม่ หากรัฐสภาพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการสมควรให้บุคคลดังกล่าวคนใดคนหนึ่งหรือทั้งหมกดดำรงตำแหน่งเดิมต่อไป ก็ให้นำความกราบบังคมทูลให้ทรงตั้งบุคคลนั้นเป็นประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่งตามรัฐธรรมนูญนี้ แล้วแต่กรณี หากรัฐสภาพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นการสมควรให้บุคคล

ทั้งกล่าวคนใดคนหนึ่งหรือทั้งหมดยังดำรงตำแหน่งเดิมต่อไป ก็ให้บุคคลนั้นพ้นจากการเป็น
ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง แล้วแต่
กรณี แล้วให้คณะกรรมการตุลาการและรัฐสภาดำเนินการ ตามมาตรา ๒๔๖ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๖ ในวาระเริ่มแรก ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นตุลาการ
รัฐธรรมนูญแทนประธานวุฒิสภา ตามมาตรา ๒๒๕ (๑) ให้รองประธานสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติคนที่หนึ่งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา ๒๒๕
(๒) จนกว่าจะมีประธานวุฒิสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี และให้สภา
นิติบัญญัติแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๒๕
(๖) แทนสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่ต้องนำบทบัญญัติมาตรา ๒๒๕ วรคสามมาใช้บังคับ

ในระหว่างที่ยังไม่มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามวรรคหนึ่ง
นายกรัฐมนตรีมีสิทธิที่จะใช้อำนาจตามมาตรา ๔๙ ได้โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบของศาล
รัฐธรรมนูญ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๗ ให้มีสำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญ เลขาธิการศาลรัฐ
ธรรมนูญ และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาและระเบียบวิธีการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญ
ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๘ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ มิให้นำบทบัญญัติ
มาตรา ๒๔๓ วรรคสอง และมาตรา ๒๔๔ มาใช้บังคับ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๔๙ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือ
บัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๗๑ มาตรา ๑๘๗ และ
มาตรา ๒๐๖ ซึ่งต้องไม่เกินสองปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ ห้ามมิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๑
มาตรา ๑๘๗ และมาตรา ๒๐๖ มาใช้บังคับ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๕๐ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญนี้บัญญัติให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพตามบท
บัญญัติแห่งกฎหมาย หรือตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข หรือวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ให้มี
กฎหมายเช่นว่านั้นภายในสองปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๕๑ ภายในห้าปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา

๑๐๖ (๔) (ก) และ (ข) มาใช้บังคับ และคุณสมบัติทางการศึกษาของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๖๒ ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสร็จสิ้นภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๖๓ ให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๙๕ เริ่มต้นนับแต่วันเลือกตั้งตามมาตรา ๒๖๒ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๖๔ ในวันเลือกตั้งตามมาตรา ๒๖๒ ต้องจัดให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้

ในการออกเสียงเป็นประชามติตามวรรคหนึ่งให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๔๗ มาใช้บังคับ และหากมีประชามติไม่เห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ ให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา ๒๖๔ (ร่างขึ้นใหม่)

มาตรา ๒๖๕ หากในการออกเสียงเป็นประชามติตามมาตรา ๒๖๔ มีประชามติไม่เห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ ให้สภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งตามมาตรา ๒๖๒ ทำหน้าที่เป็นสภาร่างรัฐธรรมนูญด้วย และให้สภาดังกล่าวร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งตามมาตรา ๒๖๒

การร่างรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามวิธีการที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด แต่ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระแรกและวาระสุดท้ายต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยและประกาศใช้รัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จึงให้ใช้รัฐธรรมนูญนั้นแทนรัฐธรรมนูญ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

.....

คำชี้แจงประกอบร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ มีหลักและวิธีการที่เป็นประชาธิปไตยและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนชาวไทยและเอกลักษณ์ของประเทศไทย รวม ๘ ประการ คือ

๑. การยึดมั่นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๒. รัฐบาลต้องมีพื้นฐานมาจากการสนับสนุนของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนต้องมีสิทธิเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพื่อให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งพร้อมที่จะใช้อำนาจอันกว้างขวางเด็ดขาด ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญและเพื่อประโยชน์ของประชาชน เป็นครั้งเป็นคราวตามความจำเป็น ในการธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของรัฐ ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓. รัฐมนตรีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะบริหารราชการแผ่นดินและบังคับบัญชาข้าราชการประจำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. ข้าราชการประจำต้องอยู่ในฐานะอันมีเกียรติ และเป็นบุคคลที่มีความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ และมีจิตใจรับใช้ประชาชน ทั้งต้องจัดให้ข้าราชการประจำมีความเกี่ยวพันกับการเมืองอย่างพอเหมาะพอควร และต้องมีการกระจายอำนาจปกครองอย่างเหมาะสมด้วย

๕. ต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาดังกล่าวทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล และเป็นพื้นฐานของรัฐบาลที่มั่นคง

๖. การเลือกตั้งทางการเมืองต้องเป็นการเลือกตั้งที่เป็นการแสดงเจตจำนงทางการเมือง เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง และบริสุทธิ์ ยุติธรรม ซึ่งการที่จะให้บรรลุถึงหลักการดังกล่าวได้มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้พรรคการเมืองได้เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง การออกเสียงลงคะแนนต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้มีสิทธิ และต้องมีการควบคุมการเลือกตั้งอย่างเหมาะสมด้วย

๗. ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพตามครรลองประชาธิปไตย แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย และไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและความสงบสุขของผู้อื่น

๘. ต้องมีองค์กรทางการเมืองที่เป็นกลาง คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และควบคุมให้เกิดความชอบธรรมในทางการเมือง ทั้งจะต้องมีศาลยุติธรรมที่มีอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างรวดเร็วและเที่ยงธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและความชอบธรรมในสังคมตามหลักนิติธรรม

ก่อนที่จะได้กล่าวถึงหลักและวิธีการประชาธิปไตยทั้ง ๘ ประการดังกล่าว ใคร่ขอเรียนชี้แจงว่า ในการร่างรัฐธรรมนูญนี้มีได้ยึดถือการแบ่งแยกออกเป็นหมวดหมู่อย่างในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ทั้งนี้ เพราะต้องการเน้นให้เห็นความสำคัญของการบริหารและการปกครองแผ่นดิน และต้องการที่จะนำบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกันเข้าไว้ในหมวดเดียวกัน เช่น นำบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย และบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของประชาชนชาวไทยมารวมไว้ในหมวดเดียวกัน ก็เพื่อให้เกิดความสำนึกว่าสิทธิเสรีภาพกับหน้าที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน เพราะบุคคลไม่อาจที่จะมีสิทธิเสรีภาพได้โดยไม่ต้องมีหน้าที่ และในทางกลับกันบุคคลที่มีหน้าที่ก็ต้องมีสิทธิเสรีภาพด้วย

ต่อไปจะได้กล่าวถึงหลักและวิธีการประชาธิปไตยทั้ง ๘ ประการดังกล่าว เป็นข้อ ๆ ไป

๑. การยึดมั่นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แม้รัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติแตกต่างกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ หลายประการ แต่รัฐธรรมนูญก็ได้อึดมั่นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน และอาจจะมากกว่าเสียด้วยซ้ำไป เพราะในรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายตุลาการ ล้วนแต่มีฐานอำนาจอันเกิดจากการเลือกตั้งหรือการยินยอมเห็นชอบขององค์กรที่เป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยทั้งสิ้น (โปรดดูมาตรา ๒๔, ๑๐๑ และ ๒๑๖)

บทบัญญัติว่าด้วยพระมหากษัตริย์ในหมวด ๒ ของรัฐธรรมนูญ มีข้อความเป็นเช่นเดียวกับหมวด ๒ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ ในทุกมาตรา อันเป็นเหตุผลขององค์พระมหากษัตริย์ไว้ในฐานะที่เป็นปฐมนิยชนที่สูงสุดของประเทศ รับรองการสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎหมาย เทียบว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ฯลฯ นอกจากนี้ในส่วนที่ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐก็ได้บัญญัติให้รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ (มาตรา ๕๔) และในหมวดรัฐสภา ก็ยังมีบทบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยับยั้งกฎหมาย (มาตรา ๙๒)

อย่างไรก็ดี ในรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติอันเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ อยู่สองประการ คือ

(๑) บทบัญญัติให้อำนาจพระมหากษัตริย์ที่จะทรงให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๕๖) จริงอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๑ และรัฐธรรมนูญ ๒๔๙๒ ก็มีบทบัญญัติในทำนองนี้ แต่ถ้ามารัฐธรรมนูญนี้ ได้ถวายพระราชอำนาจในเรื่องนี้ไว้กว้างขวางกว่ามาก

(๒) บทบัญญัติให้ประธานองคมนตรีเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๒๕) และประธานคณะกรรมการข้าราชการประจำ (มาตรา ๖๖) ทั้งนี้เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการข้าราชการประจำมีความเป็นกลางทางการเมืองมากที่สุด และมีความศักดิ์สิทธิ์อันจะก่อให้เกิดการเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชนโดยทั่วไป แต่ทั้งนี้ก็ได้มีการป้องกันมิให้การปฏิบัติหน้าที่ของประธานองคมนตรีก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อองค์พระมหากษัตริย์เอาไว้ด้วย โดยการห้ามมิให้ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญและประธานคณะกรรมการข้าราชการประจำ

จำออกเสียงไม่ว่าในกรณีใด เว้นแต่การออกเสียงซ้ำๆ เมื่อคะแนนเสียงในที่ประชุมเท่ากัน (มาตรา ๒๒๖ และ ๗๗)

๒. รัฐบาลต้องมีพื้นฐานมาจากการสนับสนุนของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนต้องมีสิทธิเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยซึ่งพร้อมที่จะใช้อำนาจอันกว้างขวางเด็ดขาด ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญและเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นครั้งเป็นคราวตามความจำเป็น ในการดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งรัฐ ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ประชาชนชาวไทยต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตยเต็มใบอย่างแน่นอน เหตุการณ์วันที่ ๑๓-๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยเต็มใบตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ประชาชนก็ผิดหวัง ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ เป็นรัฐบาลที่อ่อนแอ ความอ่อนแอของรัฐบาลดังกล่าวเนื่องมาจากเหตุสำคัญ ๓ ประการ คือ

(๑) รัฐบาลเป็นแต่เพียง “เงา” ของสภาผู้แทนราษฎร และสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นสภาที่ไม่มั่นคง เพราะไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภา

(๒) พรรคการเมืองมีลักษณะเป็น “พรรคพวก” ที่ยึดถือตัวบุคคลเป็นหลัก การแตกร้าวรุนแรงจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ (และการที่จะให้พรรคการเมืองในประเทศไทยยึดถือนโยบายหรืออุดมการณ์เป็นหลักนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลาต่อเนื่องกันอีกไม่น้อยกว่าสิบปี)

(๓) รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีไว้น้อยมาก ทั้งจะเห็นได้ว่าแม้พระราชกฤษฎีกาจะตราได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น

ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ แม้จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ดีกว่าและกว้างขวางกว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ก็ตาม แต่ก็เชื่อได้ว่าแม้เมื่อพ้น ๔ ปีตามบทเฉพาะกาลมาตรา ๒๐๕ แล้ว ก็จะไม่มีการเลือกตั้งเป็นพรรคการเมืองซึ่งมีเสียงข้างมาก

เด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎรอันจะทำให้รัฐบาลต้องเป็นรัฐบาลผสมที่อ่อนแอ

การที่ได้มาซึ่งรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยแต่เข้มแข็งเด็ดขาดนั้น ได้เคยมีการเสนอแนะให้ประชาชนทั่วประเทศเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง ซึ่งข้อเสนอแนะนี้น่าจะมีอิทธิพลมาจากรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ ๕ อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของประเทศฝรั่งเศส ผู้บุกเบิกในเรื่องนี้ได้แก่ท่านอาจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยมีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งสนับสนุนอย่างแข็งขัน เช่น ดร. สมชัย รังวณิช เป็นต้น รัฐธรรมนูญนี้ได้ยอมรับแนวความคิดที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง แต่ก็ได้มีการดัดแปลงปรุงแต่งให้เข้ากับสถาบันพระมหากษัตริย์และระบบรัฐสภา กล่าวคือ

(๑) สถาบันพระมหากษัตริย์ การดัดแปลงให้การเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงเข้ากับสถาบันพระมหากษัตริย์ ก็คือ การบัญญัติให้บุคคลที่ประชาชนเลือกจะต้องมีพระบรมราชโองการตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีเสียก่อนจึงจะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ (มาตรา ๒๔) นายกรัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (มาตรา ๓๔) และมีบทบัญญัติจำกัดมิให้บุคคลใดเป็นนายกรัฐมนตรีติดต่อกันเกินกว่าสองครั้ง (มาตรา ๒๗ วรรคสาม) ทั้งนี้ เพื่อมิให้นายกรัฐมนตรีสถาปนาตนเองเป็นพระมหากษัตริย์หรือกลายเป็นประธานาธิบดีไป

(๒) ระบบรัฐสภา ในการดัดแปลงให้การเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงเข้ากับระบบรัฐสภานั้น รัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดให้การเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงเป็นแต่ทางหนึ่งในการได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรีเท่านั้น (โปรดดูมาตรา ๒๔ และ ๒๕ วรรคหนึ่ง) กล่าวคือจะมีการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงได้ก็ต่อเมื่อไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น นอกจากนี้มิได้มีการแบ่งแยกเด็ดขาดระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือไม่มีข้อห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐมนตรีมิได้ อย่างในรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๑ บุคคลจะสมัครรับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง) และสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี (มาตรา ๑๕๘)

สำหรับอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีนั้น แม้รัฐธรรมนูญนี้จะได้บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจอย่างกว้างขวางเด็ดขาดก็ตาม (โปรดดูมาตรา ๔๖, ๔๗ และ ๔๘) แต่ก็

ได้มีการตั้งเงื่อนไขและข้อจำกัดการใช้อำนาจเอาไว้ เช่น จะใช้อำนาจเด็ดขาดทำนองเดียวกับ มาตรา ๑๗ ในรัฐธรรมนูญการปกครอง ๒๕๐๒ หรือรัฐธรรมนูญการปกครอง ๒๕๑๕ ได้ ก็ต่อเมื่อ ได้รับความเห็นชอบของศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นองค์กรที่เป็นกลางในทางการเมือง เสียก่อน เช่นนี้เป็นต้น และได้กำหนดความรับผิดชอบให้แก่นายกรัฐมนตรีเอาไว้ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ขอ ได้โปรดคุบทบญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีในมาตรา ๑๔๒

เหตุที่รัฐบาลจะต้องมีอำนาจอย่างกว้างขวางเด็ด ก็เพื่อเป็นหลักประกันในสิทธิ- เสรีภาพของประชาชนนั่นเอง เพราะหากรัฐบาลประชาธิปไตยเป็นรัฐบาลที่ไม่เข้มแข็งเด็ดขาด เสียแล้วสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็จะเป็นแต่เพียง “อภิสัท” ของคนบางกลุ่มที่จะทำอะไรได้ ตามอำเภอใจโดยไม่ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความสงบสุขของผู้อื่น เช่น ที่เคยเป็นมาแล้ว ในช่วงปี ๒๕๑๗-๙ เท่านั้น

การสร้างเสถียรภาพให้แก่รัฐบาลโดยให้รัฐบาลมีอายุอยู่ไม่น้อยกว่าสองปี (มาตรา ๑๕๘ วรรคสอง) เป็นสิ่งจำเป็น เพราะการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยๆ ทำให้ประชาชนขาดความ มั่นใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันจะเป็นชนวนให้เกิดความวุ่นวายระส่ำระสายใน บ้านเมืองได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญนี้มิได้สร้างเสถียรภาพให้แก่รัฐบาลเท่านั้น แต่ได้สร้างเสถียรภาพให้แก่สภาผู้แทนราษฎรด้วย (โปรดดูมาตรา ๑๑๔)

๓. รัฐมนตรีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะบริหารราชการแผ่นดินและ บังคับบัญชาข้าราชการประจำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในสมัยประชาธิปไตยเต็มใบตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ประชาชนมีความรังเกียจ รัฐมนตรีหลายนายที่ไม่มีคุณวุฒิทางการศึกษาแต่อย่างใดเลย และเป็นที่ทราบกันดีว่าเหตุที่ บุคคลเหล่านั้นได้เป็นรัฐมนตรีก็เนื่องจากได้ช่วยเหลือพรรคการเมืองที่รวมกันเป็นสหพรรค เป็นจำนวนเงินหลายล้านบาททำให้รัฐมนตรีเป็นตำแหน่งที่ไม่มีคุณค่าในสายตาของประชาชน อันเป็นเหตุให้เกิดการเสื่อมศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ ในรัฐ- ธรรมนูญนี้ มาตรา ๓๒, ๒๗ และ ๑๐๙ จึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรีเอาไว้ เป็นครั้งแรก ทั้งนี้ เพื่อที่จะให้ได้ผู้ที่เปรียบพร้อมด้วยคุณวุฒิ วิทยุฒิ และประสบการณ์ เข้า มาเป็นรัฐมนตรี อันจะก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประเด็นสำคัญที่จะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรีเอาไว้ให้สูง
ก็เนื่องจากรัฐมนตรีนั้นนอกจากจะมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินแล้ว ยังเป็นผู้บังคับบัญชา
ข้าราชการประจำซึ่งส่วนใหญ่มีคุณสมบัติสูงอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ หากปล่อยให้ผู้มีคุณสมบัติต่ำไป
ปกครองผู้ที่มีคุณสมบัติสูงกว่า การปกครองบังคับบัญชาจะเป็นไปได้ด้วยดีอย่างไรได้ จริงอยู่
อาจจะมีผู้ที่มีคุณสมบัติต่ำแต่มีความสามารถสูงอยู่บ้าง แต่นั่นก็เป็นแค่เพียงข้อยกเว้น มิใช่
หลักการที่อาจกำหนดเป็นเกณฑ์ได้

ปัญหาอีกประการหนึ่ง ก็คือ ในประเทศไทยเราผู้ที่มีคุณสมบัติสูงมักจะเป็นข้าราชการ
ประจำ ข้าราชการประจำจึงเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่เหมาะสมต่อการเป็นรัฐมนตรี แต่ถ้าหากจะให้
ข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรีพร้อม ๆ กับการเป็นข้าราชการประจำ ก็ไม่เป็นประชาธิปไตย
อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ ในรัฐธรรมนูญนี้จึงเปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรีและ
ข้าราชการการเมืองอื่นได้ โดยต้องลาออกจากราชการประจำเสียก่อน และเมื่อพ้นจากการเป็น
รัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่นแล้วก็มีสิทธิที่จะกลับเข้ารับราชการประจำตามเดิมได้
(มาตรา ๖๔)

๕. ข้าราชการประจำต้องอยู่ในฐานะอันมีเกียรติ และเป็นบุคคลที่มีความสามารถ ซื่อสัตย์
สุจริต เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ และมีจิตใจรับ
ใช้ประชาชน ทั้งต้องจัดให้ข้าราชการประจำมีความเกี่ยวพันกับการเมืองอย่างพอเหมาะ
พอควร และต้องมีการกระจายอำนาจปกครองอย่างเหมาะสมด้วย

- ๑ -

ข้าราชการประจำนั้นนับว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในประเทศไทย
เนื่องจากเป็นผู้ปกครองที่แท้จริง ทุกข์สุขของประชาชนย่อมขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติของ
บุคคลกลุ่มนี้เสมอมา เป็นที่เห็นได้ชัดเจนว่าระบบข้าราชการประจำที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เป็น
ระบบที่ไร้ประสิทธิภาพ และเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเนื่องมา
จากการเฉื่อยชาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ และ
การเฉยเมยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเกิดจากการจัดระบบข้าราชการประจำที่ไม่
สอดคล้องกับภาวะการณ์ของบ้านเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้ว่า

(๘๔)

- ข้าราชการประจำชั้นผู้น้อยซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากยังมีเงินเดือนและสวัสดิการที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพโดยสุจริต
- การให้ความดีความชอบในวงราชการยังยึดถือการรับราชการเป็นเวลานานเป็นหลักพิจารณา
- ข้าราชการชั้นผู้น้อยและชั้นกลางไม่มีสิทธิมีเสียงในวงราชการแต่อย่างใดเลย
- ประชาชนหาได้มีอำนาจในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการประจำและเจ้าพนักงานของรัฐอย่างแท้จริงแต่อย่างใด

และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ยังขาดองค์กรกลางในการควบคุมข้าราชการประจำทุกฝ่ายและทุกสังกัดให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการให้สอดคล้องต้องกัน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการที่ต่างฝ่ายหรือต่างสังกัดขัดแย้งและซ้ำซ้อนกันอยู่เสมอ

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปกครอง เป็นการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงระบบข้าราชการประจำ โดยถือว่าเป็นปัญหาที่เร่งด่วนและสำคัญที่สุด (มาตรา ๒๕๑) ในประการที่สำคัญดังต่อไปนี้

(๑) จัดให้มีคณะกรรมการข้าราชการประจำเป็นองค์กรกลางในการควบคุมข้าราชการทุกฝ่ายและทุกกระทรวง โดยให้ข้าราชการประจำมีตัวแทนของตนอันมาจากการเลือกตั้งเป็นกรรมการฝ่ายข้างมากในคณะกรรมการนี้ (มาตรา ๖๖)

(๒) ปรับปรุงระบบให้คุณให้โทษแก่ข้าราชการประจำเสียใหม่ โดยให้ยึดถือประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ความซื่อสัตย์สุจริต และความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นหลักพิจารณา (มาตรา ๖๕ วรรคสาม ๗๔ วรรคหนึ่ง)

(๓) ให้มีการปลดถ่ายข้าราชการประจำที่รับราชการมานานและปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างเฉื่อยชา (มาตรา ๗๒, ๒๒๓)

(๔) จัดให้ข้าราชการประจำมีเงินเดือนและสวัสดิการที่ดี และไม่แตกต่างกันเกินไป (มาตรา ๗๒) และ

(๕) เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการอย่างกว้างขวาง (มาตรา ๑๘๕)

ในปัญหาที่ว่าข้าราชการประจำควรเกี่ยวพันกับการเมืองหรือไม่เพียงใดนั้น ขอให้เป็นที่สังเกตในเบื้องต้นว่าในประเทศเรานั้นหากกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใดเปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเข้าไปมีบทบาทในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างกว้างขวาง กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนั้นมักจะอยู่ได้นาน เช่น รัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ อยู่ได้นานถึงสิบห้าปี รัฐธรรมนูญ ๒๔๘๕ เจ็ดปี และธรรมนูญการปกครอง ๒๕๐๒ สิบปี แต่หากกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใดห้ามข้าราชการประจำมิให้เข้าไปมีส่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นก็อยู่ได้ไม่นาน เช่นรัฐธรรมนูญ ๒๔๙๒ ใช้อยู่ได้เพียงสองปี และรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ สามปี ข้อยกเว้นในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๑๑ ซึ่งแม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเข้าไปมีส่วนในการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ก็ใช้ได้เพียงสามปีเท่านั้น

ข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวถึงข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าเท่าที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ขณะนี้ ข้าราชการประจำ (ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ไม่น้อยกว่าห้าแสนคน) เป็นกลุ่มอิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อันเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายเมื่อคำนึงถึงว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญๆ ในประเทศไทยในรอบร้อยปีที่ผ่านมานี้ ล้วนแต่มีผลทำให้ระบบข้าราชการประจำในประเทศไทยกว้างขวางและมั่นคงยิ่งขึ้นเสมอมา เช่น การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีผลทำให้ราชการประจำกว้างขวางไปทั่วประเทศ และข้าราชการประจำได้เข้าไปมีอิทธิพลแทนที่เจ้าผู้ครองนครและผู้ครองเมืองต่างๆ ทั่วประเทศ และในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ (ซึ่งเกิดจากการกระทำของข้าราชการประจำส่วนหนึ่ง) ก็มีผลทำให้ข้าราชการประจำเข้าไปมีอิทธิพลในการปกครองประเทศในระดับสูงแทบทั่วประเทศวงศานุวงศ์ และก็นื่องมาจากอิทธิพลและความยิ่งใหญ่ของระบบข้าราชการประจำนี้เองที่ทำให้เกิดการเมืองในระดับรัฐมนตรีของประเทศไทยหลังปี ๒๔๗๕ จนถึงขณะนี้มิใช่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการประจำชั้นสูง

สิ่งที่จะได้พิจารณาต่อไป ก็คือ แม้วาระบบข้าราชการประจำของไทยจะมีข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขอยู่มากมายหลายประการก็ตาม แต่ข้อที่ไม่อาจมองข้ามเสียได้ก็คือ

(๑) ในประเทศไทยเรานั้นผู้มีวิชาความรู้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ เป็นข้าราชการประจำ และข้าราชการประจำที่ซื่อสัตย์สุจริตและเห็นแก่ประโยชน์ของแผ่นดินยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวก็มีอยู่มากไม่น้อย

(๒) สิ่งจำเป็นในการปกครองประเทศอย่างหนึ่ง ก็คือ “ประสิทธิภาพ” เพราะหากขาดสิ่งนี้เสียแล้วการปกครองไม่ว่าในระบบใดก็ตาม จะไม่ก่อให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขแก่ประชาชนผู้ถูกปกครองได้เลย และประสิทธิภาพในการปกครองขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ปกครองประเทศอย่างไม่ต้องสงสัย

(๓) ในขณะที่ใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ซึ่งมีบทบัญญัติห้ามมิให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการการเมือง แล้วส่วนมากเราได้บุคคลระดับใดเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรี สำหรับท่านที่ฟังการถ่ายทอดการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ (ซึ่งมีข้าราชการประจำเป็นสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่ง) ในปี ๒๕๑๖-๗ เปรียบเทียบกับการประชุมผู้แทนราษฎรในปี ๒๕๑๘-๙ ก็ จะเห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในความรู้ความสามารถของสมาชิกสภาทั้งสอง แต่ที่กล่าวเช่นนั้นมิใช่เป็นการใส่ร้ายว่าสมาชิกผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีในขณะที่ใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ นั้น เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถไปเสียทุกคนก็หาไม่ เพียงแต่ต้องการแสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลานั้นเรามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถน้อยไป จนไม่อาจรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ เอาไว้ได้เท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่เป็นการสมควรที่จะตัดโอกาสมิให้ข้าราชการประจำได้เข้าไปมีส่วนในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างไม่เหลือเยื่อ อย่างที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ และรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๒ เพราะทั้งที่ได้กล่าวถึงข้างต้นก็พอจะเห็นได้ว่าการตัดโอกาสเช่นนั้นก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี

ดังนั้น ในรัฐธรรมนูญนี้ จึงได้วางหลักความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการประจำกับการเมืองเสียใหม่ ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้ข้าราชการประจำเข้ามาเล่นการเมืองตามวิธทางประชาธิปไตย (มาตรา ๖๔)

(๒) ให้ข้าราชการประจำชั้นผู้ใหญ่เข้ามามีส่วนในการบริหารราชการแผ่นดินภายในขอบเขตอันจำกัด โดยให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ตามที่ได้ระบุตำแหน่งเอาไว้เป็นสมาชิกวุฒิสภา(มาตรา ๙๕) เพราะเห็นว่าบุคคลในตำแหน่งนั้นเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการ อันจะเป็นประโยชน์ในการยับยั้งนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งในบางเรื่อง

การให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งตามมาตรา ๙๕ นี้จะเป็นผลดีกว่าการแต่งตั้งข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภาตามความพอใจของผู้มีอำนาจอย่างในรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ (ซึ่งไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภา) เพราะเป็นการตัดความรู้สึกว่ามีการแต่งตั้งโดยลำเอียงไปได้มาก และเป็นการให้ความสำคัญกับตำแหน่งมากกว่าตัวบุคคล ซึ่งน่าจะเป็นหลักการที่ถูกต้อง

อนึ่ง วุฒิสภามารัฐธรรมนูญนี้มีอำนาจน้อยมาก เพราะนอกจากอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติในขอบเขตที่จำกัดแล้ว ก็ยังมีแต่อำนาจในกรณีประชุมร่วมกันตามมาตรา ๑๖๐ เท่านั้น

- ๓ -

ส่วนการกระจายอำนาจปกครองนั้น ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการทำให้การปกครองแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากไม่มีการกระจายอำนาจแล้วเรื่องที่จะควรจะยุติลงแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ก็ต้องมีการร้องเรียนให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา อย่างที่เคยเป็นมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ ในรัฐธรรมนูญจึงเปิดให้มีการเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการจังหวัด แต่อย่างไรก็ดี การเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดนี้ มิใช่เป็นการเลือกตั้งทางการเมืองอย่างการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัด มิใช่เป็นตัวแทนของประชาชนผู้เลือกเท่านั้น แต่เป็นตัวแทนในการปกครองของฝ่ายบริหารด้วย (มาตรา ๘๑ วรรคสาม ๘๒ และ ๘๖ (๔))

และเพื่อให้การปกครองได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ด้วยเหตุนี้ จึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่า

ราชการจังหวัดเอาไว้สูง (มาตรา ๘๐ วรรคสาม) นอกจากนี้เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในการปกครองก็จำเป็นที่จะต้องให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดมีความมั่นคงในการดำรงตำแหน่ง จึงได้มีบทบัญญัติให้การถอดถอนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ก่อนอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี ตามมาตรา ๘๕ เป็นไปได้โดยยาก (โปรดดูมาตรา ๘๖)

อนึ่ง เหตุที่นำเอาบทบัญญัติว่าด้วยข้าราชการประจำและปกครองส่วนท้องถิ่น มาบัญญัติรวมเป็นหมวดเดียวกับบทบัญญัติว่านายกรัฐมนตรี้และคณะรัฐมนตรี ก็เนื่องมาเห็นว่าระบบข้าราชการประจำและการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารแผ่นดิน เพราะนายกรัฐมนตรี้และคณะรัฐมนตรีจะไม่อาจบริหารราชการแผ่นดินไปได้ด้วยดี หากไม่มีข้าราชการประจำและการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนร่างกายบุคคลแม้อวัยวะส่วนอื่นจะดีแต่ถ้าแขนขาเสียแล้วก็จะทำอะไรไม่ได้ ฉะนั้นก็ฉนั้น

๕. ต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาดังกล่าวทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล และเป็นพื้นฐานของรัฐบาลมั่นคง

แม้ว่าสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้จะมีอำนาจหน้าที่ที่น้อยกว่าสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๑ ก็ตาม แต่ตามความเป็นจริงแล้วสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ก็หาได้มีอำนาจน้อยกว่าสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ (นอกจากรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ รัฐธรรมนูญ ๒๔๙๒ และรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗) แต่อย่างใดไม่ เพราะในรัฐธรรมนูญบางฉบับนั้นแม้ว่าจะให้อำนาจผู้แทนราษฎรไว้อย่างมากก็ตาม แต่มีบทเฉพาะกาลจำกัดอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรเอาไว้เป็นอย่างมาก เช่น ตามบทเฉพาะกาลมาตรา ๒๐๓-๒๐๕ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ เป็นต้น

ในรัฐธรรมนูญนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคงดำรงอยู่ในฐานะอันสูงส่ง (มาตรา ๑๒๔) เช่นเดียวกับในรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ และได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันอย่างบริบูรณ์ (มาตรา ๑๒๙, ๑๓๖, ๑๓๗ และ ๑๓๘) และมีได้มีการห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐมนตรีอย่างในรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๑ แต่อย่างใด

การจำกัดอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบางอย่าง (โปรตุเกสมาตรา ๑๔๔, ๑๔๕) นั้นเป็นสิ่งที่มิมีเหตุผล เพราะเราเห็นมาแล้วว่าการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจมากเกินไปตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ให้ผลร้ายอย่างไร หนึ่ง ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมาช้านานเช่นอังกฤษแม้ตามนิตินัยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจมากก็จริง แต่ก็ได้มีการจำกัดอำนาจนี้โดยพรรคการเมืองและประเพณีนิยม เช่น ตามปกติแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอังกฤษที่เป็นฝ่ายค้านจะไม่เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภาเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ดี ในรัฐธรรมนูญนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจหน้าที่ในทางนิติบัญญัติเช่นเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบทถาวรของรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ ทุกประการ ส่วนอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินก็ยังคงมีอยู่ (โปรตุเกสมาตรา ๑๕๖-๑๕๙)

ในรัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการประกันให้มีอายุอย่างน้อย ๒ ปี (มาตรา ๑๑๔ วรรคสาม) อันเป็นการแตกต่างกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจจะถูกยุบเสียเมื่อใดก็ได้

หนึ่ง ทั้งที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงตามรัฐธรรมนูญนี้เป็นแต่เพียงข้อยกเว้นหรือวิธีทางทางหนึ่งเท่านั้น (โปรตุเกสมาตรา ๒๔ (๒) และ ๒๕ วรรคหนึ่ง) ด้วยเหตุนี้ ตามปกติแล้วผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีก็ย่อมจะต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ดี เพราะเมื่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่างลง หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๔ (๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นก็ย่อมจะได้เป็นนายกรัฐมนตรี โดยไม่ต้องมีการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง และในกรณีที่จะต้องมีการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง เนื่องจากในการสมัครรับเลือกจะต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้คำรับรองให้สมัคร (มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง) ด้วยเหตุนี้ ตามปกติแล้วผู้ที่จะสมัครรับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีจึงน่าจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าบุคคลภายนอก

จึงเห็นได้ว่าแม้ว่ารัฐธรรมนูญนี้จะได้รับอิทธิพลมาจากรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ ๕ ของฝรั่งเศสก็ตาม แต่ก็มิได้เดินตามทุกเรื่องไป แต่ได้ปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ในประเทศไทย เพราะตามรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสฉบับดังกล่าวนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะ

เป็นรัฐมนตรีในขณะเดียวกันก็ได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเป็นรัฐมนตรีต้องลาออกจาก
การเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรเสียก่อน แต่ตามรัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจจะ
เป็นรัฐมนตรีในขณะเดียวกันได้

๒. การเลือกตั้งทางการเมืองต้องเป็นการเลือกตั้งที่เป็นการแสดงเจตจำนงทางการเมืองเพื่อ
ประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริงและบริสุทธิ์ยุติธรรม
ซึ่งการที่จะให้บรรลุถึงหลักการดังกล่าวได้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้พรรคการเมือง
เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง การออกเสียงลงคะแนนต้องถือว่าเป็น
หน้าที่ของผู้สิทธิ และต้องมีการควบคุมการเลือกตั้งอย่างเหมาะสมด้วย

ในรัฐธรรมนูญนี้บทบัญญัติที่ให้พรรคการเมืองเข้าไปมีบทบาทในการเลือกตั้งและ
ในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีอยู่ในทำนองเดียวกับที่ได้บัญญัติไว้ใน
รัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ (โปรดดูมาตรา ๑๐๖ (๓) ๑๐๗, ๑๑๕ วรรคหนึ่ง, ๑๑๖ (๗) และ (๘)
และ ๑๔๔) การให้พรรคการเมืองเข้าไปมีบทบาทในการเลือกตั้งก็เพื่อให้การออกเสียงลง
คะแนนของผู้เลือกตั้งเป็นการเลือกนโยบาย พร้อมๆ ไปด้วยการเลือกตัวบุคคล มิใช่เป็นการ
เลือกตัวบุคคลหรือเลือกผู้แทนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างที่แล้วๆ มา

บทบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมืองในมาตรา ๑๗๕ ของรัฐธรรมนูญนี้ ได้บัญญัติ
หลักการขึ้นใหม่หลายประการ ที่สำคัญที่สุด ก็คือ การให้รัฐช่วยเหลือทางการเงินแก่พรรค
การเมือง อย่างที่ได้กระทำในเยอรมันตะวันตก, สวีเดน, เบลเยียม ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อมิให้พรรค
การเมืองต้องตกเป็นทาสของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด

บทบัญญัติมาตรา ๑๘๒ จะกระตุ้นให้ผู้เลือกตั้งเกิดความสำนึกในหน้าที่ของตนต่อ
การเลือกตั้ง อันจะทำให้การเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนส่วน
ใหญ่ของประเทศมิใช่ประชาชนส่วนน้อยอย่างในอดีต และหากในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีผู้มา
ใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนถึงร้อยละ ๘๐-๘๕ และ ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าการเลือกตั้งนั้นจะเป็นการ
เลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม เพราะทุจริตในการเลือกตั้งที่จะทำให้ผลของการเลือกตั้งแปรปรวน
ไปมีอยู่ด้วยกันเพียง ๓ ประการเท่านั้น คือ พลร่ม ไฟไฟ และการซื้อเสียง ซึ่งทุจริตในการเลือก
ตั้งทั้งสามประการนี้จะมีได้ยากมากหากผู้เลือกตั้งทุกคนหรือเกือบทุกคนไปออกเสียงลงคะแนน

เมื่อมีบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ของผู้เลือกตั้งตามมาตรา ๑๔๒ แล้ว อาจจะออกกฎหมายกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนเช่นที่ทำในเบลเยียม สิงคโปร์ ออสเตรเลีย ฯลฯ ก็ได้ หรือจะไม่กำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนอย่างในอิตาลีก็ได้ และการที่ได้กำหนดหน้าที่ผู้เลือกตั้งไว้เช่นนี้ไม่เป็นเผด็จการแต่อย่างใด เพราะได้มีการรับรองความเป็นเอกสิทธิ์ของการออกเสียงลงคะแนนไว้ในวรรคสามของมาตรา ๑๔๒ แล้ว

สำหรับการควบคุมการออกเสียงเลือกตั้งและการออกเสียงเป็นประชามตินั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญอันเป็นองค์กรที่เป็นกลางทางการเมือง (มาตรา ๒๒๕) เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ (มาตรา ๒๔, ๑๐๓, ๒๔๗ วรรคสาม) ซึ่งจะทำให้การออกเสียงเลือกตั้งและการออกเสียงเป็นประชามติบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างแท้จริง และเพื่อให้การควบคุมการเลือกตั้งและการปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ของศาลรัฐธรรมนูญ ได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการตั้งสำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างแท้จริง (โปรดดูมาตรา ๒๒๗, ๒๕๖ และ ๒๕๗)

นอกจากนี้ สำหรับการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงนั้น ก็ได้กำหนดให้หาเสียงได้เฉพาะตามวิธีที่กฎหมายกำหนดและให้รัฐออกค่าใช้จ่ายในการหาเสียงให้ด้วย (มาตรา ๓๐) อันจะเป็นการป้องกันการทุ่มเงินและการทุจริตได้เป็นอย่างดี

๗. ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพตามครรลองประชาธิปไตย แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องกระทำภายในกรอบของรัฐธรรมนูญ และไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและความสงบสุขของผู้อื่น

รัฐธรรมนูญในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย (มาตรา ๑๖๓-๑๙๐) ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยนอกเหนือจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ หลายประการ ซึ่งในเรื่องนี้ขอได้โปรดดูมาตรา ๑๘๔, ๑๘๕, ๑๘๗ และ ๑๘๘ และเพื่อให้สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญนี้เป็นสิ่งที่แท้จริงในทางปฏิบัติ ได้บัญญัติไว้เป็นบทเฉพาะกาลมาตรา ๒๖๐ ว่า ในกรณีที่รัฐธรรมนูญนี้บัญญัติให้บุคคลมีสิทธิ

เสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขหรือวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ก็ให้มีกฎหมายเช่นว่านั้นภายในสองปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ และได้บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลที่จะเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดไม่มีผลใช้บังคับ เพราะบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไว้ในมาตรา ๑๘๔

อนึ่ง ในรัฐธรรมนูญนี้ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดมิให้บุคคลสัญชาติไทยที่มีบิดาเป็นคนที่ต่างต่าง มีสิทธิเลือกตั้งและสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา ๑๐๔ (๑) และ ๑๐๖ (๑)) ทั้งได้บัญญัติให้บุคคลอายุ ๑๘ ปี มีสิทธิเลือกตั้งด้วย (มาตรา ๑๐๔ (๒))

ส่วนที่จะให้การใช้สิทธิเสรีภาพต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมายและไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและความสงบสุขของบุคคลอื่นนั้น ได้มีการปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยศาลให้ศาลทำการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเที่ยงธรรมและรวดเร็ว (มาตรา ๒๐๕, ๒๐๗ และ ๒๐๘) รวมทั้งได้บัญญัติให้มีการช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนทางกฎหมายอย่างกว้างขวางด้วย (มาตรา ๑๗๐)

๘. ต้องมีองค์กรทางการเมืองที่เป็นกลาง คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และควบคุมให้เกิดความชอบธรรมในวงการเมือง ทั้งจะต้องมีศาลยุติธรรมที่มีอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างรวดเร็วและเที่ยงธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและความยุติธรรมในสังคมตามหลักนิติธรรม

ในรัฐธรรมนูญนี้ได้เปลี่ยนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้เป็นศาลรัฐธรรมนูญเพราะได้บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลที่จะร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดเป็นอันใช้บังคับมิได้ เพราะบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ได้โดยตรง (มาตรา ๑๘๔)

ความเป็นกลางของศาลรัฐธรรมนูญจะเห็นได้จากบุคคลที่เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๕

ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้มีอำนาจหน้าที่กว้างขวางมาก ซึ่งนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓๓ และ ๒๓๔ แล้ว จะเห็นได้ในมาตรา ๒๙, ๔๖ (๓), ๔๗ (๓), ๔๙,

๘๐ พรรคสี, ๑๐๓, ๑๐๙ พรรคสีอง, ๑๑๗, ๑๕๐ พรรคสีอง, ๒๑๒, ๒๔๗ พรรคสาม และจะเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ซึ่งในเรื่องนี้ขอได้โปรดดูมาตรา ๒๒๗, ๒๕๖ และ ๒๕๗

สำหรับศาลยุติธรรมนั้นก็ได้มีการปรับปรุงเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีได้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย รวดเร็วและเที่ยงธรรม (มาตรา ๒๐๕, ๒๐๗ และ ๒๐๘) นอกจากนี้ได้บัญญัติให้ผู้ใช้อำนาจตุลาการเกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อประชาชน ด้วยการกำหนดให้การตั้งผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมชั้นสูง ๓ ท่าน คือ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และรองประธานศาลฎีกาคนที่หนึ่ง ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา อันเป็นองค์กรตัวแทนของปวงชนชาวไทย (โปรดดูมาตรา ๒๑๖ พรรคหนึ่ง และ ๒๒๑ (๖))

นอกจากที่ได้กล่าวถึงทั้ง ๘ ประการแล้ว รัฐธรรมนูญยังมีสาระสำคัญที่ควรกล่าวถึงอีก ๖ ประการ คือ

(๑) ในรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติที่มุ่งจะสร้างสรรค์ให้เกิดระบบคุณธรรมในวงการเมือง คือบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการควบคุมการเลือกตั้งและการออกเสียงเป็นประชามติแก่ศาลรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวาง และบทบัญญัติว่าด้วยรัฐบุรุษอาวุโส (มาตรา ๒๓๗-๒๔๑) เพื่อเป็นการตอบแทนแก่นักการเมืองสำคัญที่ได้บำเพ็ญคุณงามความดีให้แก่ประเทศชาติ

(๒) รัฐธรรมนูญนี้ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในทางวิชาการ (มาตรา ๒๕๒) บัญญัติส่งเสริมบทบาทของนิสิตนักศึกษาในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย (มาตรา ๒๕๓) และส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาสนใจการเมืองในทางที่ถูกที่ควร (มาตรา ๒๕๔) ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้จะเป็นการเสริมสร้างให้บุคคลที่จะเป็นมันสมองของชาติได้ใช้พลังเหลือให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

(๓) รัฐธรรมนูญนี้มุ่งที่สร้างเสถียรภาพและความแน่นอนทางการเมือง โดยกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญเอาไว้ ในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานเกินไป เช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี (มาตรา ๑๑๔ พรรคสาม) นายกรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลานานไม่น้อยกว่าสองปี

(มาตรา ๑๕๘ วรรคสอง) รัฐมนตรีอื่น ๆ นอกจากนายกรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลานานน้อยกว่าหนึ่งปี (มาตรา ๑๕๘ วรรคหนึ่ง) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลานานน้อยกว่าสองปี (มาตรา ๘๖ วรรคสาม) ฯลฯ ซึ่งการกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งไว้แน่นอนแต่ไม่ยาวนานจนเกินไปเช่นนี้ จะไม่ทำให้วงการเมืองต้องระส่ำระสายอย่างที่แล้ว ๆ มา

(๔) ผู้ร่างรัฐธรรมนูญนี้แม้จะเห็นว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้เป็นบทบัญญัติที่ถูกต้อง แต่ก็ยอมรับว่าบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้อาจกลายเป็นไม่ถูกต้องได้ตามเหตุการณ์ของบ้านเมืองและทรรศนะคติของชนในชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงได้กำหนดไว้ในมาตรา ๘๖ และ ๒๔๖ ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้อย่างกว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ (เว้นรัฐธรรมนูญ ๒๔๙๐) แต่อย่างไรก็ดี การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ก็ย่อมจะกระทำไต่ยากกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา อันเป็นเรื่องที่เป็นปกติวิสัยในทุกประเทศ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ หากให้หลักนี้แปรเปลี่ยนไปได้โดยง่ายดาย ผลร้ายก็คือความระส่ำระสายในบ้านเมือง

(๕) แม้ว่าในรัฐธรรมนูญนี้ จะได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการในการปกครองประเทศอย่างดอนรากดอนโคนอยู่หลายประการก็ตาม แต่เพื่อมิให้เกิดความแตกแยกในบ้านเมือง ได้มีบทบัญญัติให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านตัวบุคคลให้น้อยที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ในมาตรา ๒๕๓, ๒๕๕ วรรคสามและสี่

(๖) รัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ของประเทศไทยมีลักษณะเป็นเพียงสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๓๗๔ เพราะมีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างผู้มีอำนาจในบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ของประชาชน ซึ่งไม่เป็นการถูกต้องตามกาลสมัย เพราะในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นี้รัฐธรรมนูญควรมีลักษณะเป็นสัญญาประชาคม คือ เป็นข้อตกลงในระหว่างประชาชนที่จะปกครองประเทศ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีบทบัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาลมาตรา ๒๖๔ ให้มีการออกเสียงเป็นประชามติเพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศได้ออกเสียงว่าจะรับรองเห็นชอบกับรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ หากมีประชามติไม่เห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ก็จะได้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่เพื่อใช้แทนรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป (มาตรา ๒๖๕)

สำหรับรัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ ที่ใช้อยู่ในขณะนี้ แม้หากจะได้มีการแก้ไขให้เป็นประชาธิปไตยเต็มใบโดยการยกเลิกมาตรา ๒๐๓, ๒๐๔ และ ๒๐๕ ก็ตาม ก็สงสัยอยู่ว่าในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งต่อไป จะมีพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งสามารถมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ หากว่ามีก็เป็นการดี แต่หากว่าไม่มี ก็จะต้องมีการตั้งรัฐบาลผสม อันอาจทำให้รูปการณ์กลับไปสู่ยุคประชาธิปไตยเต็มใบที่ไร้เสถียรภาพอย่างในช่วงปี ๒๕๑๘-๙ อีก

การที่จะให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการนองเลือดและปั่นป่วนวุ่นวายอย่างในฉนวนลาวและเขมรนั้น ก็มีหนทางที่จะรอดพ้นอยู่ทางเดียวคือต้องปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเต็มใบ เพราะเหตุการณ์ในประเทศเหล่านั้นได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การปกครองแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ นั้น ไม่อาจที่จะต้านทานการคุกคามและบ่อนทำลายของพวกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้ แต่ประชาธิปไตยเต็มใบนั้นมีอยู่หลายรูปแบบ รวมทั้งอาจมีการค้นคิดประสิทธิรูปแบบขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับแต่ละประเทศก็ได้ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องยึดมั่นในรูปแบบที่เคยใช้กันมา ซึ่งกาลเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าเป็นรูปแบบที่ไม่เหมาะสมกับประเทศไทย

อนึ่ง การมีรัฐธรรมนูญฉบับขึ้นใหม่นั้นอาจกระทำได้โดยบทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมของรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ดังจะเห็นได้ว่าในการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๕ (ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่งต่างหากจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๓๕) นั้น ก็ได้กระทำโดยบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญ ๒๕๓๕ นั่นเอง หากได้กระทำโดยการปฏิวัติรัฐประหารแต่อย่างใดไม่.



พิมพ์ที่ บริษัทพลพันธ์การพิมพ์ จำกัด

๔๑๓/๒๒-๒๕ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงสะพานอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โทร. ๔๒๔๓๒๖๑

น.ส. สุภิตา เตชะธาดา ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๓

ขอขอบพระคุณ

ในการพิธีศพคุณมงคล สุคนธขจร นับแต่พิธีพระราชทานน้ำ-
หลวงอาบศพ พิธีบำเพ็ญกุศลศพ ตลอดจนงานพระราชทานเพลิงศพ
ได้มีท่านผู้มั่งคั่งเกียรติทั้งหลายมาร่วมพิธีอย่างคับคั่ง ยังความซาบซึ้งให้
แก่ลูกเมียผู้อยู่หลัง และยังความอบอุ่นที่ได้รับเกียรติจากท่านทั้งหลาย

ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเหล่านี้ด้วยความสำนึกอันจริงแท้
แห่งหัวใจมา ณ โอกาสนี้

ภริยา – บุตร – ธิดา

